TIDSSKRIFT OM OG MED TEGNESERIER • NR. 4 1987

TEGN

TEGN POSTER

HA-HA!
Don Martin's morbide verden

NYHETER
ANMELDELSER
TEGNESERIER

TEGN
I
TIDEN

Løssalg kr. 35,–

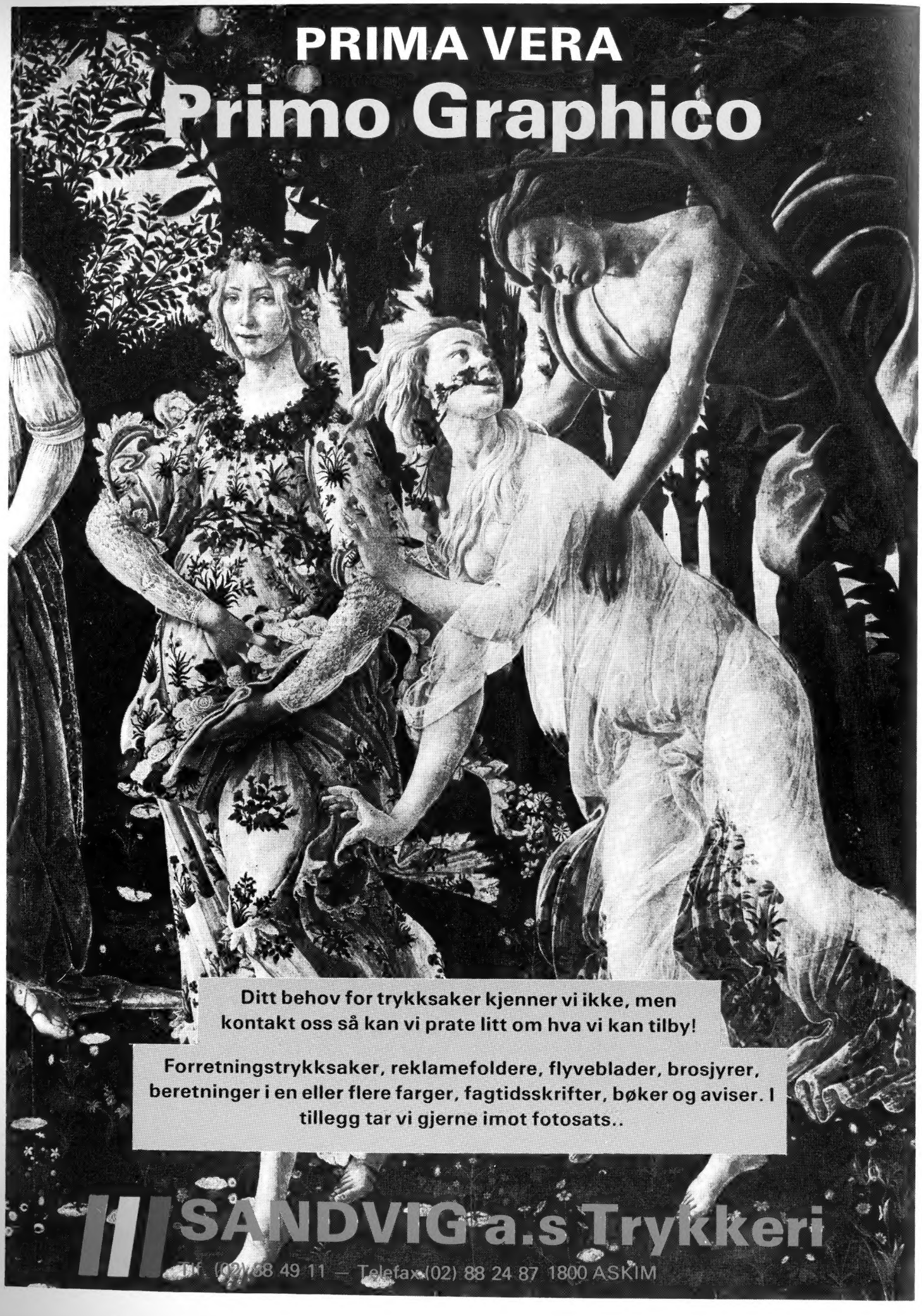
PRIMA VERA
Primo Graphico
Ditt behov for trykksaker kjenner vi ikke, men kontakt oss så kan vi prate litt om hva vi kan tilby!
Forretningstrykksaker, reklamefoldere, flyveblader, brosjyrer, beretninger i en eller flere farger, fagtidsskrifter, bøker og aviser. I tillegg tar vi gjerne imot fotosats..
SANDVIG a.s Trykkeri
Tlf. (02) 88 49 11 — Telefax (02) 88 24 87 1800 ASKIM

TEGN

NR. 4 - 1987 2. årg.

INNHOLD

Framtiden er så lys at jeg må bære solbriller
Leder ved Jon Gisle ..... **side 4**

TEGN i Tiden ..... **side 6**

GA-SHPLUCHT
— Tegn setter søkelyset på DON MARTIN ..... **side 14**

Julius Svendsen
En ukjent kjendis, av Tor Ødemark ..... **side 19**

Og bak kommer ungdommen. . .
En prat med Kent Aske Jensen, 15 og halvt år ..... **side 20**

En kveld foran skjermen
Serie av Kent Aske Johansen ..... **side 21**

COMPLEXE MORTE
Ivan Andreassen intervjuet av Tore Feiring ..... **side 22**

Parapsykologi ved Moebius
TEGNs første poster ..... **side 26**

Mellom bakkar og berg. . .
En tilnærming til Coseys verden, ved Finn Bjørklid ..... **side 28**

Det gamle spillet om en vær
Freddy Milton intervjuet av Jon Gisle ..... **side 34**

Tallenes form
En parentes om tall ..... **side 37**

Fra min arbeidsplass
Et notat om den danske serie-situasjonen ved Freddy Milton ..... **side 38**

Sælger Sofus
Serie ved Freddy Milton .... **side 42**

Anmeldelser
Kritikk, ros og slakt ..... **side 46**

Forsiden:
Relaxing Karbunkle, oljemaleri av Tore Feiring

Til tegnere: TEGN tar gjerne imot bidrag i form av tegneserier eller illustrasjoner. Husk vedlegg penger til porto hvis du sender originaler. Eller send fotostatkopier.

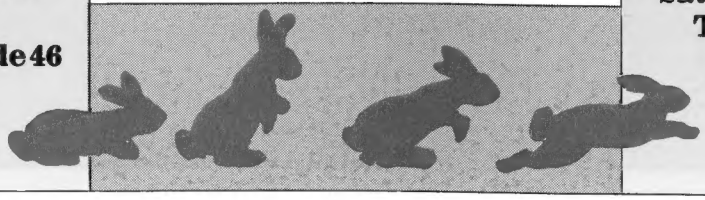

REDAKSJONELT

TEGN utgis av TEGN A/L, boks 162, 1473 Skårer
TEGN utkommer kvartalsvis

TEGN utgis med støtte av Norsk Kulturråd

REDAKSJONEN:
Jon Gisle (redaktør)
Tor Ødemark (økonom)
Tore Feiring (annonse -layout)
Finn Bjørklid (layout)

Redaksjonen kan treffes over telefon:
Gisle (før 16.00): 11 02 60
(etter 16.00) 79 40 59
Bjørklid (etter 16.00): 37 20 81

Annonsering i TEGN:
Kontakt annonse-ansvr. Feiring (før 16.00): 88 10 62
(etter 16.00): 94 23 75

Abonnementspris:
4 nummer — 130,— kr.
Abonnement bestilles ved å betale til postgiro 4 37 21 08

Sats: Jet-Z Fotosats, Oslo
Trykk: Sandvig A/S, 1800 Askim

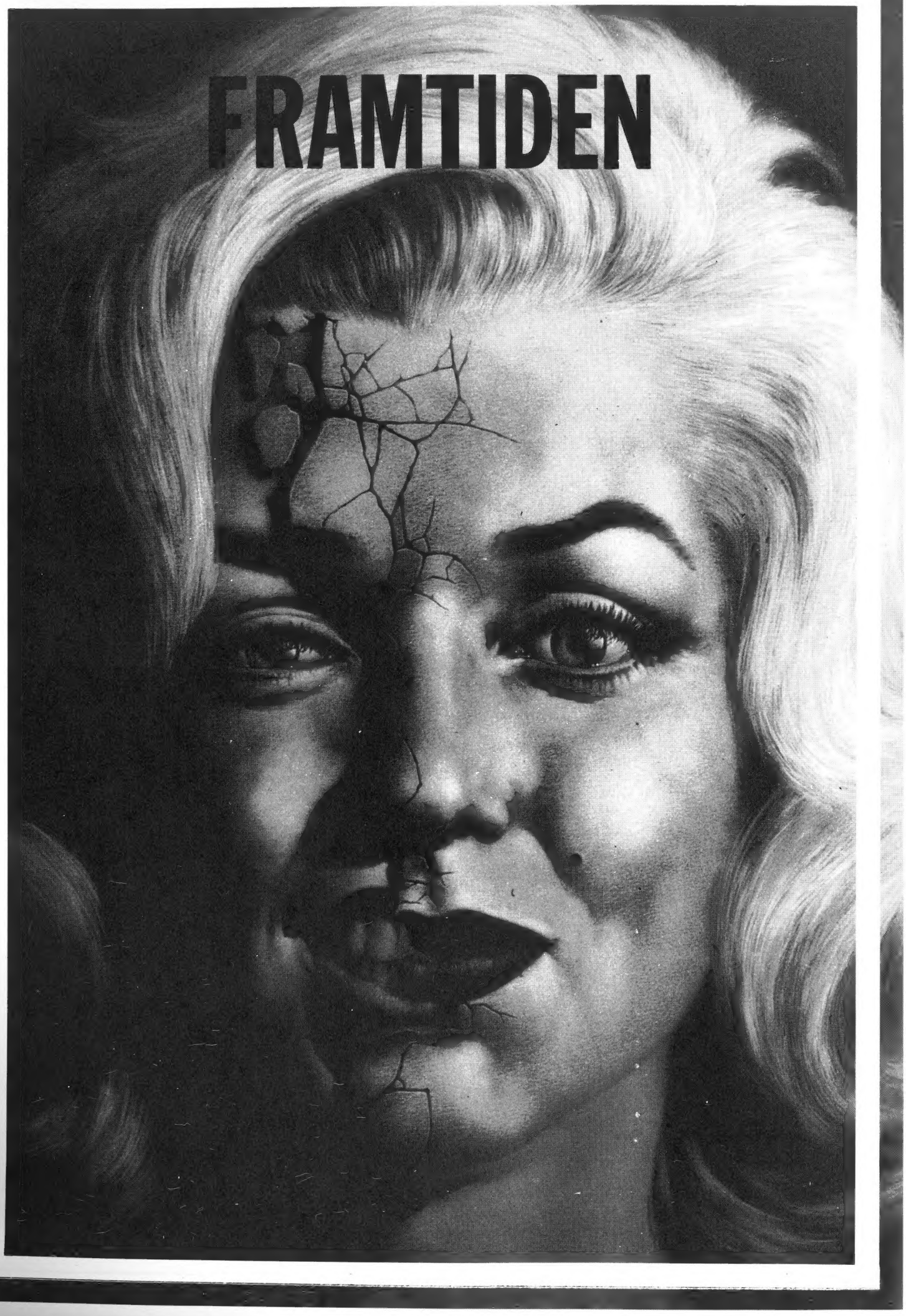
FRAMTIDEN

ER SÅ LYS AT JEG MÅ BÆRE SOLBRILLER

Tradisjonelt har menneskelig kommunikasjon stort sett foregått ved hjelp av språk. Først i vårt århundre har bildet fått en stadig viktigere rolle å spille. Vesentligst i denne forbindelse var filmens inntog. Film er ikke bare levende bilder, men også bilder utstrakt i tid. Da mediet ble oppfunnet i slutten av forrige århundre, representerte det en helt ny kommunikasjonsform, som snart ble utviklet til en kunstart.

Men billedmediene har hele tiden vært preget av at språket er en eldre uttrykksform med større prestisje. De fleste filmer — og tegneserier — er bygget opp omkring en lett begripbar handling som kan gjenfortelles med ord. Å forstå oppfattes som synonymt med å kunne gjenfortelle. Kan man ikke beskrive i ord det man har sett, oppfattes filmen eller tegneserien som vanskelig tilgjengelig.

Det er ikke så lett å få et publikum til å innse at grunnen til at man tyr til bilder, er at det man har på hjertet lettere kan uttrykkes i bilder enn i ord. Og framfor alt er det mye som *slett ikke* lar seg fortelle i ord, men som kan sies i bilder. Den gamle frasen om at et bilde sier mer enn tusen ord, er forslitt, men den er ikke mindre gyldig av den grunn. Hadde alt latt se gjengi i ord på en tilfredsstillende måte, hadde det ikke vært noen vits i å utvikle nye medier. Det er ordets begrensninger som gir billedmediene deres berettigelse.

Nylig døde Andrej Tarkovskij. Hans *Stalker* ble av flere kritikere utropt til «århundrets beste film» — sterkt siden filmkunsten bare har eksistert i vårt århundre. Tarkovskij følte seg ikke bundet av vanlige grenser for oppfatningen av hva film er. For eksempel er det en vanlig mening at en film enten må være i farger eller svart/hvitt. Tarkovskij opphevet dette skillet og kunne operere med alle mulige mellomnyanser i samme film. Sic transit en banal «sannhet» som filmfolk ellers har tatt for gitt.

Men enda viktigere er det at Tarkovskij var en av de få regissører som ikke har følt seg bundet av handlingen som det bærende element i spillefilm. Den som prøver å gjengi handlingen i en film som *Stalker*, vil enten fordype seg i et samensurium av vesentlige og uvesentlige detaljer, eller ende opp med et overfladisk resymé som ikke sier noe om filmen. Tarkovskij snakker et eget språk, et billedspråk som vanskelig lar seg oversette til ord.

Tarkovskijs berømmelse skyldes til en viss grad spesielle historiske forhold. Hadde han fra starten av arbeidet innenfor den amerikanske eller vesteuropeiske filmindustrien, hadde han måttet begrense eksperimenteringen sin på grunn av lønnsomhetskravene i bransjen. Men Tarkovskij slumpet til å debutere under det kulturelle «tøværet» i Krustsjovs Sovjet. Da «tøværet» var over, hadde han allerede vunnet en posisjon internasjonalt. Til tross for at han ble motarbeidet i Bresjnevs Sovjet, kunne han flyte videre på en kombinasjon av anerkjennelse i vest og en riktignok problematisk statsstøtte i Sovjet.

Ingen tegneseriekunstner har lignende historiske forutseninger å bygge på. Skal tegneseriene få sin Tarkovskij, må vedkommende finnes blant dem som jobber innenfor den vestlige serieindustrien. Kanskje er Philippe Druillet den som har gått lengst i å sprenge grenser innen tegneseriemediet. Enki Bilal kan også bli en Tarkovskij, og han er lettere tilgjengelig enn Druillet. Begge jobber i Frankrike, kanskje det eneste land hvor markedet for eksperimenter er så stort at det kan lønne seg for serieforlagene å satse på dem.

Det er derfor ikke tilfeldig at TEGN vil følge franske (og belgiske) tegneserier med spesiell interesse framover. Det er her vi tror utviklingen av seriemediet først og fremst vil foregå. Til høsten vil vi for første gang utgi noe som ligner et temanummer, der franskspråklige serier vil bli emne for det meste av stoffet. Utgivelsen vil bli koordinert med en stor utstilling av franske og belgiske serier som kommer til Norge på samme tid. Sagt på en annen måte: Skal du være i forkant av utviklingen, forny da ditt abonnement på TEGN!

Jon Gisle

Forlagsnyheter sommeren 1987

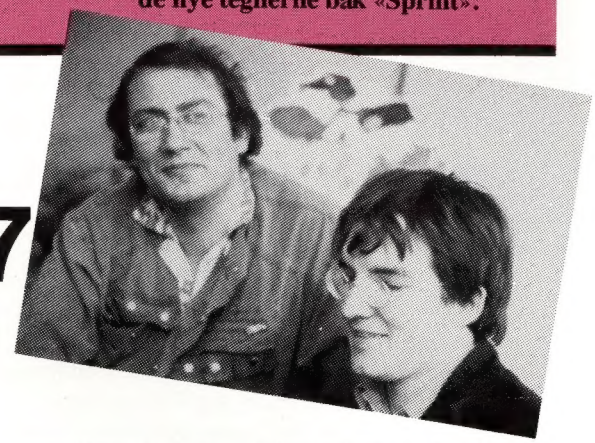

Tome & Janry, alias Philippe Vandevelde og Jean-Richard Geurts, er de nye tegnerne bak «Sprint».

SEMIC

er vel snart altfor produktiv til at TEGN makter å følge med. Sikkert er det at forlaget har langt flere utgivelse enn hva som er evnt her. I juni kommer iallfall «Reka på bærtur», som er nr. 4 hittil, og omhandler en fyr i fengsel. Sprø humor, sies det fra sentralt hold. Sprint-fans er det mange av, og de kan glede seg over Sprint nr. 30 med tittelen «Z vender tilbake». Det er en tittel som pirrer. «Z» var jo en figur som Franquin hadde stor suksess med.

En ungdomssatiriker ved navn Jannien kommer med et nytt album om Jermund og gjengen, som kalles for «Frække kusiner». Nei, det er ikke den danske tittelen, men ungdomsslang, bedyrer Thomas Algard på Semic. Så da så. «Tress i damer» er en annen tittel som ikke bør skjønnes odiøst. Den handler om tre damer som reiser jorda rundt og møter okkulte og mystiske ting.

Nytt Lucky Luke-album, slik at flere enn Anne Dugstad har noe å glede seg til. Det er nr. 52, «Spøkelsesranchen» med fire historier. Også Fantomet kommer ia lbum. Det er en samling av redigerte dagsstriper av Falk & Berry, som viL hete «Havnerottene». Deretter en ny Clifton (nr. 8), hetende «Cliftons krønike». Det er en engelsk detektiv med mye satire over det typisk engelske, slik en belgier tror er morsomt. Og det er det kanskje.

Bilal og Christin har slått seg sammen, selv om dette ikke er en helt ny utgivelse, i et album som kalles for «Stein-skipet». Deres felles verk handler som regel om maktmisbruk og møter med underjordisk liv, balanse mellom politikk og fantasi.

Semic utgir en rekke serieblader. Miniserien «Vekterne» som handler om superhelter i det virkelig liv, rå og poetisk med en touch av sosial bevissthet. Mer spekulativ er kanskje et nytt blad, «Satellitt», som håpes å nå de yngste leserne med serieutgaver av de samme ekle tegnefilmene som sendes på SKY. Det som ikke er spekulativt, men heller tvert om, er den sjansen Semic gir norske serieskapere. I «Serie-Spesial» nr. 5, 6 og 7 kommer «Etter regnet» av Bob Wood og tegneren Morten Myklebust. Og «Mao» nr. 5 har hele syv norske tegnere representert. Det er noe for Pyton å overgå. Terje Krantz' «Trollsvans» nr. 2 kommer til sommeren.

Nok å ta av, med andre ord.

Ny norsk voldsserie, «Etter regnet», av Wood og Morten Myklebust.

Kosmopolitisk fra Cappelen

Cappelens liste for sommer og tidlig høst bringer oss over hele kloden. I juli kommer Art Spiegelmans *Maus* på norsk. Det er første del av en lengre historie om polske jøder før og under krigen. Det handler om de jødene som overlever Hitler (viktigst blant disse er Vladek Spiegelman, Arts far, som er fortelleren i serien), og om dem som skal overleve de overlevende. De som ikke har vært i konsentrasjonsleir, har en tendens tl å få dårlig samvittighet overfor dem som har vært der! Serien handler også om et vanskelig far-sønn-forhold. Personene er dyr (jødene er mus, nazistene katter, polakkene griser osv.), men dette er for all del ikke en funny animalserie.

Cappelen følger opp *Linda og Valentin* med album nr. 2, *De tusen planeters imperium*, i august. Måneden etter starter utgivelsen av Vinks *Hepao*. Vink er

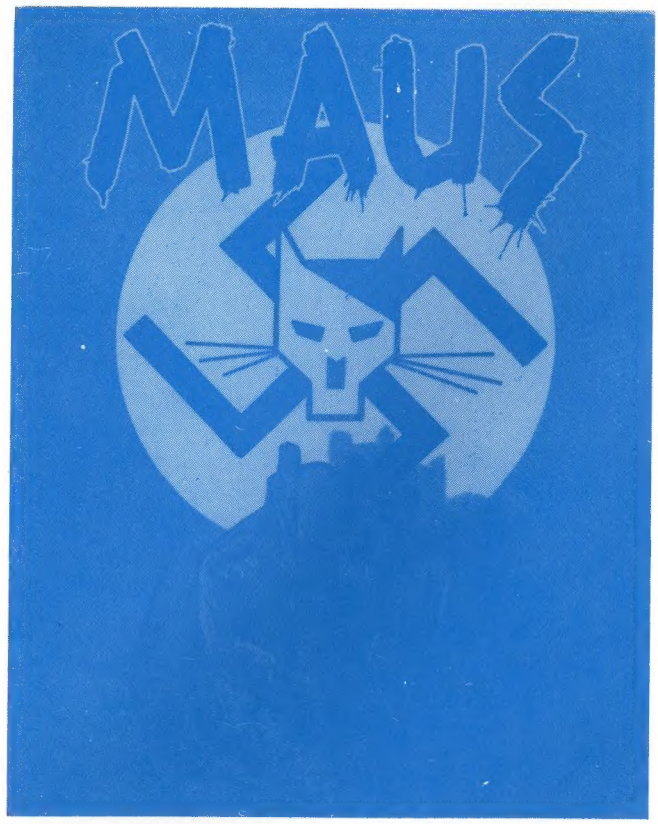

Gevion

Sommeren er agurktid også for Gevion, som kjører på sine vanlige månedshefter, *Barbie, Snurre Sprett, Pyton, Magnum* osv. osv. Pyton nr. 5 blir et utvidet sommernummer. Fra nr. 2, som utkom i juni, er også *Humor & Kanari* etablert som månedsblad.

I høst kommer flere interessante nyheter fra Gevion. Viktigst er trolig to nye norske album. Bjørn Ousland har tegnet *Solruns saga*, en 80 siders historisk serie etter manus av Eirik Ildahl. Handlingen foregår under svartedauen, og her er både eventyr og realisme, myte og historie. *Troll* av Arild Midthun er en barneserie i farger, og her er det Terje Nordberg som har laget manuset. Det er en morsom, men litt småskremmende serie med så detaljerte tegninger at noen måtte håndkoloreres!

En sjelden nyhet er *Gen — Gutten fra Hiroshima*, en japansk tegneseriebok, som utkommer tidlig på høsten. Lanseringen er blitt noe forsinket på grunn av distribusjonsproblemer. Dette er ikke noe typisk Narvesen-produkt, så forlaget må satse på alternative distribusjonsformer i tillegg til Narvesen, blant annet Forlagsentralen.

Endelig nevner vi at *Clever & Smart* nr. 7 sendes ut på markedet 15. september.

en vietnameser som sitter i Frankrike og tegner historien om en italiensk jente bosatt i Kina på 1600-tallet! De to første bindene, som altså dukke opp i norske bokhandler i september, heter *Den gale munken* og *Steinens minne.*

Samtidig kommer *Den gule dverg* av Denis. Ifølge Cappelen-redaktør Jón Sveinbjørn Jónssons malende beskrivelse er dette et moderne eventyr om en liten rocker i reklamebransjen og hans forhold til en blond, japansk striptease-danserinne med døve foreldre.

Sannsynligvis vil også Boucqs novellesamling *Det menneskelige eventyrets pionerer* foreligge i september. Det er komiske historier med mye slapstick. Blant annet vil vi få se Leonardo da Vinci bli banket opp av neandertalere fordi han klager over husbråk. Ellers møter vi eskimoer, forsikringsagenter og meget mer.

Hjemmet

var ikke med i TEGNs forrige forlagsoversikt, av en eller annen grunn. Synd og skam, men her er den for våren og sommeren. Ferietid er serietid, og en av de mest leste serier er selvsagt evigaktuelle Asterix. Noe nytt album er ikke i sikte, men det kommer stadig nye utgivelser av de gamle, nste ut er nr. 19, «Spåmannen». Håpet er at alle Asterix-album skal være tilgjengelige til enhver tid i de ulike bokhandlerne landet over.

Serieforlaget Hjemmet er kjent som et forlag som ikke utnytter sitt potensiale, men iallfall sine gamle utgivelser. Det gjelder særlig «Seriebokklubben» som kommer med en hardcover bok en gang i måneden, bestående av to album i ett bind, og har noe over 20.000 medlemmer. Juniutgivelsen er en ny Disney-serie utviklet i Tyskland (de samme som sto for nynorskutgaven i sin tid), som parres sammen med et album av Carl Barks, som er «Beste Donald» nr. 19. Ekstraboken er derimot helt ny, «Cat and Rogers», en slags villmarkssak av den parodiske varianten. Denne kommer sammen med serien «Mastetoppens skrekk», som er en munter sjørøvergreie.

Hjemmet har også serieblader. Det nyeste er billigbladet «Sjur», som Thor Ellingsen i Dagbladet liker, og til den rimelige pris av kr 10,– kommer det hver måned med svart/hvitt-serier som «Trollmannen Tresk», «Hekse-Hilda», «Bikkja» og andre. Hjemmet har også sin variant av Semics «Agent X9» og Gevions «Magnum», nemlig «Spider». Det er samme konseptet, 100 sider med ulike svart/hvitt-serier som «Bob Morane», den gamle Westernhelten «Red Kelly», en av de få som kan konkurrere med Blueberry i kvalitet. Og for nostalgiske Tempo-fans er også racerbilkjøreren «Mark Breton» med.

I løpet av året vil også et nytt «Ullkorn» komme. Det finnes kun åtte til sammen, og tre er hittil kommet på norsk i glitrende oversettelse. En ny klassisk Donald-bok i sober innbinding over jubileumsbok-konseptet, med tittelen «Så fjæra fyker», er under arbeid. Disse er de eneste Carl Barks-utgivelsene som donaldistene og Bjørklid godkjenner fullt ut. Kresne saker med andre ord. Forordet sies også å ha blitt tatt hånd om av et kresent geni. Lenger ut kommer en pussig sak. Det er nok en Donald, men i softcover. Det er en samling av dagligstriper i svart/hvitt fra den amerikanske årgangen 1938, som sikkert vil bli nitid gransket av de rette eksperter. God lesning!

(KONSEPT: Før var det noe man gikk fra. Nå er det noe man nipper til på Aker Brygge. Setteren)

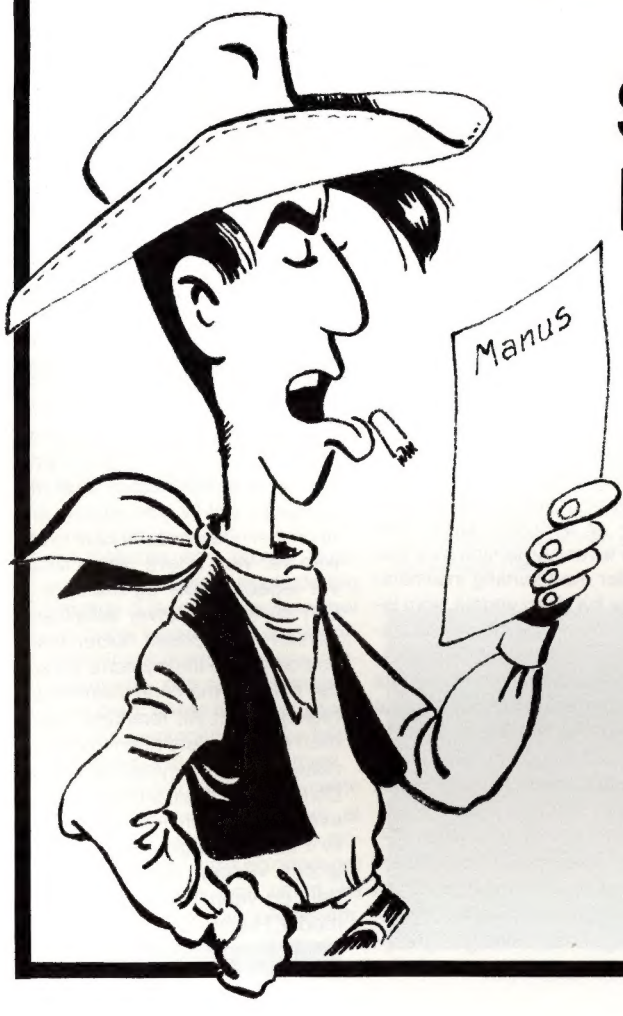

Snakker Lucky Luke sant?

I slutten av april hadde tegneserien om Lucky Luke verdenspremiere i Norge. Som hørespill i radioen! En knapp måned tidligere hadde Auclairs «Simon fra Floden» blitt dramatisert i samme medium. samme kanal. At tegneserier blir tegnefilm, stusser man ikke over, men at et visuelt medium transformeres til et audielt, er mer enn interessant. Kan det være at tegneserier har kvaliteter utover tegningene? Rent ut sagt... grøss!... *litteratur?*

Det er Tine Thomassen og Helge Andersen som har dramatisert møtet mellom Lucky Luke og ungdomsopprøreren Billy the Kid for Ungdomsteateret i Radioens P2. Lars Andreas Larssen er den stolte ganger Jolly Jumper, Sven Nordin helten selv, og Kim Haugen spiller Billy the Kid.

«Lucky Luke møter Billy the Kid» er Goscinny og Morris' mest populære album, og til høsten går ytterligere to album ut over eteren. Goscinnys enke har sittet med lupe og sjekket en fransk oversettelse av det norske hørespillet. Både hun og det franske forlaget har velsignet prosjektet, og forlaget reiste også til Norge for å vurdere resulatet.

Hva Morris mener er uvisst, men da han var i Norge sist, fortalte han følgende historie: «Etter den første tegnefilmen om Lucky Luke mottok jeg et brev fra en guttunge. Han skrev: 'jeg likte filmen, den var kjempebra. Det var bare en ting: stemmen til Lucky Luke var ikke den samme som i albumene!'»

Om forfedrene, eventyret og døden

Tegneserier bør være for alle. Det er en populær kunstform. Det finnes ikke noe slikt som serier for voksne og serier for barn. Det er en snobbete forestilling, importert fra Frankrike.
— Hugo Pratt, 1968

Så står han der — Corto Maltese — i clair-obscur i dagslyset, tenner en sigarett og stirrer oss i hvitøyet. I 1967 dukket han opp for første gang, bundet til en treflåte, drivende i Sørkina-havet. Det var i seriealbumet «Balladen om det fordømte hav» — tegneseriehistoriens første «grafiske roman». Mesteren bak er italieneren HUGO PRATT. Det er på tide å pugge navnet utenat.

«Hugo Pratts lighed med Orson Welles går ikke kun på stilsans og tildels emnevalg, men også på det rent fysiske: Plusklæber, store tunge hundøjne og et kraftig mund- og hageparti, hvis Falstaff-læber automatisk bringer mindelse om både kynisme og livsappetit. Pykniker, følsom og forkjælet macho-melankoliker, moralist, romantiker, mafioso med hang til eksistensfilosofiske udskejelser?»

De ovenstående assosiasjoner stakk *Søren Vinerberg* da han så Hugo Pratt for første gang i Barcelona for fire år siden, nedtegnet i den danske dagsavisen *Information* (13. mars 1987). Det burde dekke det meste om den stilskapende kunstneren fra Italia. Med åpen jakke, pondus bak skjorten, en røyk mellom leppene og et følge av assistenter og forleggere pløyde Pratt inn på den årlige spanske seriefestival. Ydmykt forsøkte Vinterberg å få mesteren til å avse et kvarter til en dansk journalist. Det endte slik:

«Svaret var kort og Orson Welles-medaljen værdigt:

Fuck him!»

Etter dette har TEGN besluttet å utsette sitt store og berømte Hugo Pratt-intervju med dertil banebrytende artikkel. Vi akter ikke å la oss bli dupert før vi kan gi svar tilbake på italiensk. Følgelig ligger hele redaksjonen strak ut etter et intensivt språkkurs. Bare vent et par år til . . . I mellomtiden gjenstår oppbyggingen av den mektige Hugo Pratt/Corto Maltese-mosaikken, bit for bit til en endelig forståelse. I første omgang trykker vi et ikke helt nytt (men spennende) intervju, ved franskmannen Numa Sadoul, tatt rundt 1975. Det gjør ingenting. Mesteren er tidløs.

Jeg elsker fantasiflukter!

–Visste du at min bestefar, Joseph Pratt, er fra Lyon?

–Virkelig? Han var fransk?

–Nei, han var sønn av en engelskmann, men født i Lyon. Som du vet, så fornekter aldri engelskmenn sin nasjonalitet. Bestefar studerte i Lyon, og dro deretter til Venezia.

–Dette er din bestefar på farssiden, ikke sant?

–Riktig. Opprinnelig kom han fra Cornwall, men hans forfedre kom fra Frankrike samtidig med normannernes erobring av England. Min far fortalte meg noen merkelige historier, alle om Frankrike og franskmenn. Etter at de slo seg ned i England, reiste mine forfedre igjen rundt 1700, ettersom de var jakobinere, hvilket er katolsk, og de fant ut at de kom bedre ut av det i eksil. De returnerte til Frankrike, dro tilbake til England senere, bare for å returnere til Frankrike atter en gang, og endelig endte de opp i Italia. Det var min bestefar Pratt som avsluttet vandringen, men andre deler av Pratt-familien slo seg ned i Amerka, inkludert en William J. Pratt, som senere ble meget kjent i Hollywood under et annet navn: Boris Karloff.

–Jøss, var han virkelig en slektning av deg?

–En slektning av min bestefar. Er det ikke merkelig?

–Da din bestefar slo seg ned i Venezia, giftet han seg med en veneziansk pike?

–Han giftet seg med en av jødisk, spansk og tyrkisk opprinnelse, og hun fødte min far. Jeg kom aldri til å kjenne min far noe større, som du vet døde han i Frankrike. Jeg levde med ham i hans siste år i Etiopia, fra jeg var 10 til jeg ble 16 år, og det var det.

–Levde din mor sammen med deg?

–Javisst. Det er pussig, men det var da jeg for første gangen ønsket å tegne . . .

–Så din bestefar var grunnleggeren av Det venezianske dynasti?

–Ah, Pratt-dynastiet . . . Det ender med meg.

–Hva mener du? Jeg vet for sikkert at du iallfall har en datter og to sønner.

–Vel, jeg har barn, men de er merkelige Pratt'er. Deres interesser er temmelig sære. Den eldste lever i Argentina hvor han arbeider med kunstig inseminasjon av kyr. Den yngste, som lever sammen med meg, er en matematiker; han elsker matematikk og Mordillo! Han er derimot helt uinteressert i de tegningene jeg lager. Han er uberørt av mystikken og den fortryllelsen som jeg legger i dem. Kanskje er det fordi han ser meg jobbe i huset. For ham er det noe «hjemlig», rent ut familiært ved Corto Maltese. Faktisk er mine historier en blanding av en mengde forskjellige ting, både virkelige og oppdiktede. Jeg må blande virkelighet og fiksjon, og mystikk. Jeg elsker fantasiflukter.

–Du har virkelig greid å mikse intimiteten fra ditt eget liv, dine erindringer og dine serier til en enhet som har gått opp i en egen, total sannsynlighet, hvor det ikke lenger finnes noe behov for å vite hva som er hva, diktning eller virkelighet. Det er din Orson Welles-side, akkurat som med Corto Maltese, som skapte sin egen legende. Man er ennå ikke helt sikker på om han noensinne har satt en fot ombord i et skip. Du vet, du har Corto Malteses stive blikk.

–Folk har fortalt meg det, men jeg finner Cortos ansikt forskjellig fra mitt. Jeg har poser under øynene.

Jeg tror den romantiske måten er den mest interessante måten å ende livet på. Som en eventyrer. Å dø av gikt, podagra eller av diabetes . . . det ville være en skam!

–Det ville ha vært morsomt å bare forsvinne som Orson Welles i *Mister Arkadin:* Hans figur forsvinner, alene, i sitt fly utover havet uten at noen vet om han styrtet eller ikke. Ikke dårlig, hva?

–Svært fristende. Jeg tror Saint-Exupery ble borte på den måten. Selvfølgelig, det er en vakker slutt, men for min egen del finner jeg det mer tilfredsstillende å bli drept av den endelige pil fra den siste dankali-kriger.

Dankaliene har forandret seg mye. Det er hva sivilisasjonen gjør med en. De pleide å ha et ordspråk: «Et liv uten dreping er et drittliv!» De insisterte på at livet ikke var verd å leve om du ikke var jeger, morder og eventyrer. Om du kommer over iallfall én person som fortsatt holder fast ved de gamle tradisjonene, så er det nok. Du må finne stammens reaksjonære! Alt forandrer seg, men det bør være noen tradisjonister i verden, synes du ikke? Du bør være i kontakt med denne eventyrverdenen eller ende ditt liv i senga, omgitt av barn som gråter: «Pappa, du holder på å dø!» og venner som sier: «Vær modig, Hugo!» Nei! Nei! Nei!

Jeg liker ikke selvportretter eller biografier. En gang skrev jeg en slags selvbiografi hvor jeg snakker om folk, og gjennom dem om meg selv. Alle sa at det var en vidunderlig morsom selvbiografi og jeg *trodde* jeg hadde skrevet en meget sørgelig bok! Da jeg leste den på nytt, syntes jeg fortsatt den var skremmende trist, og faktisk: det var slutten på min ungdom, fremmaninger av mennesker som har dødd, som har forsvunnet . . . Det *var* trist, likevel lo alle sammen! Ikke en eneste oppdaget de poetiske dragene jeg hadde lagt inn; alle lo seg skakke: «Gud, dette er jævla morsomt! Dette er stort!»

Stort, hva? Dritt! Så mye for å skrive! Så mye for å fortelle historier!

Oversatt fra Comics Journal, 109/86, av Finn Bjørklid

Se også anmelder-sidene hvor Corto Maltese-albumene fra Cappelen blir omtalt.

Kunst og tegneserier

En lørdag i midten av mars åpnet Galleri Norske Grafikeres utstilling «Tegneserie-Grafikk», som var resultatet av en åpen konkurranse om den beste kunstneriske tegneserie. 44 kunstnere stilte ut 57 ulike verker og serier. Spesielt innbudt fra Sverige var Urban Engström med sine store tresnittplater.

I avdelingen for historisk kuriosa hadde man den sagnomsuste Dagblad-serien «Doktor Fantastisk», første gang trykt i 1971. Dessuten hadde man lykkes i å få tak i Gøsta Hammarlunds serie «Jungel-Jack», også fra Dagbladet i krigsårene 1940-42.

Førsteprisen gikk til ikke helt ukjente Fredrik Stabel for hans trebilledlige uttrykk: «Jeg skal ha vært så nydelig som bam — men så kom det noen fanter og forbyttet meg.» Prisen ble delt med Kalle Grude, som juryen bedømte «for sitt forsøk på å skildre en eksistensiell opplevelse ved hjelp av datateknikk og Donald Duck».

Utstillernes valg av materialer markerte lekelyst og vilje til utradisjonelle uttrykk, som laserprint, radering, etsninger, litografi, repro og fotostatkopi. Den visuelle opplevelsen var mer preget av billedmystikk, tåketale og l'art pour l'art.

Et diskusjonsmøte ved utstillingens avslutning, under den kategoriske tittelen «Kunst og serier — umulig kombinasjon» fremviste også den gode viljen, men avslørte en manglende basis for forståelse, og tyder på at såvel grafikere som tegneserie-fansen bør sette seg ned og redefinere begreper som «tegneserie» og «kunst». En innfallsvinkel som må etterlyses er at serier har et konsist folkelig uttrykk, rent ut populært, mens kunst har en evne til å vekke en dypere erkjennelse. Denne utstillingen burde nok ha forsøkt å sammensmelte disse elementene i større grad enn hva utstillerne maktet eller ønsket.

Finn Bjørklid

Delt 3. pris gikk til Arne Isachsen for sin løsning av en billedflate som kan leses i flere retninger.

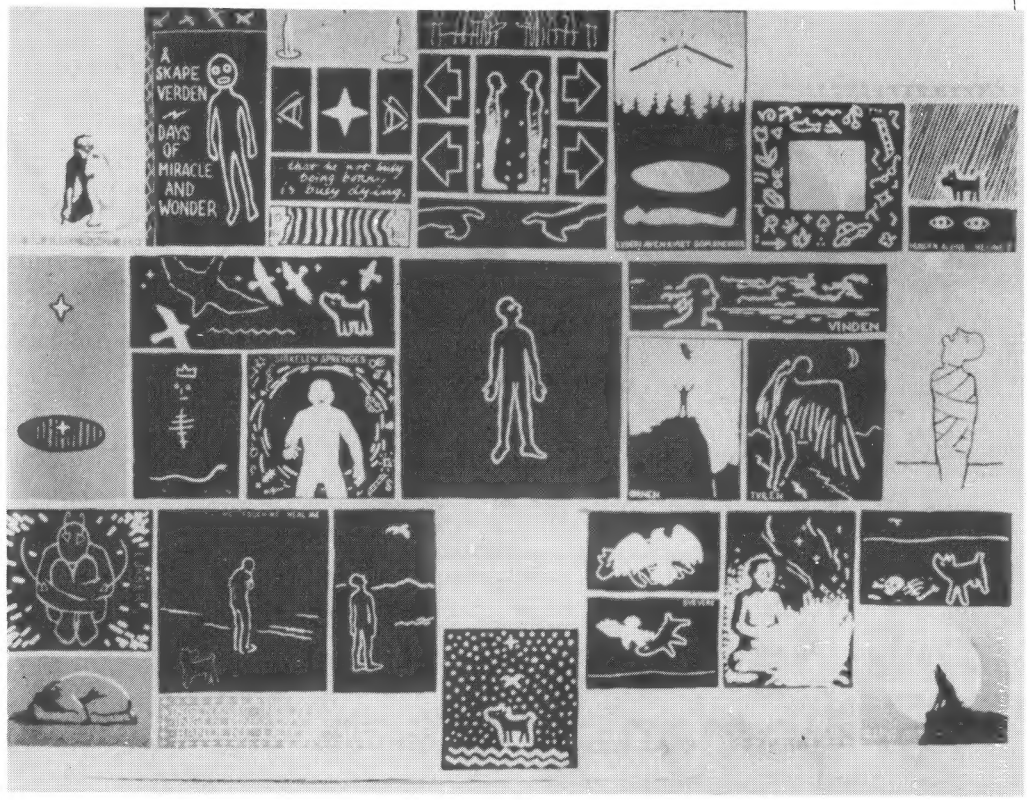

Begynn i bunnen av flasken!

Tegneserier kan brukes til så mangt. Blant annet egner de seg godt til å lage bruksanvisninger for varer beregnet på et internasjonalt publikum. Her løser tegneseriene alle språkproblemer, noe blant annet IKEA har utnyttet. Flyselskapenes sikkerhetsbrosjyrer er et annet eksempel.

Likevel står det ikke til å nekte at TEGNs redaktør stusset et smule da han kjøpte en eske sjokolade på Kiel-ferja og oppdaget at også denne var påført en bruksanvisning i tegneserieform. Det dreier seg om disse små flaskeformede sjokoladene, De vet, med en slant konjakk eller whisky inni. På bunnen av esken sto det en tegneserie i tre bilder som viste hvordan man skulle få godsakene i seg.

Tegneserien er meget virkningsfull. Så virkningsfull at TEGNs redaktør endret sin for lengst innarbeidede måte å spise sjokoladeflasker på. Før begynte han alltid med flaskehalsen, men på Kiel-ferga gikk det opp for ham at denne typen flasker skal fortæres fra bunnen av. Med andre ord en instruktiv tegneserie.

Jon Gisle

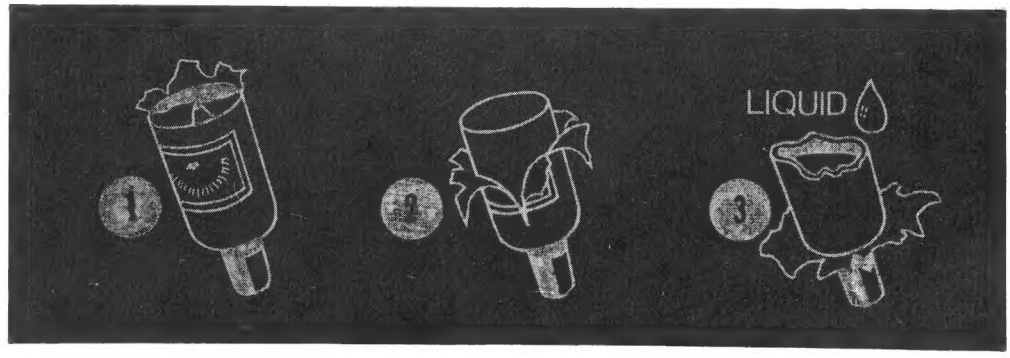

REAKSJONER

TEGN ønsker gjerne kommunikasjon med leserne og trykker brev og innlegg så langt som plassen rekker. Debatter, nyheter og kommentarer som går på serier er velkomne. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innlegg om nødvendig.

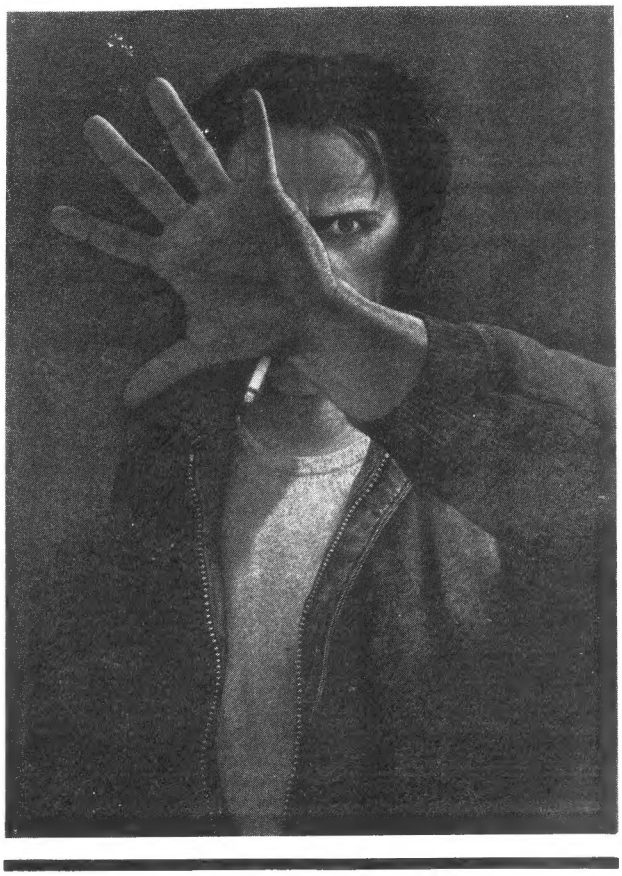

Tack för anmeldelsen av Serie-fansinet i TEGN nr. 3. Får jag bara påpeka ett par saker. Det måste ha blivit något missförstånd.

För det första utkommer inte Serie-fansinet som någon löpande tidskrift och går alltså *inte att prenumerera på*. SF-2 er vårt senaste nummer, några fler har inte utkommit.

För det andra har ni satt ut fel pris. Serie-fansinet koster *10 sv.kr. per styck. Inte* 110 kr. för 4 nummer, som ni skriver i TEGN.

Serie-fansinet nummer 1 och 2 kan beställas från postgiro 12 14 28-7, Rolf Geschwind, box 58, S-78051 Dalajärna.

Hälsningar,
ZWING
(Rolf Geschwind)

Tegn-redaksjonen beklager de gale opplysningene.

Red.

I Tegn nr. 3 tar Finn Bjørklid for seg debatten om «Indian Summer». Jeg vil gjerne få kommentere noen av de tingene han trakk fram.

En stadig tilbakevendende påstand, som også F.B. kom med i artikkelen sin, er at det ikke går å skille teksten fra bildet og å analysere dem hver for seg. Dette mener jeg er feil.

Bildene i en tegneserie kan oppfattes som et språk, de kan fortelle en historie på egen hånd. Gode eksempler på det er de første ni sidene av nettopp «Indian Summer», eller lange passasjer av de fleste «Corto Maltese»-historier. Så kommer teksten som står i en eller annen forbindelse med bildene. Den kan fortelle hva som blir sagt, den kan foregi å fortelle hva som blir tenkt eller på annen måte kommentere bildene. Og nettopp her, i det spenningsfeltet som kan oppstå når skaperen(e) av historien har to «stemmer» til rådighet ligger vel seriens egenart i forhold til andre trykte medier. Hva serien formidler til leseren vil være en syntese av disse to «stemmene», og da er det jo åpenbart ikke så enkelt som 1 + 1 = 2. Helheten kan jo som kjent være noe mer enn bare summen av de enkelte delene. Og da blir det helt *nødvendig* å se på delene for seg, og så se på hva de sier når de blir satt sammen.

Når det gjelder sensur-diskusjonen vil jeg bare si at det ikke er bildene en er ute etter, men ideene som de representerer. Og hvis F.B. eller andre har problemer med å se forskjell på forbud mot enkelte ytringer i lovs form, og det at en gruppe ansatte i en bokhandel nekter å bruke tid og krefter på å spre ideer som vi oppfatter som menneskefiendtlige, da tror jeg dere bør tenke dere om en gang til. Ikke nødvendigvis for å komme til samme konklusjon som oss, men tegneserieverden er også en del av verden.

Kjetil Lenes

Jeg kommer tilbake som en snerrende ulv!

F.B.

Pris og heder til Tor Bomann-Larsen

Kultur- og vitenskapsdepartementets premie for årets beste tegneserie for barn og ungdom gikk til Tor Bomann-Larsen. Begivenheten skjedde i Oslo Konserthus mandag den 4. mai. Ifølge programmet skulle kulturminister Hallvard Bakke dele ut premiene, men var forhindret som det heter. I stedet talte statssekretær Tove Veierø på hans og egne vegne, og snakket pent om «en verden av følelser og stemninger som beriker» i en tid hvor «vi oversvømmes av mye lettvint litteratur». Og salen satt med hjertet i halsen og lurte på om hun snakket om tegneserier, men det gjorde hun visst ikke.

Det var Vivi Larssen, leder for Det rådgivende utvalg for tegneserier, som orienterte om juryens begrunnelse for nettopp Bomann-Larsens «Fridtjof og Hjalmar». Den er unik, sprenger grenser, har gode poenger og perspektiv, har helhet og sammenheng, og bryter ned myter. Prisen er på 15.000 norske kroner og et diplom. For første gang er prisen også skattefri.

Tor Bomann-Larsen har utgitt 8 tegneseriebøker, og det er det ingen andre her i landet som har gjort. Andre har blitt priset for sin debutbok i tidligere år. Rykter innen forlagsvesenet sier at hvis Bomann *ikke* hadde fått prisen i år, ville det ha vært en skandale. I stedet fikk vi en lenge etterlengtet og verdig prisvinner.

En representant for Kon-Tiki-ekspedisjonen, Arne Hartmann, var ikke tilgjengelig for kommentar. Etter utdelingen spanderte Staten skinkesmørbrød og vin.

FRAKSJONER

De belgiske arrangørene av Melodi Grand Prix benyttet stillbilder fra tegneserieruter som vignetter for hver artist. Særlig Hergé var godt presentert, men etter hvert kunne Jón Sveinbjørn Jónsson i Cappelen nikke gjenkjennende til den ene figur etter den andre som han har utgitt. Sjelden har vel Belgia markert sin tegneseriekultur, som nasjonale enhetssymboler, på en mer absolutt måte.

Semic forsøker nå å få pocketbok-rettighetene på Hugo Pratts Corto Maltese. Cappelen utgir fra før albumene. Det er fare for at hvis dette går gjennom vil Cappelen se liten grunn til å fortsette albumutgivelsene. Pocketbok-versjonen er en sabotasje av det samme, beskåret, forkortet og omtegnet — blottet for enhver anstendighet.

Det foregår en rokkering av norske avistegnere for tiden. Aftenpostens tegner går tilbake til Adresseavisen (hvor han opprinnelig kom fra). Nationen går til Aftenposten. Og Tor Bomann-Larsen går til Nationen. Bomann har to utgivelser av tegneserier på skjemaet for utgivelse i år. TEGN vil nok komme tilbake til Norges mest produktive tegner.

I USA har man også fått sin Tronsmo-sak. Det gjelder en distributør som har gått til nektelse og boikott av en serie kalt «Miricalman». Serien inneholder realistiske scener av en fødsel! Det høres ut som en spøk, men er faktisk helt sant.

I løpet av 1987-88 vil Semic utgi Hergés ufullendte på norsk. Serien, som på originalspråket heter *Tintin et l'alph-art*, vil i Norge få tittelen *Tintin og alfabetkunsten.* Dermed vil nesten alle Tintin-album være utgitt på norsk, bare *Tintin i Sovjet, Tintin i Kongo* og *Castafiores juveler* mangler. Seriesamler'n nr. 3/1987 bringer et utmerket indeks over Tintin-utgivelsene på fransk og norsk.

I 1986 omsatte Cappelen tegneserier for en million kroner. Bare i løpet av de første tre månedene i 1987 passerte man fjorårets omsetning. Det er *Vindens passasjerer* av Bourgeon som topper lista. Serien er nå komplett i fem bind, hvert trykket i et opplag på 6000. De to bindene som kom i fjor, er snart utsolgt, og nye opplag står for tur.

Alle som leser Lucky Luke har lagt merke til Rattata, bikkja som har opphøyd dumheten til det bærende prinsipp i sitt liv. Etter mange år som bifigur har Rattata nå fått sin egen serie. Det dreier seg ikke om lange historier av Lucky Luke-typen, men om korte serier på to striper, beregnet på aviser og ukeblad. I løpet av et års tid kommer det et album med Rattata-historier på fransk. I april kom for øvrig det nye Lucky Luke-albumet ut i Frankrike. Tittel: *Nitroglycerine.*

Den engelske produceren Richard Wiliams har begynt å lage filmer for Disney. Dette har ført til at den ene etter den andre av Disneys animatører flytter til London fordi de finner det mer interessant å arbeide der. For tiden produserer de en helaftens tegnefilm om kaniner.

Det foregår utskiftninger i markedsavdelingen hos Disney, som nå har innledet et samarbeid med Steven Spielbergs kompanjong George Lukasc.

Under den årlige tegneserie-festivalen i en franske byen Angoulême i januar i år ble Enki Bilal tildelt byen Angoulêmes Grand Prix. Dette er den gjeveste utmerkelsen ved Europas største seriefestival. Bilal, som i Norge er kjent for «Udødelighetens pris», «Den sorte ordens falangister», «Jakten» og «Lokkeduen», fikk prisen for sitt samlede arbeid.

I USA har man også andre problemer. Den siste lysende stjerne på tegnerhimmelen, Frank Miller, har dannet en aksjon i forbindelse med at det store forlaget DC har innført nye selvsensur-regler. Med seg har han fått et tyvetalls tegnere og manusforfattere, bl.a. engelskmannen Alan Moore, som har forlatt forlaget i protest. Fra før av har det andre forlaget, Marvel, høstet dårlig med velvilje for sin ratne behandling av tegneme — og forfatternes rettigheter.

Smørbukk er her!

Smørbukk finn du i Norsk Barneblad – bladet for gutar og jenter!

Norsk Barneblad får du i posten to gonger i månaden (med unntak av ferien) for 132 kroner året.

Ting no! Få tre nummer gratis!

Namn: .....

Adresse: .....

.....

Norsk Barneblad

BOKS 510 — 3250 LARVIK

Det svenske Seriefrämjandet, Nordens største tegneserieforening, er i krise. Siden 1983 har medlemstallet sunket fra rundt 1650 til under 1000. Krisen rammer også det ledende nordiske serietidsskriftet, *Bild & Bubbla,* som i sin 20. årgang sliter med synkende abonnent-tall.

OG NÅ

ET ORD TIL DERE FEMINIST JENTER

GI MEG ORDET!

ET INNLEGG I "INDIAN SUMMER"-DEBATTEN !!

HEI JENTER! R. CRUMB HER !! JEG VIL GJERNE SI NOE TIL DERE SKREPPER ... EH ... JEG MENER (HE-HE) KVINNER I KVINNE-BEVEGELSEN!

JEG TROR DET ER PÅ TIDE Å SNAKKE DIREKTE TIL DERE! DET ER NOEN FÅ TING JEG VIL GJERNE FÅ OPPKLART !!

LA MEG FØRST FÅ SLÅ FAST AT JEG ER **HELT** FOR KVINNEBEVEGELSEN, TRO DET ELLER EI! HE-HE... JEG VIL OPPRIKTIG VÆRE DERES VENN ... ROBERT CRUMB VIL VÆRE KAMERAT MED ALLE MENNESKER!

MEN, SAKEN ER AT JEG HAR FÅTT EN MENGDE MED NEGATIVE REAKSJONER FRA NOEN AV DERE KVINNER OVER MINE SERIEFIGURER ... OG DET GJØR MEG BEKYMRET! JAVISST... DET ER HELT SANT !!

PRØV Å FORSTÅ MEG !! JEG NEKTER IKKE FOR AT MINE SERIER INNEHOLDER EN GOD DEL BRUTAL BEHANDLING AV KVINNER! JEG ER KLAR OVER DENNE MØRKE SIDEN AV SJELA MI!

KALL MEG EN "SEKSUELL KRIMINELL" OM DERE VIL... "HALLIK", EN "SEXISTISK PERVERS"... HVA DERE VIL ... HVA SOM HELST! DERE HAR SANNSYNLIGVIS HELT RETT !!

MEN MISFORSTÅ MEG IKKE, JENTER! JEG **FORSVARER** IKKE AT MENN SKAL GJØRE DISSE GRUSOMME TING MED KVINNER! JEG AVBILDER IKKE DENNE ANTAGONISME SOM NOE BEUNDRINGSVERDIG ELLER HEROISK!

SLETT IKKE !!

JEG TROR DET ER EN OVERFORENKLING Å SI AT ET BILDE ELLER EN TEGNING BEFORDRER EN BESTEMT TING KUN FORDI DEN BESKRIVER TING ... KVINNEMISHANDLING FOR EKSEMPEL...

OG, I SAMME ÅNDEDRAG... Å KREVE AT EN KUNSTNER SKAL LEGGE BÅND PÅ SEG OG KUN TEGNE DET SOM ER **BESTEMT** AV EN ELLER ANNEN BEVEGELSE ELLER SAK ... DET ER JO EN TOTALITÆR HOLDNING! DET ER DIKTATUR! OG RENE SKJÆRE **SPRØYTET!!**

JEG MENER ... HØR NÅ HER !! **JEG** PROPAGANDERER IKKE FOR **NOENS** FORBANNEDE SAK OG KOMMER ALDRI TIL Å GJØRE DET! JEG ER IKKE POLITIKER! JEG ER EN KUNSTNER!

JEG FORSØKER IKKE Å FORSVARE MEG SELV SOM PERSON ... GUDENE VET AT JEG ER EN LIKE STOR DRITT SOM ALLE ANDRE... MEN JEG FORSVARER YTRINGSFRIHETEN ... VIL DERE TA FRA MEG DENNE **HELLIGE** RETTIGHET?

OM JEG FORSØKTE Å RETTLEDE MINE SERIER ETTER DERES ELLER ANDRES SAK, SÅ VIL JEG IKKE LENGER VÆRE **ÆRLIG** OVERFOR MEG SELV! JEG VILLE BLI EN **LØGNER**! ER DET HVA DERE VIL?

VIL DERE AT JEG SKAL SLUTTE MED Å BRUKE PENNEN TIL Å AVREAGERE MITT **RASERI**?! ER DET HVA DERE VIL, ALLE DERE SELVRETTFERDIGE, FORNÆRMEDE KVINNER?! ALLE DERE STAKKARSLIGE UTTRÅKKEDE BORGERLIG FITTER?! FORETREKKER DERE AT JEG HELLER GÅR UT OG VOLDTAR 12-ÅRIGE SMÅJENTER I STEDEN?! VILLE **DET** VÆRE EN FORBEDRING?

NEI FAEN! HØR, DERE FLATBRYSTA SKLIFILLER! JEG VIL TEGNE AKKURAT HVA FAEN JEG VIL!! OG HVIS DERE IKKE LIKER DET, SÅ ... SÅ ...

HOPP I DASS!!

EN PÅ PUKKEL'N JENTER!

VEL TALT BOB! HE-HE

NETT-OPP!

OVERSATT AV FINN BJØRKLID

©1971 R. CRUMB

© DARGAUD ÉDITEUR
© ÉDITIONS ALBERT RENÉ GOSCINNY & UDERZO

Har du samlet 25 Asterix-album, mangler du bare 2.

Marsjtakten er ikke like god i den romerske hæren etter at Asterix og Obelix har hilst på den... Mang en romer blir ufrivillig en del av samlingen til disse to fra den lille landsbyen i Gallia.

Visste du at det finnes 27 Asterix-album i salg til enhver tid? Helsprøe historier med fornøyelige tegninger og humoristiske ordspill. Du blir garantert i godt humør av Asterix.

Asterix

27 album med ubegrenset holdbarhet

HJEMMET Serieforlaget

GA-SHPLUCT TEGN-DOONT BZZOWNT

Don Martin er et begrep. Hans vanvittige vrengebilder har strukket humorens grenser mer enn noen annen serie. Han behersker de fleste temaer, fra de helt bløte vitsene til de helt uhørt vanvittige. Denne artikkelen setter lys på mannen bak navnet og gir et gløtt inn i kunstnerens private verksted.

Enhver skoleklasse har en elev med hang til å tegne tåpelige bilder av folk. Andre barn liker ham fordi han lar dem dele hans hevn over lærerne i avslørende bilder.

Don Martin var en slik gutt. I nærmere tre tiår har han gått amok i vittighetsbladet *Mad,* hvor han driver på med det samme som han har gjort siden han var skoleelev i New Jersey: tegner tåpelige bilder av folk. Han forteller selv at han sjelden ble straffet for sine ungdommelige mesterverk, selv om noen av hans venner ikke var like heldige.

«Det var særlig en gutt som alltid havnet i trøbbel,» husker Don Martin. «Jeg sendte ham en tegning under pulten, han så den, skrallet i latter og så bar det rett ut på gangen.»

De talløse skolebarn som i all hemmelighet har lest Mad eller en hvilken som helst av Don Martins bøker i klasserommet de siste tredve årene vil ha en god idé om hva den gutten følte. I en Don Martin-tegning kan en stavhoppende flue bli drept når den slynger seg i øyet på treneren. En munk kan drible en liten baby som en fotball (og skåre mål!). En mann kan mate restene av sin kone til glupske gribber. Fullstendig galskap er den gjennomgående røde tråd.

Etter å ha kommet seg av latteranfallet vil kanskje leseren undre seg over *hvem* som kan tenke ut noe så vanvittig? Svaret er at han ser ut som James Coburn; han er atletisk og i god form, med en krone av bakoverstrøket sølvhår, og solbrillene (som han må bruke for å beskytte de lys-sensitive øynene) får ham til å se ut som en aristokratisk beatnik.

For en mann hvis tegninger er så oppsiktsvekkende frimodige og levende, er Don Martin, 56 år gammel, forbausende mild og har en lys og avdempet stemme. Hans lakoniske ord blir uttalt i kvikke utbrudd. Redaktør Nick Meglin i Mad beskriver ham som «Mads 'maddeste' tegner, men den skyeste personlighet jeg hittil har truffet».

Don Martin lever med sin kone Norma og katten Genji i Florida, ikke langt fra University of Miami. Stueveggene

TEGN setter søkelys på
DON MARTIN

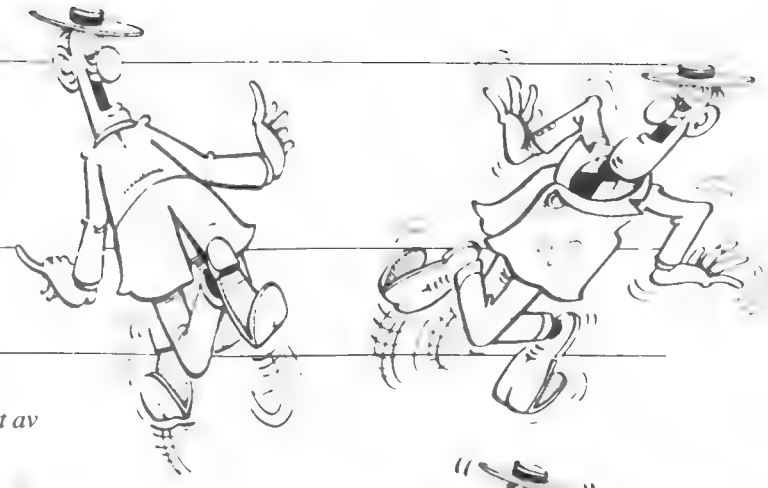

Av Jay Boyar

Oversatt og bearbeidet av Johan Eilert Ekko

er dekorert av Don Martin-utgaver av klassikere som Goyas «Den nakne Maja», Botticellis «Venus» og da Vincis «Mona Lisa». Men også etsninger av Norma Martin. I huset har han sitt eget hjemmestudio hvor veggene er dekket av fotografier av Charlie Chaplin, Groucho Marx, W.C. Fields og Helan og Halvan, foruten en liten tegning som viser en ku og en høystakk. Det er en av de tidligste tegninger av Don Martin som har overlevd – utført da han var tolv.

Donald Edward Martin ble født i mai 1931 i Paterson, New York. Hans far, Wilbur Martin, drev grossistsalg, slik at det alltid var nok av blyanter, tusj og papir å ta av — men det var hans eldre

Don Martin, foto ved Norma Haimes Martin.

«Untitled», oljemaleri gjort som student.

bror, som nå er jazzpianist i et Miamiband, som virkelig fikk ham interessert i tegning. Don var opptatt av at broren Ralph brukte mye tid på å skisse i en liten tegnebok. «Så jeg kopierte ham,» forteller Don, «men mine tegninger lignet ikke mye på hans. Han gjorde eventyrlignende greier, mens jeg allerede den gangen hadde en hang til slapstick.» Mikke Mus og Storeulv er de første figurene han kan huske at han tegnet, i en alder av fem år. Snart utviklet han seg fra enkle tegninger til visuelle fortellinger.

«Jeg likte å tegne, men tok det for gitt. Jeg bare gjorde det. Det var noen andre unger som også likte det samme. Vi hadde èn form for visuelle dagbøker.» Don Martin og hans venner kunne tegne bilder av de stedene de oppsøkte i Brookside og skrive noen få ord om hva de gjorde der. Ved et hjørne var det ofte man hang og slang, slik at bilder derfra fylte opp dagbøkene, og faktisk ga suksessiv trening. «Vi hadde ikke fotokopimaskiner, slik at vi tegnet dem om og om igjen; alltid den samme synsvinkelen med tre-fire typer som lener seg i den samme posisjonen.»

Etter avsluttet skolegang i Brookside var Don klar for en kunstskole. Han hadde besluttet å gjøre karriere som illustratør, ettersom han var fascinert av de klassiske illustrasjonene han hadde sett i Saturday Evening Post og i Collier. Som student ved The Newark School, som er en kunst- og håndverksskole, forsøkte han stadig å få solgt tegninger til slike publikasjoner, men ble hele tiden refusert. Han bestemte seg for å bli maler, «a fine artist», og tok kurs ved Kunstakademiet i Philadelphia.

Tidlig på 50-tallet hadde han fullført sin kunstutdannelse. I de neste årene forsøkte han seg på flere ulike jobber, inklusive vindusutstiller og til og med pikkolo. I fritiden malte han. Snart flyttet han til New York City, og jobbet der med paste-up og solgte tegninger som frilanser ved siden av.

SKRUE-GULL
PRESENTERER:
GLADSTONE
AMERIKANSKE DISNEY PÅ SITT BESTE
OPPTIL 50% RABATT!
INTRODUKSJONSTILBUD:
BEDRE TILBUD FÅR DU ALDRI IGJEN.

Normal-prisen på et USA-Donald er ca kr 11.- Abonnement koster hos Skrue-Gull fra kr 5.80 per nr, og da får du evt. "dobbeltnumre" uten tillegg i prisen. Vårt aller beste tilbud er "ALT-I-ETT"abonnementet.

Vi oppfyller gjerne spesielle ønsker, f.eks abonnement på enkelt-titler. Her kan du skrive hvor mange av hver titel du vil ha.

☐ DONALD DUCK (12 nr/år) ☐ DD DIG.(6 nr/år)
☐ UNCLE SCROOGE -"- ☐ US DIG. -"-
☐ MICKEY MOUSE -"- ☐ MM DIG. -"-
☐ WALT DISNEY'S COMICS & STORIES -"- ☐ WDC DIG.(8 nr/år)
☐ EKSTRA (uregelm.)

Abonnement* ut 1987 er 7 nr av hver av de vanlige og 4 av hver av Digest heftene. Har du 1,2,3 el 4 og fler abonnementer er stk-pris hhv 7.75/7.-/6.50/6.25 (vanl.-87) 13.-/12.-/11.-/10.- (Dig.-87). 8.50/7.50/7.-/6.75(vanl.-88). 13.-/12.50/12.-/11.50 (Dig.-88).

* Abonnenter får samme rabatt v. etterbestillingen, og avsleg på alt vi selger

☐ Hvis du vil, kan du få en prøvesending med 9 hefter til halv pris + porto = 88.50 Men vet du allerede hva Gladstone står for av kvalitet -slå likegodt til med en gang:

S-G-nye/gamle, norske/utenlandske, Disney/ikke Disney, fanziner/baker, kjøp/salg/bytte, kort sagt: TEGNESERIER.

ABONNEMENT	ut 87	1988	87+88
Vanlig (DD,US,MM,WDC)	☐ 200.-	☐ 324.-	☐ 524.-
Digest (DD,US,MM,WDC)	☐ 160.-	☐ 299.-	☐ 459.-
Ekstra-hefter (÷30%)	☐ 60.-	☐ 100.-	☐ 160.-
Alt-I-Ett abonnement	☐ 400.-	☐ 690.-	☐ 1075.-
(Alle over) Spar kr:	20.-	33.-	68.-

GRATIS:
Hvis du bestiller for minst 200 kroner innen 30. juni, får du et Snow White jubileumshefte med flott plakat inkludert, verdi ca kr 35.- på kjøpet. Er din bestilling under 200 kroner eller inntil én mnd etter frist, kan du få det for kr 10.-. Fra 1.aug er prisen 25.- for abonnenter.
☐ Gratis ☐ kr10.- ☐ kr25.-

FRA KR 5.80 PER STK.

NB:ALLE PRISER GJELDER FORSKUDDSBETALING og garanteres kun til 31.JULI,så bestill NÅ om du vil nyte godt av disse tilbudene! Du kan få bladene så ofte du vil - DU BETALER PORTO. Har du spørsmål? Skriv eller ring:(02) 61 89 01 (el 407831 spør etter ESPEN Hovdenak)

Skriv din bestilling på eget ark hvis du ikke vil klippe i bladet (eller ta en kopi) og send den til: ESPEN HOVDENAK, SKRUE-GULL P.R.0101 OSLO 1

NB:SKRIV TYDELIG!

NAVN.....Tlf:.....
ADR.....
Jeg sender kr:....☐ Post-giro 7 20 41 00 ☐ Sjekk
☐ Bank-giro 5001 68 59 017
DATO: SIGNATUR:.....

Jazz-albumcover fra 1954.

«Jeg laget noen LP-omslag,» forteller han og viser frem noen albumer, ca. 1955, med jazzmusikk av Miles Davis, Stan Getz og Sonny Stitt. «Faktisk bruker de fortsatt disse omslagene. Jeg fikk 50 dollar for hvert av dem. Og jeg gjorde noen på-stedet-tegninger for Metronome, som også var et jazz-magasin.» Jazz er fortsatt en levende interesse hos Don Martin, noe de mange platene hans viser. Spesielt er han interessert i jazz fra 50- og 60-tallet. «Det startet vel med Charlie Parker,» smiler han.

Don Martin gjorde paste-up for en mann ved navn Bill Levison, som holdt til bare noen hus ned i Lafayette Street fra Manhattan-kontorene til det da nye bladet Mad. Martin leste Mad, likte det, men hadde aldri tenkt på å tegne for det. Vendepunktet i karrieren kom da Levison foreslo at han burde ta seg en tur over og sjekke mulighetene for arbeid. Det viste seg at Mads redaktør på den tiden, Albert B. Feldstein, og de andre, likte tegnemappen hans og ba ham gjøre noe innenfor bladets sinnssyke format.

«Det ble noe slikt, en Mad-lignende tegning,» forteller Martin. «De likte teksten, men ba meg 'løse opp' tegningene. Så jeg gikk hjem og tegnet så raskt jeg kunne, så løst at man knapt nok kunne se streken.» Hans nye anstrengelser ble ikke møtt med begeistring, snarere tvert imot. Don Martins karriere kunne ha sluttet der og da.

«De visste ikke hva de skulle gjøre med tegningene mine,» forteller han. «De kunne ikke bruke det, det var altfor vilt.» Men heldigvis var Martin allerede utsett for publisering, slik at han fikk enda en sjanse. «Jeg gikk hjem på nytt og arbeidet som en gal hele natten gjennom.» I løpet av denne avsindige natten utviklet Martin sin basis for den unike tegnestilen som har gjort ham berømt siden.

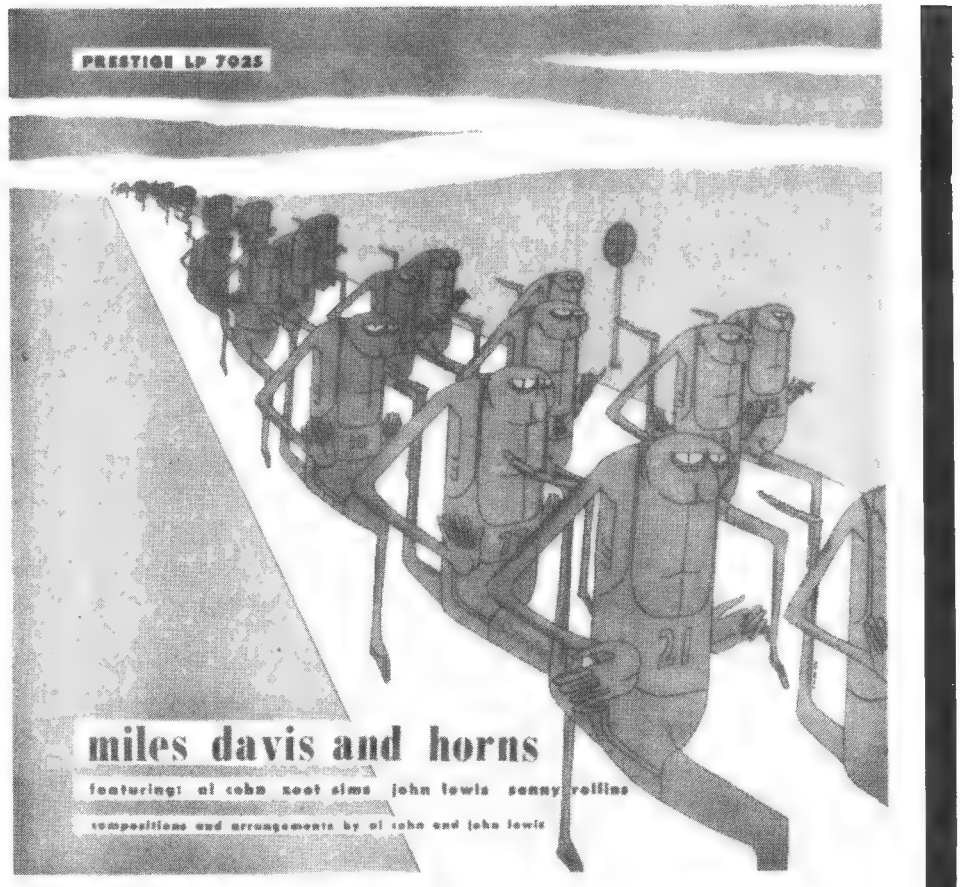

»Han har en meget original stil,» mener Arnold Roth, president i The National Cartoonists' Society, som har utmerket Don Martin med to priser. «Det er massevis av handling i tegningene hans. Det er ikke bare to figurer som snakker, det er en virkelig 'serie'. Likevel er det en underholdende stivhet i figurene. Noen av dem se ut til å være fullstendig leddløse, som hos dukker.»

Tegneseriehistorikeren Maurice Horn forteller at han likte Martins tegninger, ettersom de er slike sterke personligheter. «De er grove, rare og udannede, og de lager en masse lyder når de spise,» sier Horn, som synes det er en god grunn til at Martin omtales som Mads «maddeste» tegner. Andre Mad-tegnere som Dave Berg, Jack Davis, Mort Drucker, Sergio Aragones, Antonia Prohias er også gale, «men alltid innenfor en fornuftig ramme».

En god del av Martins arbeid er «syk humor», et fenomen som grodde fram på 50-tallet, og karakteriseres ved vitser på tabu-emner som sykdom, legemlige feil og død. «Han ikke bare slipper unna med det, men er også vanvittig morsom,» sier redaktør Meglin. Don Martin er fortsatt den lille djevelen som forsøker å sjokkere gutten ved sidepulten ved å få ham til å le inntil han ender inne på rektors kontor.

Da Don Martin begynte å tegne for Mad, var det store variasjoner i de figurene han tegnet. Men på begynnelsen av 60-tallet var stilen blitt uttrykkelig hva den er i dag. «Du kan peke ut en Don Martin på ti kilometer,» mener Meglin. Nesten alle de karakterene Martin tegner — fra cowboyer til huladansere til en superhelt kalt Kaptein Klutz til et par klossbukker ved navn

BUKKIDA BUKKIDA BAKKIDA BAKKIDA BUKKIDA BUKKIDA BAKKIDA BAKKIDA

Fester og Karbunkle til en hvilken som helst av hans figurer som Fonebone til en Elvis Presley-lignende type som Shmelvis Parsley — deler de samme typetrekkene.

Hans figurer har vanligvis prominente kjever og munner som er åpne nok til å tilfredsstille en hvilken som helst tannlege. Øynene står så tett sammen at de snerter hverandre, og stundom krysses. Lillefingeren har en tendens til å stikke ut på en snobbete måte, og føttene er en fot-terapeuts mareritt.

«Den måten føttene er på, kommer fra Charlie Chaplin,» forteller Martin. «Føttene hans går ut, og han har lengre sko enn ndøvendig. Tærne stikker opp.» Annen innflytelse innbefatter Helan og Halvan (som virkelig visste å benytte lillefingrene) og Red Skelton.

«Han er med tusj og papir ekvivalent med brødrene Marx,» mener Horn.

Lyd-effekter er et annet viktig varemerke som Don Martin har utforsket møysommelig, og takket være denne vitenskap vet verden at en elektrisk stol i virksomhet lager en BITZ-ZATZ-lyd. En hund som plystrer på sin eier lyder TWEEA-WEET. Et toalett skyller ned med en GALOOK. Bøddelen halshugger en dødsdømt med en KACHUNKO. Når Fakkelen omfavner kjæresten (men glemmer å slå av flammen) hører man SITZ SITTLE SIZZOTZ KRAKLE og når armbåndsuret eksploderer sier det SPRING SPRONG TOON GLINK PEEEEN. Tidvis oppnår lydeffektene en nærmest rytmisk klang, nesten som om det var scatsanger. Hvordan lyder en tapdanser? SHIP-TIP-PIDY-TIPPIDY-TIP SHAPADA-PAPA-DA SHIPADA-SHAP selvfølgelig.

Selv om elementene i tegnerens stil har holdt seg konstant i mange år, har den ikke stagnert. «Den er fortsatt under utvikling, fortsatt med forandringer,» mener Martin selv.

Da Don Martin flyttet til Sør-Florida for 25 år siden for å være sammen med sin første kone, var det ment å være midlertidig, men han likte seg så godt at han ble. Ekteskapet derimot gikk i oppløsning i 1977. Han har en sønn, Max, som nå er i slutten av tyveårene.

For omkring syv år siden giftet han seg med Norma Haimes, som han har kjent helt siden han var student i Philadelphia. Hun hjelper ham i arbeidet, komme også med idéer til nye tegninger, og man får inntrykk av at hun verner både tegneren og talentet hans.

De fleste dagene står Don Martin opp ved sekstiden og er i arbeid i studioet klokken ni, tar lunsj i tolvtiden og går så tilbake til tegnebordet for noen timer. Etter det kan han ta en joggetur, for igjen å vende tilbake til arbeidet.

Når han jobber har han en liste over ulike temaer som kan få de kreative saftene til å strømme, men mangler han idéer blar han gjennom et leksikon, kikker på et TV-program eller ser i de gule sidene i telefonkatalogen. Ett ord skaper vanligvis en rekke assosiasjoner, som igjen fører til en tegneserie.

«Det er akkurat som å miste håret,» mener Norma. «Det er akkurat det samme hva du gjør. Du kan sitte og stirre på en blank vegg.»

«Det er også hva jeg vanligvis gjør,» sier tegneren. ■

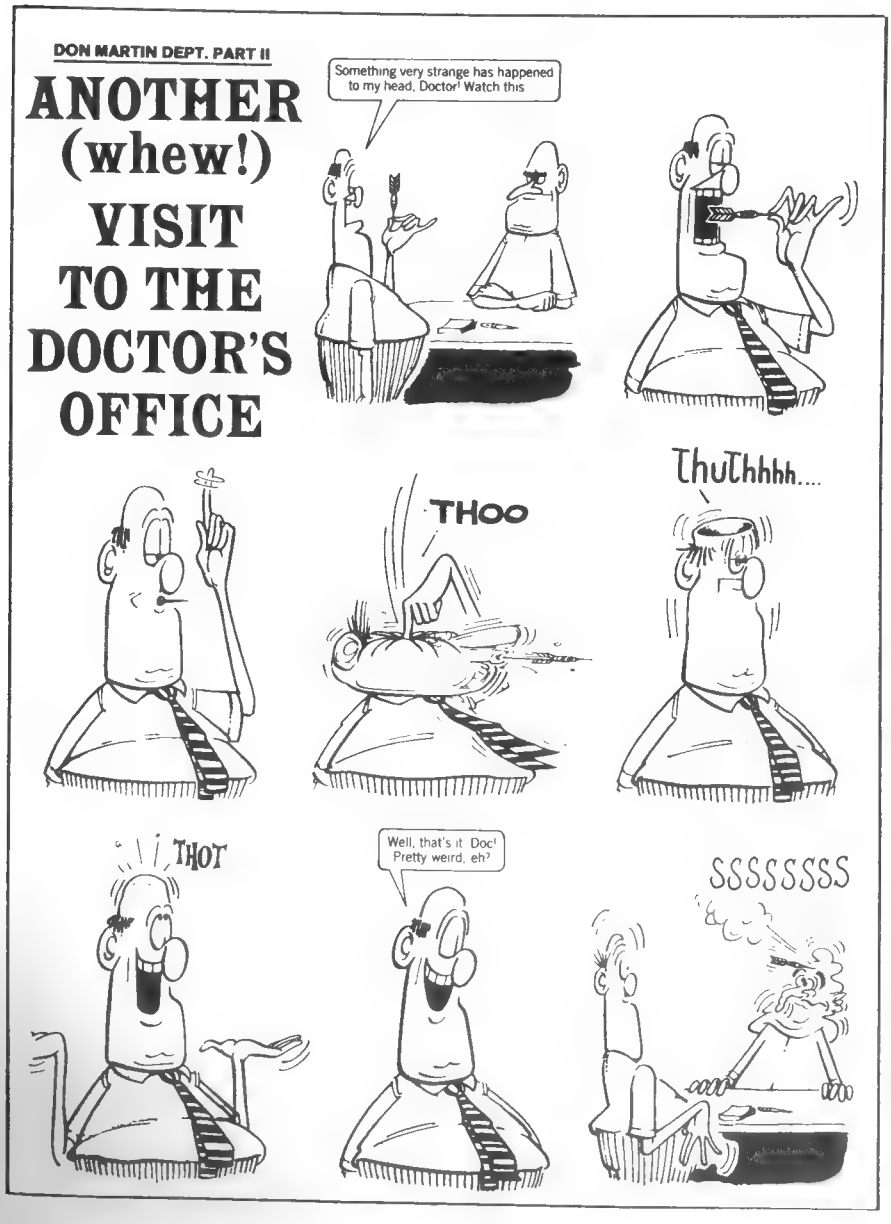
DON MARTIN DEPT. PART II
ANOTHER (whew!) VISIT TO THE DOCTOR'S OFFICE
Something very strange has happened to my head, Doctor! Watch this
THOO
THuThhhh....
THOT
Well, that's it Doc! Pretty weird, eh?
SSSSSSSS

Julius Svendsen – en ukjent kjendis

Julius Svendsen var norsk og den eneste nordmann som har arbeidet som tegner på Walt Disneys tegnefilmer i «gullalderen». De færreste har vel hørt om Julius Svendsen (1919–1971), ikke å forveksle med den franske seriefiguren Julius Jensen, som finnes på norsk i et par album i Semics «serie-album»-utgivelser. Tor Ødemark har foretatt noen arkeologiske utgravinger om den ukjente kjendisen.

Julius Svendsens håp om å komme tilbake til Norge sammen med sin familie for å besøke slektninger, ble aldri noe av. Kun en gang etter at han emigrerte har han vært i Norge, og da var han atten år gammel. Han tilbrakte da en sommer sammen med sine slektninger i Kristiansand. Men hans bånd tilbake til gamlelandet var alltid sterke, og dette er vel første gangen at en av «våre sønner» som i stor grad har bidratt til den internasjonale underholdning, blir presentert i Norge.

–Julius Svendsen, eller *Sven* som han alltid ble kalt, skriver kollegaen Ward Kimball, var en stor rødkinnet kar som målte godt over 1.80. Med sine bukketenner gikk han alltid rundt med et evig søtt og uskyldig smil. Han minnet meg alltid om en stor St.Bernhardsvalp. Han hilste alle, menn som kvinner, med tilnavnet *Sport*. Han var den typen som alltid frembrakte smil, og hans humor var alltid til stede.

Sven var en glimrende tegner, med en ren sans for design i sine tegninger og animasjon. Han sa aldri stort, men man visste alltid hvor man hadde ham.

Juilus Svendsen ble født i Kristiansand i 1919, som den eneste sønnen av kaptein Fredrik F. Svendsen og Mary Svendsen. Fire år gammel emigrerte han til USA, da foreldrene slo seg ned i Brooklyn, New York i 1923. Allerede i de tidligste år på skolen viste han uvanlige ferdigheter som tegner, og ble oppmuntret av lærerne og foreldrene til å utvikle talentet. Etter å ha tatt den endelige eksamen i gymnaset, begynte Sven på The Pratt Institute of Art, hvor han spesialiserte seg på illustrasjon.

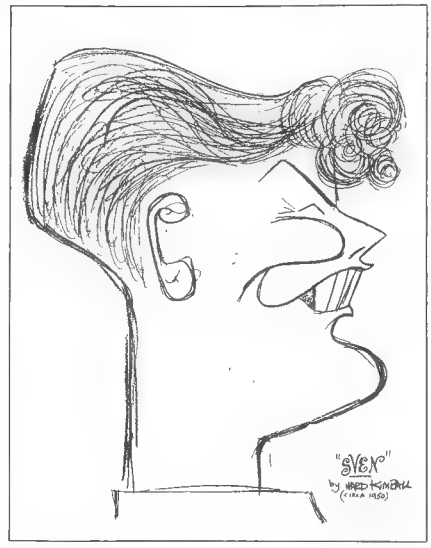

Julius Svendsen karikert av Ward Kimball.

I 1940 kom han til California, søkte jobb hos Walt Disney Productions, og ble ansatt som in-betweener i animasjonsavdelingen. Studioet hadde en egen, intern kunstskole for sine ferskeste tegnere, og Sven utviklet seg videre. Han ble snart forfremmet til assisterende animator, og ble gitt oppdrag i både «Fantasia» og «Dumbo», to av de store Disney-klassikerne.

Da USA kom med i krigen, ble Sven innkalt og tilbrakte de neste fire årene i hærens signalkorps, hovedsakelig stasjonert i Alcan, nord for polarsirkelen. Den militære logikk må ha tatt hensyn til hans norske opprinnelse.

I 1945 gjenopptok han sitt arbeid som assisterende animator, og ble senere forfremmet til animator. I den stillingen kom hans talenter til sin rett i storproduksjoner som «Askepott», «Peter Pan», «Alice i Eventyrland», «Lady og Landstrykeren», «101 Dalmatinere» og «Jungelboken».

Da Walt Disney begynte å ta del i fjernsynsproduksjon med sitt «Disneyland-show» i 1954, ble Ward Kimball utnevnt til produsent og regissør av «Tomorrowland»-sekvensene. Kimball forteller selv:

–Den såkalte «Kimball-enheten» holdt sammen i mesteparten av 50-årene, og var vel avantgardegruppen innenfor Disney-studioet. Selv om vi somme tider ble sett på med skepsis — ja, selv med rendyrket mistanke om at vi undergravde Disneys image, opererte vi med Walts fulle velsignelse. Vi klarte sågar å plukke opp et par Oscars i farten.

Med en masse arbeid og tålmodighet, ble vi i stand til å animere de utroligste ting på meget lave budsjetter som var satt av til våre en time lange TV-show. Sven var en av nykommerne, nylig slått til ridder i animasjonens skole. Han ble satt til å håndtere de mer kompliserte tingene. Jeg husker meget godt de årene. De gjenskaper de herligste minner.

Vi kom utrolig godt ut av det med hverandre; Sven var alltid spøkefull, alltid i godt humør. Han animerte deler av vår Oscar-vinnende «Toot, whistle, plunk and boom». Hans morsomme animasjonssekvens til showet «Magic highway, USA», som billedgjorde hvordan en oppfinnsom bilist kunne overkomme rushet på motorveien, er en perle!

Men bare for å ha nevnt det , gutterrr : En kjendis som er ukjent, er ikke en kjendis, men en doldis.

Fra arbeidet med filmen «Toot, Whistle, Plunk and Boom» i november 1952. Bildet viser fra venstre Ward Kimball, Mary Shuster og Julius Svendsen, og er tatt i Svendsens arbeidsrom.

Kimball/Svendsen-teamet var utrolig produktivt. Teamet laget tre science-factual-produkter (fakta-vitenskapelige programmer): «Man in space», «Man and the Moon» og «Mars and Beyond», som ble meget populære og utgitt som serier i egne hefter.

Det samme teamet produserte også sekvenser til den ikke ukjente «Bedknobs and Broomsticks», eller «Hokus Pokus Kosteskaft» som den ble hetende på norsk. Filmen var som kjent live-action, men Kimball og Svendsen produserte de animerte scenene.

Videre i seiersrekken av storproduksjoner fra deres hånd er «Aristokattene» og «Robin Hood», som begge er helaftens animasjonsfilmer av høy klasse, selv om glansen fra Vlad Tytlas storhetstid med Snehvit/Fantasia-kunst var forbi.

I sin fritid malte Sven bilder i sitt hjemmestudio, blant annet illustrasjoner for barnebøker, til han døde i august 1971. Han har i tillegg til animasjonsvirksomheten også laget noen få tegneserier for Disney, som sees nedenfor. Bibliografien er hentet fra Becattini & Boschis «Disney index».

Tor Ødemark

Treasurey of Classic Tales:
18: *The Seven Dwarfs and The Witch Queen* (1958) av Frank Reilly (manus) og Julius Svendsen (tegning)

20: *Sleeping Beauty* (1958) av Frank Reilly (manus) og Julius Svendsen (tegning)

Mickey Mouse and His Friends:
(Daglig pantomime-strips, som eksisterte fra 1. september 1958 til 17. mars 1962) *21. mars 1959 - 17. mars 1962:* Roy Williams (manus) og Julius Svendsen (tegning).

Og bak kommer ungdommen . . .

15 1/2 år gamle Kent Aske Jensen er et av de nye talentene innen norsk serietegning. På neste side trykker vi en av seriene hans, og vi regner med at vi får høre mer fra ham i årene som kommer. Kent forteller til TEGN at han har tegnet så lenge han kan huske, og han tror at han kommer til å fortsette med det bestandig. Faren hans, Rolf Aske Jensen, er frilanstegner, og ham har han lært mye av.

–Hva var det som gjorde deg seriøst interessert i tegneserier?

–Som de fleste andre begynte jeg å lese serier så snart jeg hadde lært å lese, men det var først i tiårsalderen at jeg ble en «seriøs» serieleser Jeg tuslet rundt på biblioteket på leting etter noe interessant å lese da øynene mine falt på en bok som het *Donaldismen* av Jon Gisle . . .

–Å, han ja . . .

–Nemlig. «Hva er nå dette?» tenkte jeg og tok boka ut fra hylla. Da jeg hadde lest baksideteksten, skjønte jeg at det faktisk dreide seg om tegneserien Donald Duck. Der hvor *Donaldismen*

hadde stått, sto det også andre bøker om serier. Jeg lånte alle sammen og leste dem. Slik ble jeg kjent med mange store serier jeg aldri hadde hørt om, og ble mye mer kresen i mitt valg av serier. Det var først nå jeg for alvor begynte å eksperimentere med tegneseriemediet.

–Regner du med å leve av å tegne serier i framtiden?

–Jeg antar at jeg kommer til å satse på en tegnerutdannelse, trolig innen reklamen. Serier kommer jeg nok til å fortsette med, men bare på hobbybasis.

–Hvilke forbilder har du?

–Dusinvis. Jeg beundrer de fleste store for et eller annet, f.eks. Franquin for hans løse, levende strek, Hergé for hans korrekte gjengivelse av natur og miljø, Uderzo for hans fargerike figurer og Eisner for hans spennende og varierte layout. Jeg elsker Carl Barks (tegneseriene hans, altså) og Hermann.

–Hva synes du om norske serier?

–Dem er jeg ikke helt ajour med, men av det jeg har sett, utmerker Arild Midthun seg etter min mening som den beste, iallfall teknisk. Jeg tror Tegneserie-Norge har en lys framtid, da nye talenter stadig skyter opp.

–Hva slags serier liker du å lage?

–Egentlig har jeg lyst til å tegne alle slags serier fra korte avisstrips til supernaturalistiske maratonserier. Hva jeg kommer til å satse på i framtiden, er vanskelig å si, men for tiden satser jeg på realistiske noveller.

Jon Gisle

EN KVELD FORAN SKJERMEN

strek: Kent Aske Jensen

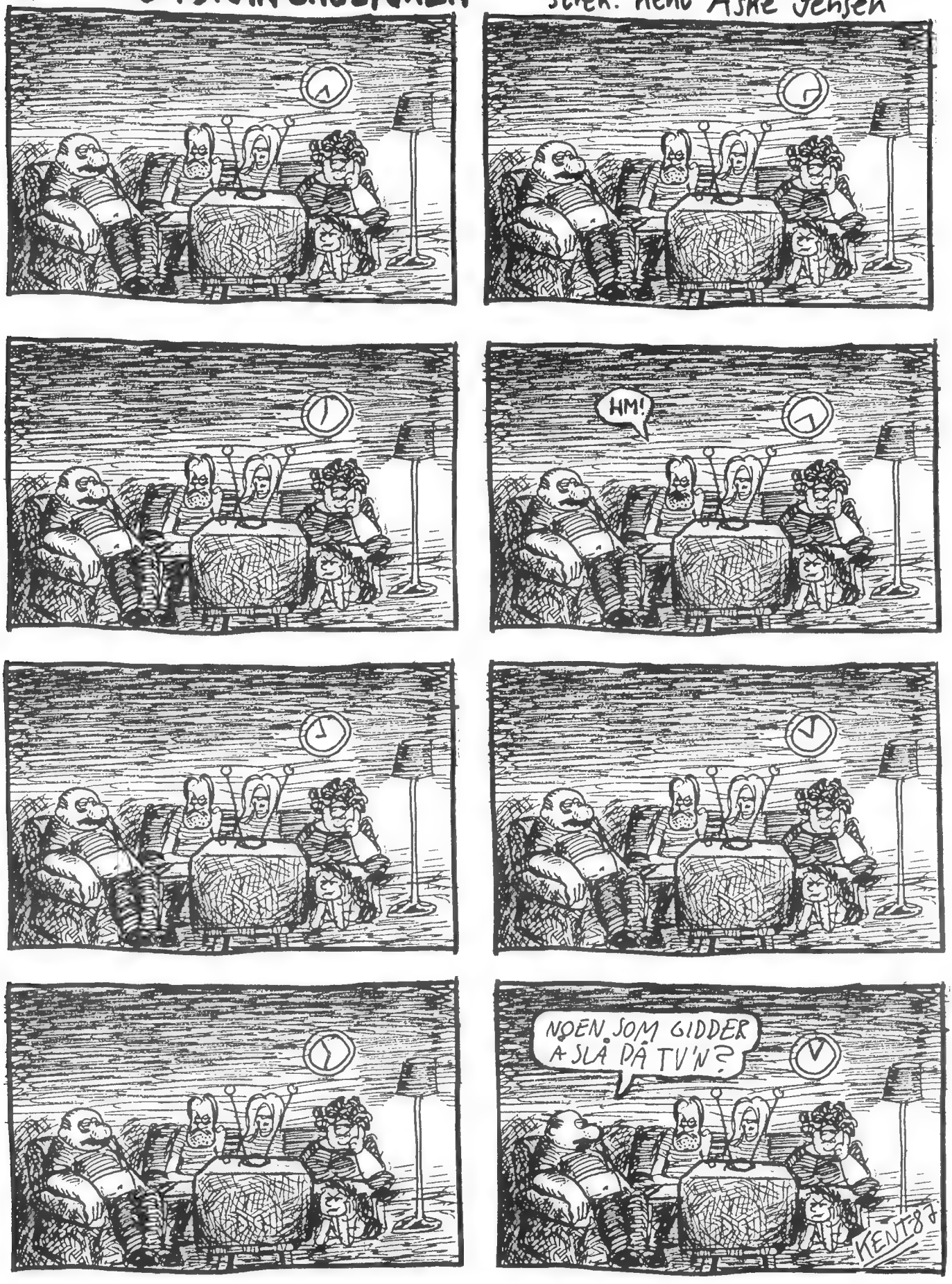

De som har lest de to siste utgivelsene av Brage, kan ikke ha unngått serien «Silentium» — en nitid skravert og dyster historie fra Svartedauens tid.

COMPLEXE MORTE

Ivan Andreassen intervjuet av Tore Feiring

Seriens skaper, både visuelt og lyrisk, heter Ivan Andreassen, en ung mann på 31 år, fra Askøy utenfor Bergen, for øvrig nabobygda til pop-gruppa Tom Boy.

TEGN lar seg by på kaffe i Ivans leilighet i Trondheimsveien i Oslo, etter først å ha blitt injuriert av tegneren for intervjuerens nyervervede skarpgrønne sokker.

–«Silentium» er min første tegneserie, eller grafiske novelle, om du synes det høres bedre ut. Det hele startet med at Erik Tunstad fra Brage ringte meg og spurte om jeg ville lage en tegneserie for dem. Tilfeldigvis hadde jeg en novelle fra Svartedauen liggende, en novelle jeg også hadde laget en del illustrasjoner til. Og da Erik ringte, begynte jeg å tenke den ut i tegneserieform.

–Har du mange slike tilfeldige noveller liggede?

–Nei, tilfeldig var kanskje et overdrevent uttrykk. Jeg hadde vært tre måneder i Italia for å se meg rundt. Du vet, for å studere kunst og kultur. Jeg er veldig opptatt av renessansen og klassisk kunst. Samtidig skrev jeg en del reisebrev hjem, bl.a. til Vårt Land og lokalavisen hjemme på Askøy. Jeg ble også fascinert av tidsepoken for Svartedauen mens jeg var der. Firenze, hvor jeg bodde i to måneder, ble hardt rammet den gang, samtidig som byen på den tiden var en av Europas viktigste byer med tanke på handel, vitenskap og kunst. Alt dette ga meg inspirasjon til å skrive om Svartedauen.

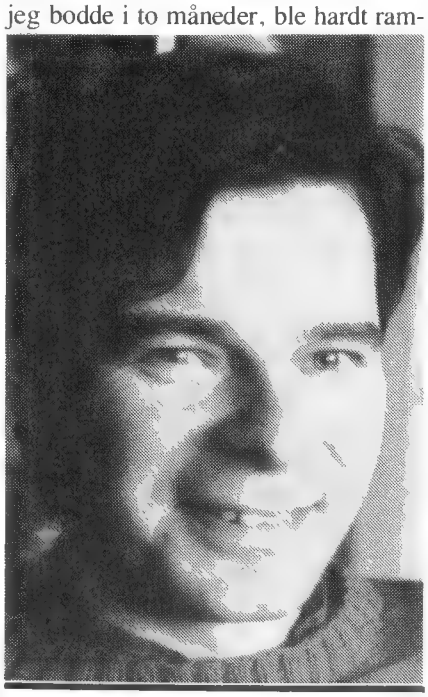

–Du liker å skrive, uten å ha tegneserier i bakhodet?

–Jeg liker å kombinere dette med å skrive og tegne. Jeg har skrevet en god del, noveller og småartikler som har kommet på trykk her og der. For meg er dette en fin kombinasjon. Er jeg lei av å tegne, kan inspirasjonen komme tilbake gjennom skrivingen, og omvendt.

–Men «Silentium» er den første serie du har fått på trykk?

Ivan Andreassen nikker bekreftende og skjenker i mer kaffe. Røykhungeren begynner a kverne i maven, men ingen askebeger å spore, ingen røykpakke å se, så man tier om suget. En tegner som ikke røyker? Undrenes tid er ennå ikke forbi.

Vi begynner å snakke om klassisk kunst, høyrenessanse og dens eventuelle betydning for tegneseriene. Ivan me-

Illustrasjoner fra «Silentium», serien som gikk i Brage

ner:

–Tegneseriemediet har mye å lære av denne perioden, de strenge reglene for billedoppbygging, hvor hver minste detalj er med på å understreke helheten i komposisjonen. Det samme burde gjelde i seriene, hvor hver tegning i rutene har betydning for hele sideoppslaget og for hele seriens atmosfære. Tegneren må være streng mot seg selv, tenke komposisjon på den minste flate eller rute.

–Vil det si at det er hos de gamle mestrene du henter inspirasjon? Eller er det noen av dagens serieskapere du gjerne leser?

–Favoritter og favoritter . . . Ivan går bort til bokhylla og napper ut en bok. –Her har du min bibel. Frankenstein, illustrert av Bernie Wrightson, havner i intervjuerens fang.

–Wrightson er den *illustratøren* jeg setter mest pris på, og som jeg har lært og fortsatt lærer mye av. Tegneseriene hans er jeg ikke *så* begeistret for. De franske og belgiske seriene er jeg mer glad for. De amerikanske blir fort voldelige og glatte. De europeiske er mer innadvendte og metafysiske.

Du føler at du kjenner tegnerne bedre. De lar deg få del i deres indre verden, med større bruk av metaforer og symboler, såvel politisk som mytisk. Enki Bilal er en av de fremste eksponentene for det, selv om også han kan være streit og episk normal.

–Hvor går du etter «Silentium»?

–Den serien var et gjennombrudd for meg, og det viser hvor viktig Brage er for nye tegnere, for tegneseriemiljøet generelt. Brage er et blad hvor man får vist seg fram, uten at man er etablert. Og nettopp Brage hadde Olav Nordheim fra Norsk Barneblad lest da jeg møtte ham på tegneserieseminaret i Vestby i fjor høst.

Han var svært interessert i å få meg til å lage en tegneserie av bøkene til Johannes Heggland, som er en av Norges mest produktive forfattere. Han har

skrevet en rekke barne- og ungdomsbøker, bl.a. en serie på fem bøker fra tiden omkring Svartedauen. Den skal vi forsøke å omarbeide til en tegneserie for Norsk Barneblad.

–Svartedauen nå igjen, har du et Complexe Morté?

–Neida, langt ifra. Nordheim hadde grunnet på ideen lenge og så likte han «Silentium» da han så den, og dermed oppsto kontakten.

–Er noen av forlagene interessert i å få deg innomhus?

–Innomhus er jeg nok ikke ennå, men jeg jobber med en sak for Semic. Det er et manus jeg har skrevet selv som er blitt godkjent og som jeg nå tegner skisser av. Det blir ikke et album, til det er manuset for kort, men en serie, som vil bli trykt i Serie-spesial eller i et nytt blad de planlegger. Jeg kan fortelle såpass at serien vil ta utgangspunkt i vår nære framtid, en slags science fiction.

–Du nevnte seminaret i Vestby. Din mening om det?

–For meg kom det som manna fra himmelen. Brage hadde akkurat utgitt min serie, og for meg som var ny innenfor miljøet, var det viktig å treffe andre tegnere. Og selvsagt forlagene. Både for tegnerne og for manusforfatterne er det bra å komme sammen, diskutere problemer, utveksle erfaringer og få inspirasjon og skape kontakter.

–Hvordan tegner du, og hva er din eventuelle utdannelse?

–For å ta det siste først, noen tegneutdannelse har jeg ikke. Jeg er i stor grad selvlært, selv om jeg har tatt noen kurs her og der. Nå går jeg innom Kunst og Håndverkskolen av og til for å tegne akt. Når jeg tegner bruker jeg mest tusj og pennesplitt. Mange synes dette er en tidkrevende tegnemåte, men jeg finner sjelefred når jeg sitter der og dypper og skraverer. Og så går tiden fortere.

–Det virker som om du har nok å gjøre. Satser du på å bli serieskaper på full tid?

–Forsåvidt gjør jeg det, men jeg har en jobb i Securitas å ty til når det blir for smått med kontanter. Jeg skriver litt ved siden av. Det er fullt mulig å leve som serieskaper i Norge. Det virker som om forlagene, særlig Semic, er interessert i nye, norske tegnere. Det som er kjedelig og litt hardt, er at du hele tiden må ligge foran det du gjør akkurat nå. Du må hele tiden ha nye ting i bakhodet — ideer og skisser som du kan selge. Nye ting å starte opp med straks du er ferdig med én jobb. Men det er vel et liv det også.

Sier tegneren.

«Selges: ca. 150 nyere amerikanske hefter (Byrne, Ditko, Miller, Moore m.fl.) + 23 forskj. Sprinthefter. Skriv etter liste til Knut J. Erstad, Collettsgt. 15 a, 0169 Oslo 1.»

COMIX

Norges største tegneseriebutikk, nå også med postordre-katalog!

2000 titler med nye tegne-seriealbum!
200 rolle/strategi-spill!

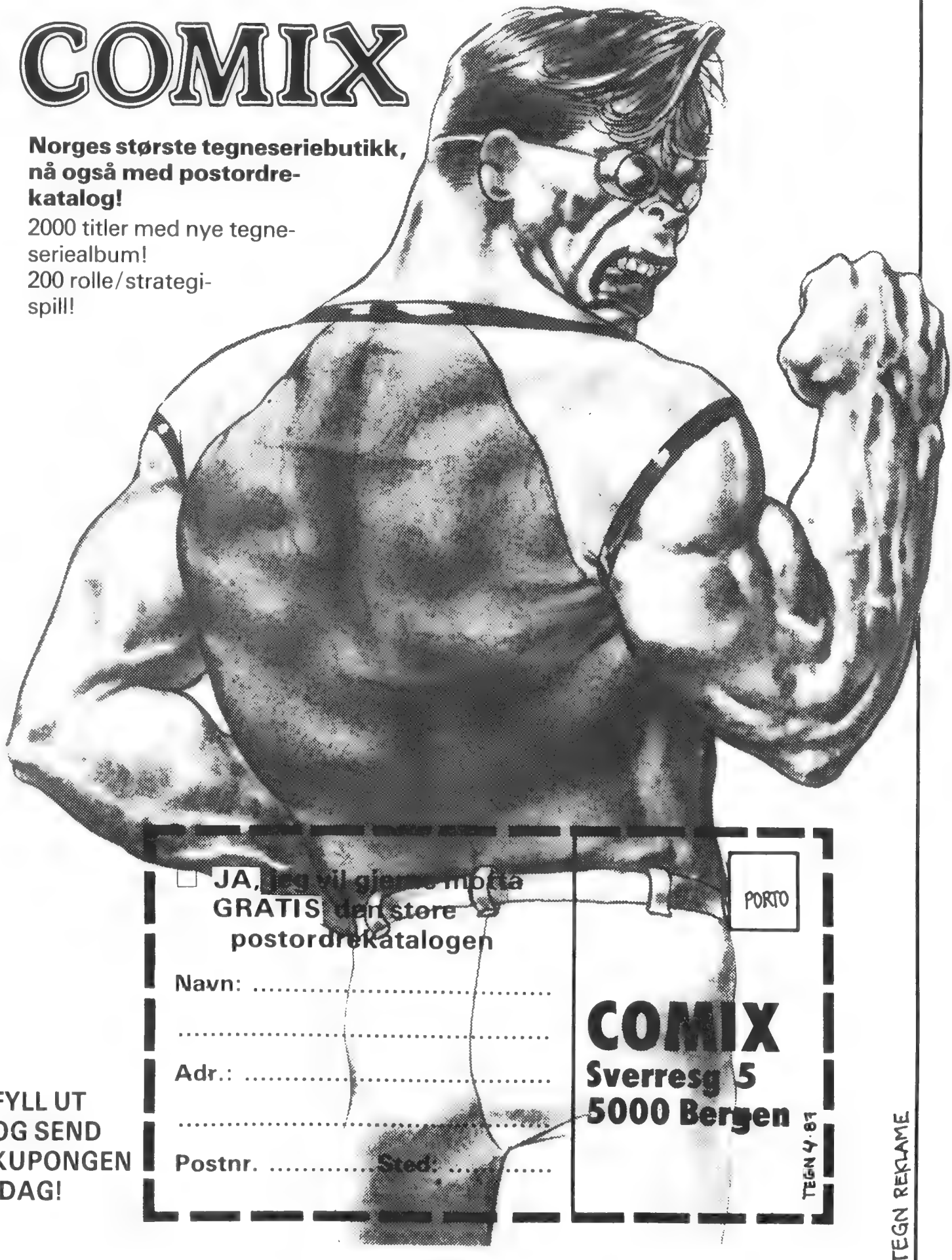

☐ JA, jeg vil gjerne motta GRATIS den store postordrekatalogen

Navn: .....

.....

Adr.: .....

.....

Postnr. ..... Sted: .....

PORTO

COMIX
Sverresg 5
5000 Bergen

TEGN 4·87

FYLL UT OG SEND KUPONGEN IDAG!

TEGN REKLAME

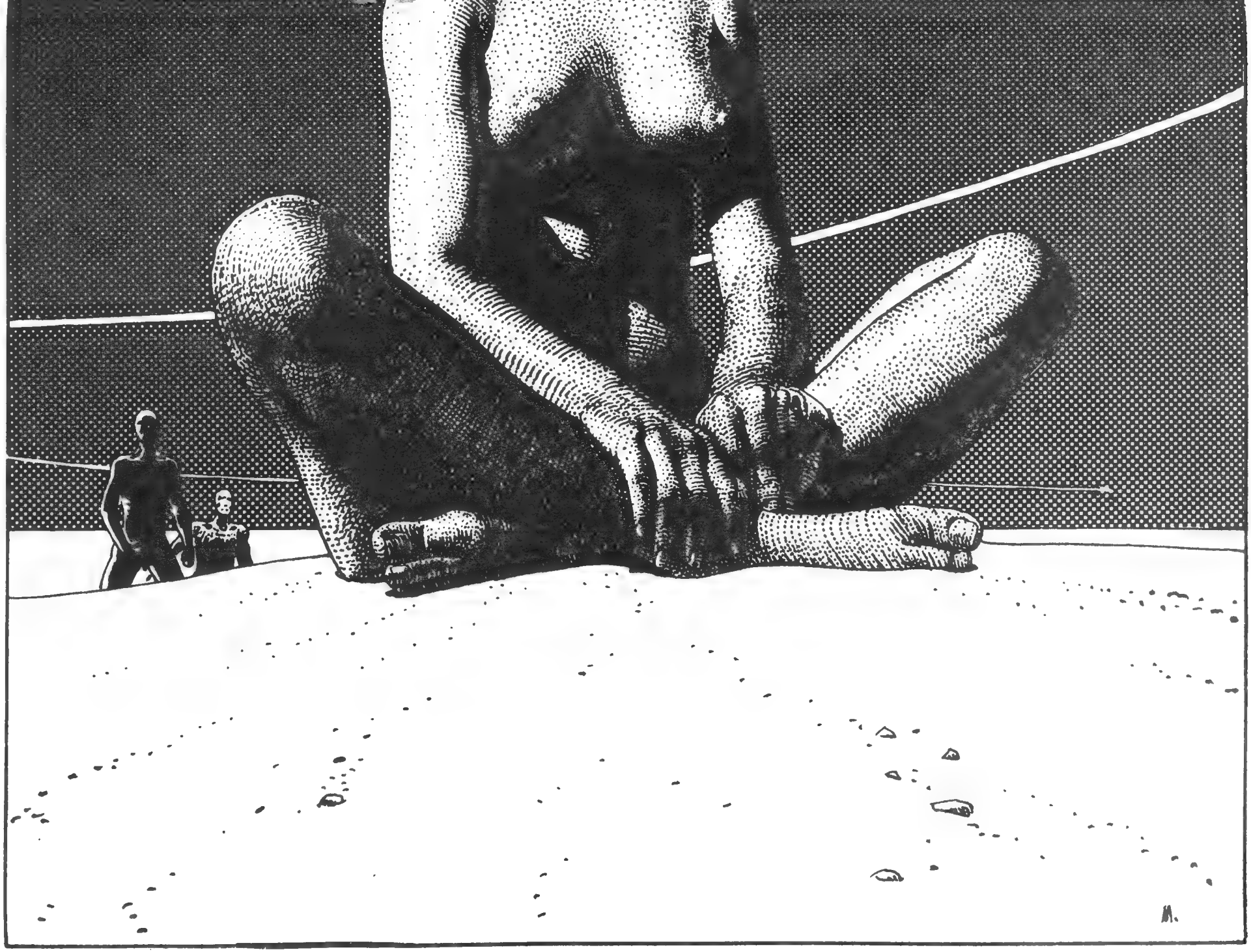

Mellom bakkar og berg . . .

En tilnærming til Coseys verden

Cosey er signaturen til en sveitsisk tegner og forfatter. I virkeligheten heter han Bernard Cosandey. Siden 1975 har han tegnet bortimot et dusin album om sin vandrende hverdagshelt «Jonathan» med scene i Tibet. Og flere vil komme. I mellomtiden har Cosey tatt et skritt hjem til sine mer hjemlige alper i Sveits i tegneserieromanen «På sporet etter Peter Pan». Den er utgitt i to album av Cappelen. Det er første gang Cosey er kommet på norsk. Det er en meget god begynnelse.

De lesere som fikser dansk har sikkert tatt med seg Jonathan da han for første gang dukket opp i fritt svev over Himalaya, et sted på grensen mellom Nepal og Tibet, på jakt etter sin egen hukommelse. De lesere som forsvant inn i albumet «Husker du, Jonathan?» har ganske sikkert også blitt dratt med på de videre eventyr som den sveitsiske post-hippien har hatt i album etter album i det sammenhengende epos som serien om Jonathan er.

Etter hvert har man oppdaget at Jonathan ikke er den egentlige helten, selv om han er svært nærværende — men omgivelsene: fjellene, naturen, luften, frihetsfølelsen og de ulike lokale befolkningsgruppene. Jonathan er en veiviser i et landskap som er sjelden i såvel tegneserien som i den øvrige skjønnlitteraturen.

Coseys samlede

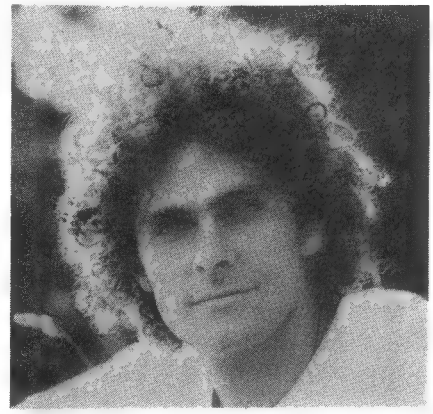

Cosey, egentlig Bernard Cosandey, er født i 1950, har et dusin tegneseriealbum bak seg og er blitt tildelt flere priser for det samme: Saint Michel-prisen for nye talenter 1976, hedrende omtale ved Moretus-utdelingen i 1978, Saint-Georges-prisen 1979, Le Minerve d'Or (den gyldne digelpresse) i Paris 1981, og Alfred-prisen i Angoulême, 1982.

Serien om Jonathan er ennå ikke utgitt på norsk, men selvsagt på dansk. Den er riktignok delt mellom ulike forlag, men heldigvis i kronologisk rekkefølge, hvilket ikke er et vanlig hensyn å ta. Forlaget *Williams* har utgitt album fra nr. 1 til og med 5. *Interpresse* de resterende. Når det gjelder tegneserieromanen «På sporet etter Peter Pan» finnes den på det mer ukjente forlaget *Fredrik E,* men i 1987 har det norske kvalitetsforlaget *Cappelen* utgitt det samme. Det kan vel være hipp som happ hvilken utgave man velger (samproduksjoner er det uansett), men muligens er Tor Edvin Dahls norske oversettelse en smule bedre. Parentesen henviser til originaltittelen, og årstallet til førstegangsutgivelsen.

1. *Husker du, Jonathan* (Souviens-toi, Jonathan; 1977)
2. *. . . Og bjerget synger for dig* (Et la montagne chantera pour toi; 1977)
3. *Nøgne fødder under rhododendronerne* (Pieds nus sous les Rhododendrons; 1978)
4. *Bodhisattvas vugge* (Le berceau de Bodhisattva; 1979)
5. *Skyerne skilles* (L'espace bleu entre les nuages; 1980)
6. *Det er længe siden, Douniacha* (Douniacha, il y a longtemps; 1980)
7. *Kate* (Kate; 1981)
8. *Slangens privilegium* (Le privilege du Serpent; 1982)
9. *Neal og Sylvester* (Neal et Sylvester; 1983)
10. *Velkommen hjem, onkel Howard* (Oncle Howard est de retour; 1985)
11. *Greyshore Island* (Greyshore Island; 1986)

På sporet av Peter Pan, Del I & II (Alla recherche de Peter Pan; 1984)

Dette er ikke en serie for den som på en fattig måte er opptatt av banale action-eventyr. Heller ikke vil den leseren som går til Cosey for å møte pirrende erotikk, finne nakne ungpikebryster som fokuseringsobjekter. Derimot vil den åpne leser finne en serie som krever en helt annen lesning enn i tegneserier-som-tegneserier flest. Det vil si en langsommere lesning og oppfattelse av bildene for å innta en behagelig natursensualisme. Denne bør ligge de fleste nordmenn nært til hjertet, iallfall de som har vokst opp med å gå turer i menneskетomt fjellterreng, langt over skoggrensen. Denne spesifikke følelsen av berg, åpne vidder, majestetiske fjell, kald luft, fargespill i stein og himmel er Coseys varemerke, hans unike temavalg parret med et ståsted i etterlevningene av motkulturen og et ben i den humanistiske tradisjon.

Den våkne leser som *ikke* lar seg forføre av naturmystikken, tross alt har turgående nordmenn sett fjell før, vil uansett sette pris på Coseys radikale fornyelse av seriemediets muligheter rent fortellerteknisk. Det er til syvende og sist *den* som har gjort opplevelsen av den coseyanske natur så uovertreffelig filmatisk nærværende.

Easy Rider i Tibet

«Da vi kom sammen var Jonathan og jeg nitten år begge to. Han var ganske visst ingen tegneseriehelt, men jeg var jo heller ikke den gangen tegneserietegner.»

Skriver Bernard Cosandey, alias Cosey, i forordet til det første albumet om Jonathan. Og beskriver Jonathan som en nær venn som han aldri har mistet av syne, og ganske visst har helten mer enn vennskapet til felles med sin forfatter. Om de deler bakgrunn, så har de dessuten et utseende som eneggete tvillinger: faste ansiktstrekk med tette øyne under et halvlangt krushår. Det er enhver motkultur-frik verdig, eller i det minste representativt. Og Cosey digger rock! Hvert album har en liste over de LP-platene han hørte på mens han tegnet, med den begrunnelse at det eneste tegneserier mangler er nettopp musikk. I første seriealbum er det Pink Floyds «Obscured by Clouds» som ligger i platearkivet.

«Vi hadde en uhemmet felles trang til å stå på ski, kjøre motorsykkel og lese vedaene, Jung, Woody Allen og tonnevis av tegneserier. Helgene tilbrakte vi på våre 250 cm³ med oversettelser av Bhagavad-Gita i lommene. Det var en tid som jeg den dag i dag har mange nostalgiske følelser for.»

Og berget synger for deg

Tittelen lyder Trygve Gulbrandsen, men det er det ikke. Det er andre album om Jonathan. I det første finner han igjen hukommelsen og med den tapet av sin tibetanske kjæreste Saicha, som ble drept under et flyangrep. På siste side raser Jonathan ensomt av gårde på motorsykkelen langs de himalayiske fjellskråninger med kledelig hjertesorg.

I bind to er han blitt overrasket av en snøstorm, fortsatt på søken etter en identitet og en mening med livet (uten kjæresten), da han redder en ung, såret kinesisk soldat (= fienden) fra naturkreftene. Etter at de er blitt venner (over alle odds og grenser), viser det seg at denne var en av dem som begikk terrorbombingen av den tibetanske sivilbefolkningen, der Saicha ble drept. Men da har kineseren allerede reddet Jonathans liv og dør selv. Hele tiden blir Jonathan loset av gårde av en mystisk sang fra fjellet selv, de merkelige krefter som er knyttet til livets egne skjebnetråder.

På tross av et temmelig svulstig melodrama i romantikk-epikkens tegn, er begge de to første kapitlene i historien om Jonathan også fengslende og medrivende. Uansett danner de en forutsetning for de senere albumene ved at de gir en forklaring på både hans bakgrunn, personlighet og hvorfor han som europeer i det hele tatt vandrer rundt i Tibet, av alle steder. «Hvilken skjebne?» spør Jonathan den trollkvinnen som er instrumentet for stemmen i berget. «Du vet at jeg ikke kan bli her . . . Europa er utelukket, hvor kan jeg gå?»

Som Will Eisners serier er også Coseys en instruksjonsbok i avansert tegneserie-teknikk: Coseys helsides komposisjoner er fulle av overraskende og intelligente billedbeskjæringer. Sidens basis er et spesielt grafisk uttrykk som kalles for splitt-paneler, hvor bakgrunnen er ett sammenhengende landskap, og i bevegelsen av figuren markeres en utvikling og et tidsforløp. Over flere ruter, men med det samme panorerende bakgrunnslandskap, følger leseren Jonathan ned i fallskjerm. Det er bare én person i bildet, men han følges i syv ulike tidsforløp hvor vinkel og perspektiv skifter på dramatisk vis. Dette er hentet fra Coseys første album.

PHUUU... DET KØRER RUNDT!! HOLD FAST, JONATHAN!
...TIBET!!! JA! ALT BEGYNDER FORFRA..
JEG HÅBER CHANCEN VIL MELDE SIG... FOR HVIS JEG IKKE KAN... REGNE MED MIGSELV

«Jeg kjenner én som kan hjelpe deg,» svarer kvinnen, «han kalles Dzaza Dzongzong . . . »

Ikke lengre alene

Cosey har ikke sans for enkle titler, tredje album heter «Nakne føtter under Rhododendrerne», og her har Jonathans rastløse vandring tatt en pause. I stedet har han slått seg ned i en liten, hyggelig tibetansk landsby og tatt del i dens liv mens han skriver på sin egen historie: «Hver morgen betrakter jeg solen stå opp over dalen. Til tider overveldes jeg av en sær vemodighet. Så går jeg en lang tur over bergene . . .»

Jonathans meditative ro overraskes stadig av en lummer følelse av ikke å være alene. I en selsom jakt på denne skyggen blir han langsomt kjent med den ville jentungen Drolma (jfr. Mowgli). På reisen etter Drolmas tapte opprinnelse, en parallellhistorie til Jonathans egen i første bind, finner han Dzaza Dzongzong — vismannen han ikke klarte å finne på egen hånd. Skjebnen fungerer tydeligvis ikke slik. Dzaza kommer med en forklaring, som er en søt, men ikke spesiell original vri: Navnebetydningen av Drolma er dobbel — både «Den som redder» og «Den som reddes». Med denne erkjennelse, av at den lille piken har lært Jonathan ikke kun å tenke på seg selv, adopterer han henne.

Buddhistisk mystikk

Langsomt blir Jonathan en hvit tibetaner. Vestlig tankegang vil si at det var tilfeldigheter som førte Jonathan og Drolma opp i vanskeligheter i fjerde album. Historiens konklusjon og Jonathans nye erkjennelse er at ingenting er tilfeldig. «Jeg hadde såvidt ødelagt alt med min innblanding,» sier Jonathan selvbebreidende; «hadde det ikke vært for det skjebnebestemte uhell da jeg falt . . . » En gammel munk belærer ham vennlig: «Kan et skjebnebestemt uhell kalles uhell?»

Når Jonathan desperat kaster seg inn i en handling, så er det forgjeves, ikke fordi han mislykkes (hvilket han gjør), men fordi handlingen var unødvendig. Det er en sjelden erkjennelse for en tegneseriehelt, og en av årsakene til at den grafiske framstillingen av Jonathan er en uvanlig tegneserie, som appellerer til følelsene på et helt annet plan enn tegneserier flest.

Deretter, i album fem, blir Jonathan alene igjen da lille Drolma begynner på skolen, og han oppdager, som vandrende kioskselger, at det er andre som ikke bare er alene, men også ensomme.

Dette er også første gangen i denne serien hvor Jonathan for alvor ikke er hovedpersonen, men lesernes veiviser til en annen figur fra vest som blottes med alle de eksentriske trekk som må til for å skape en interessant og medrivende historie. Den er forøvrig så usannsynlig som den kan være. Jonathan dumper innom et engelsk lystslott, bebodd av en engelsk adelsmann med hjertesorg og en enestående samling av franske impresjonisme-malerier, foruten å pleie et platonsk selskap med en tibetansk og kvinnelig geriljasoldat. Merkelig nok får Cosey det også til å henge sammen i all sin melankolske pompøsitet.

Det hele settes da også i kontrast og som en hyllest til det naturlige livet i Himalaya, som Jonathan etter hvert selv er blitt en representant for (selv om det er en verden mellom ham og geriljasoldaten). Det fattige og nøysomme livet og livsstilen med de rene, enkle og sanne verdier blir tendensen, noe som tydeliggjør den allmennmenneskelige krisen i vest med sin materialisme og rikdom.

Cosey kan også diskutere denne på et annet plan, når han sender Jonathan ut som gateselger i de lokale markeder. «Underlig!» tenker han, «de (lokalbefolkningen) higer etter Coca Cola og paraplyer, mens vi går etter deres

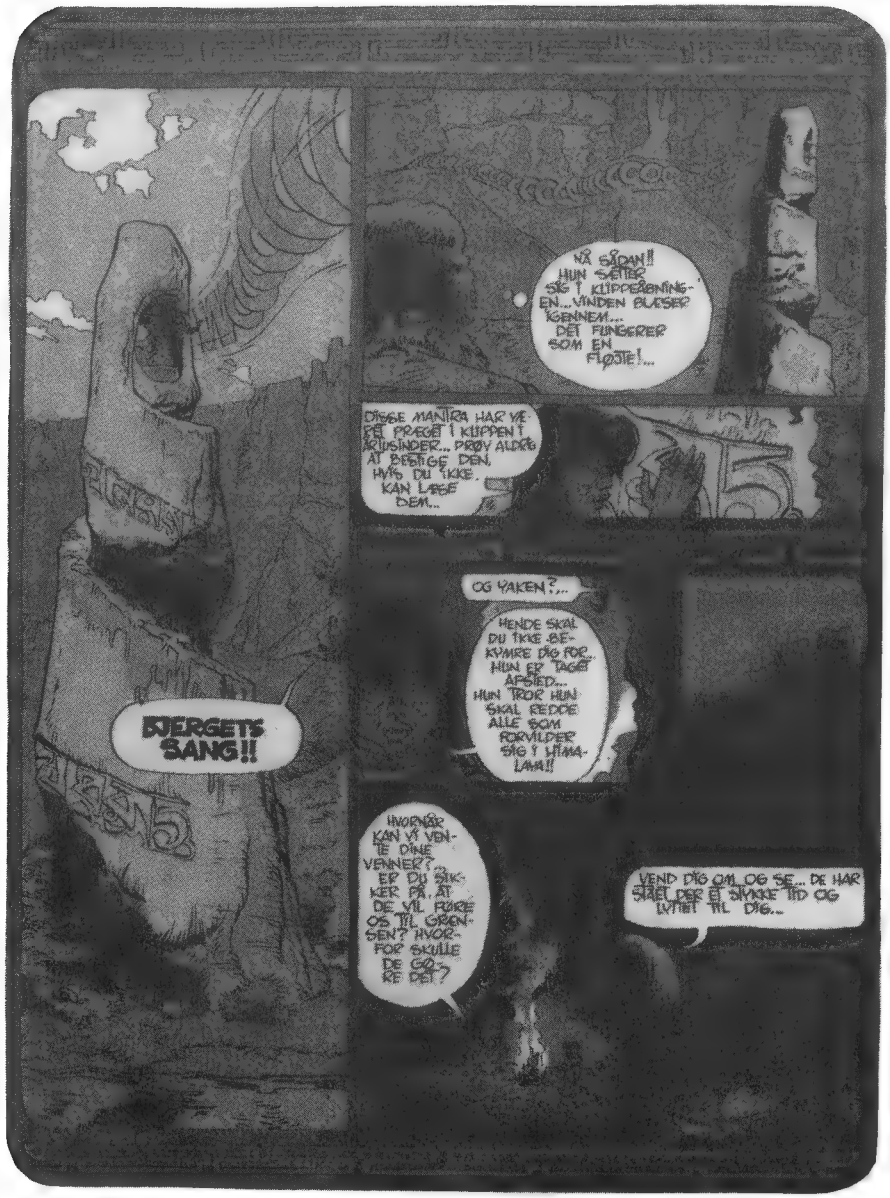
NÅ SÅDAN!! HUN SVEIPER SIG I KLIPPERØBNINGEN...VINDEN BLÆSER IGENNEM... DET FUNGERER SOM EN FLØJTE!...
DISSE MANTRA HAR VÆRET PRÆGET I KLIPPEN I ÅRTUSINDER... PRØV ALDRIG AT BESTIGE DEN, HVIS DU IKKE KAN LÆSE DEM...
OG YAKEN?...
HENDE SKAL DU IKKE BEKYMRE DIG FOR. HUN ER TAGET AFSTED... HUN TROR HUN SKAL REDDE ALLE SOM FORVILDER SIG I HIMALAYA!!
BJERGETS SANG!!
HVORNÅR KAN VI VENTE DINE VENNER? ER DU SIKKER PÅ, AT DE VIL FØRE OS TIL GRÆNSEN? HVORFOR SKULLE DE GØRE DET?
VEND DIG OM OG SE... DE HAR STÅET DER ET STYKKE TID OG LYTTET TIL DIG...

Buddha-skulpturer, antikviteter og folkehåndverk . . . Hvor bakvendt . . . »

Mitt navn er Karamazov

Slik presenterer en russer seg, og legger til: «Men spør meg ikke hvor min bror er! Den har jeg hørt før.»

Jonathan ler av spøken. Den står uforklart, men de innvidde griper den. Uansett vitner den om Coseys ambisjoner og fallhøyde. «Det startet med *Tintin i Tibet* . . .» er en halv setning et annet sted, som peker på en annen side av de litterære referansene, som også koder en bestemt innforståthet.

Dette er historien om nok en spesiell vestlending, med underlige tråder tilbake til en fortid blant de tibetanske fjell. Mystikken er påtagelig. Drolmas drømmer vever seg umerkelig og uløselig inn i andres drømmer — og mareritt — og hvor den tøffe virkelighet kommer Jonathan og hans følge tett inn på livet når de overskrider grensen til besettelsesmakten Kina.

I albumet deretter, med den hittil korteste tittelen — «Kate» — møter vi igjen en spesiell og sammensatt vestlig personlighet. Kate er en ung amerikansk pike, som både bærer på en drøm (mer korrekt en besettelse) og en hemmelighet. Hun er egenrådig og bestemt, men også bortskjemt av rike foreldre. Likevel har hun og Jonathan en livsstil, en ungdomskultur, til felles, og Jonathan blir innvidd som medsammensvoren til å finne drømmen sammen med henne: Den Hvite Fugls Slott.

Etter harde strabaser i fjellet innser de begge at slottet ikke er å finne som slott betraktet, men i overført betydning — nemlig fjellene selv. Naturen er den egentlige rikdom. At piken er dødssyk og risikerer livet på jakt etter denne drømmen, gjør bare erkjennelsen mer bitter. Men piken dør ikke. Til det har serien om Jonathan forlatt den svulstige sentimentaliteten til fordel for en mer livsbejaende optimisme.

I begynnelsen hadde Cosey en skarp, markert strek med få skraveringer, og sans for flater i landskapet som nesten kan gi et abstrakt, oversanselig preg. Legg også merke til bruken av ornamentikk i øvre og nedre del av siden.

Kulturkollisjoner

En tibetansk gerilja, som elsker hurtige biler og amerikansk film, og identifiserer seg med James Dean. En sportsvogn av merket Mercedes, rullende gjennom Kathmandus gater. En kanadisk pike, nær et nervøst sammenbrudd. Det er en del av bielementene i «Slangens privilegium», som kanskje er det sterkeste Cosey har skrevet og tegnet til dags dato. Her møter vi, med sterk fare for gjentakelse, atter en spesiell vesterlending. Fortellerstemmen er direkte, nærmest som et brev fra Jonathan til Cosey:

«Det er en interessant opplevelse å møte en venn man ikke har sett på ti år. Gode gamle Casmir! Hvis det var noen jeg ikke hadde ventet å se på denne støvete vegen ved foten av Himalaya, så var det ham. Casmir hadde forandret seg på de ti år som var gått . . . »

Barndomsvennen Casmir Forel med samme bakgrunn, kultur og livssyn som Jonathan, er likevel hans motsetning: en cool type med sirkelrunde briller og langt, men middelaldrende hår og skjegg. Han har slått seg opp som guru/psykolog for skakkjørte europeere, mens han selv raser rundt i sportsvognen mellom føydale hestevogner. Han er den typen som har, som vi sier, solgt seg.

Jonathan er opptatt av noe helt annet. Han driver et sveitsisk ysteri, laget av Yak-oksemelk (melk fra okser??), først og fremst ettersom det er et håndverk man har glede av å gjøre så godt som det kan gjøres, deretter fordi det er en primærnæring, en industri i liten skala, som kan gli friksjonsfritt inn blant lokalbefolkningens egne tradisjoner. Den kjærlighet Cosey viser når han detaljert beskriver hele ysteri-prosessen, med en Crumbsk sans for gamle verdier og håndverk, avslører Cosey sine egne sympatier. Likevel greier han ikke å fordømme Casmir helt.

«After the Rain»

Det er tittelen på den LPen som Cosey anbefaler oss å lytte til når vi leser det nicnde albumet. Musikeren er kuriøst nok Terje Rypdal. I fortellingen har regntiden akkurat begynt, og i en gam-

Når temperaturen er nået, fjerner man syren fra ilden.
Og efter at have hældt lidt osteløbe i den varme mælk, rører man godt rundt, så man får en helt homogen masse.
Osteløbe er løvet af kalvemave og valle.

Et trekk ved motkulturen er/var at den var/er tilbakeskuende: man så med skepsis på den moderne teknologi, og søkte tilbake til et slags førindustrielt paradis. Robert Crumb har uttrykt at han mener at gamle ting har mer «karakter» enn moderne, masseproduserte. Cosey brukte bortimot tre sider til å fortelle hvordan man lager ost på den gode gamle måten.

---

mel buss sitter en liten amerikansk gutt (Neal) sammen med en usynlig følgesvenn (som kalles Sylvester). Bussen fører gutten opp fra Kathmandu-sletten og til høylandet hvor (viser det seg) et spesielt kunstverk befinner seg; en lang, gul linje, innhyllet i tåke, bukter seg som en orm over bergene. En hund fører gutten og Jonathan sammen i et felles forsøk på å finne kunstneren bak friluftskunstverket: guttens forsvunne far.

Atter er det en variant av det faste tema: Tibet fungerer som en katalysator for å løse problemene til skakkjørte mennesker fra vesten. «Kun hunden hadde ingen problemer,» står det et sted i teksten. «Den løp logrende rundt i gresset . . . »

Etter Tibet — hva så?

Coseys tema har hele tiden vært at et vestlig menneske har hatt problemer (med vestens sivilisasjon), kommer til Tibet og . . . Eureka! Etter ni album synes det som om Cosey, som et vestlig menneske, har fått problemer med Tibet. En av seriens undertoner har vært synliggjøringen av hvordan vestens (u)kultur har sneket seg inn over det uskyldige tibetanske paradis og langsomt frarøvet Himalayas dyd og forstyrret Jonathans melankoli. Samtidig er Jonathan blitt litt vel bofast og tilfreds. Cosey har fått vanskeligheter med å finne nye variasjoner av det faste refrenget. Han tar en pause fra Jonathan og søker tilbake til barndommens univers, ved å flytte scenen til Valais-alpene, i et atskillig større verk — «På sporet av Peter Pan». Det blir beskrevet lengre ut.

I de to neste albumene brytes mønsteret. Det er en historie som strekker seg over to album. Som sin navnefelle fra Richard Bachs roman om en måke, flyr Jonathan fra en verden til en annen; fra det urgamle Asia til det hypermoderne USA. Det er venninnen Kate, fra en tidligere historie, som fører ham til Manhattans stål og glass og senere inn i en habil kriminalintrige. Spenningen ligger i jakten og letingen, ikke i volden (som er fortjenestefull minimal). Ikke en serie for video-friks dette.

Som i alle Coseys historier innfører han en rekke figurer som alle tegnes med et sjeldent rikt personlighetsregister, og som hever serien opp fra majoriteten og krever oppmerksomhet. Selv den anonyme kona til den forsofne, sigar-røykende privatdetektiven stikker seg ut fra papiret i et skarpskårent personlighetsrelieff. Likevel faller *denne* Jonathan utenfor rammen, nemlig i mangelen på natur og fjell, men Coseys evne til å skape unik atmosfære fornekter seg ikke i USA heller. Og Jonathan blir melankolsk på nytt da Kate ikke kan tenke seg å bo sammen med ham. Hvilket er synd for Jonathan, men sikkert heldig for seriens videre fortsettelse.

På sporet av Peter Pan

Peter Pan har ingen direkte forbindelse med den greske hyrdegud Pan, naturkreftenes egen lille vellysting, men er en eventyrskikkelse som James M. Barrie skapte for boken «The Little White Bird» (1902), beregnet for voksne. Men fire år senere ble noen kapitler utgitt i en egen bok som het «Peter Pan in Kensington Gardens». Historien om gutten som aldri blir voksen ble ytterligere revidert noen ganger, til den fant sin endelige form i «Peter Pan and Wendy» i 1911.

På slutten av 20-årene drar en engelsk forfatter av serbisk opprinnelse, Vlatko Zmadjevic alias Melvin Z. Woodworth, til den lille sveitsiske landsbyen Ardolaz i Valais-alpene. Meningen er å fullføre sin tredje roman, men oppholdet blir samtidig en pilgrimsferd til graven etter halvbroren Dragan, som døde ved en ulykke ti år tidligere. Forleggeren maser, men Woodworth har vanskeligheter med å presse romanen ut. I stedet utforsker han omgivelsene mens han lese sin yndlingsbok, Barries «Peter Pan». Om natten høre han klaverspill fra et forlatt hotell og han gjenkjenner musikken som en av Dragans komposisjoner, men utøveren er borte når han leter. Oppe i bergene, over landsbyen truer en gigantisk isbre med å rase ut. Landsbyen tømmes for folk, men Woodworth vender tilbake. I fjellene er også Baptistin, en falskmynter som Jon Michelet kunne ha skapt, en aldrende, men freidig skogsånd som politiet jager. Og sist, men ikke minst: på en skitur kommer Woodworth over en badende pike i en varm kilde, men piken forsvinner.

Dette er et resymé av første del i tobindsromanen. Hva lyder det som? En riktig romantisk røverhistorie? Helt riktig. Woodworth er nok i slekt med Jonathan, som en kultivert vandrer med hang til melankoli, men i tillegg har Cosey fanget inn den sportslige engelskmanns dannede lynne *in a jolly good way,* for å si det sånn. Men i lengselen etter en real happy end forsøker Cosey å strekke den uskyldsrene romantikken til også å inneholde en smule erotikk, hvilket ikke blir skildret særlig mesterlig: forferdelig platt kler piken av seg, ikke for fiksjonens kjæreste, men for leseren. I sådanne stunder pleier ikke illustrasjonen å bli særlig bra, og det er den ikke her heller. Men boken består av bortimot 120 sider. Det er mulig å svelge to-tre bilder som skurrer.

Det som ikke skurrer, men svinger, er stemningen og atmosfæren, den egentlige hovedrolle. Boken innledes ved et poetisk forord av André Guex

Tegneserieromanen «På sporet etter Peter Pan» er Coseys mesterbrev etter svenneprøven med Jonathan: her utfolder han seg med de ypperligste skildringer av atmosfære, ente det er panorering av Wallis-alpene eller stille vandring mellom sveitsiske stabbur.

(hvem?) som setter fjellfolket i Vallisalpene i en ramme, som igjen er kranset med gamle fotografier av det samme og Coseys coselige akvareller. Og Peter Pan? I andre omgang er han villfanten Baptistin — den sveitsiske Gjest Baardsen, som selv ikke isbreen kan sperre inne. En Pan-skikkelse som står stødig som en skygge eller et ekko fra en Knut Hamsun-roman.

Tegneren Cosey

Cosey er ingen stor tegner. Man kan finne flere formelle feil. Bildene kan bli flate og unyanserte, nærmest monotone. I tillegg har han ingen klar oppfatning av lyskilden. Den kommer som regel nedenfra (enten figurene er innendørs eller ei), slik at alle strekes opp med skygge over neseryggen, pannen og under øynene. Det gir et furet utseende, men særlig naturalistisk er det ikke; men dét har da heller ikke vært hensikten. Om Cosey ikke er noen stor enkelt-tegner (han er habil, OK) så er han en gudsbenådet tegneserietegner: han kan virkelig fortelle en historie med bilder.

Hver side står som lyriske og fintfølte helheter hvor særlig stemningen er fremragende avklart. Bildene er beskåret utradisjonelt. Vi ser f.eks. kun et halvt hode, så en bergtopp, natur og helfigur, og det hele rammes inn i tibetanske ornamenter (som særlig var framtredende i de første albumene). Serieteoretikeren vil kalle Coseys fortellerteknikk for *fri kameraføring:* scenariet sees aldri fra en og samme synsvinkel, f.eks. som et titteboks-teater à la en serie som Tintin, men prinsipielt fra alle synsvinkler. Det flytter seg hele tiden og forteller derfor både bredt og nyansert. Man får noe av den samme opplevelsen og den samme flyten i lesningen som i konsumeringen av en tradisjonell skjønnlitterær tekst. Fargeleggingen er ikke individuell, som man kan se i en humorserie som f.eks. Lucky Luke, men avpasset pr. side eller i et oppslag (to sider sammen) i en felles *fargetemperatur,* hvilket binder bildene sammen i et beslektet flyt og gir harmoni under lesingen (i motsetningen til tempo). Og straks ett mønster truer med å bli mani, bryter Cosey det og beholder spenningen og ikke minst overraskelsen. Det er nettopp det som er kunsten i Coseys fremragende håndverk. ■

Finn Bjørklid

Freddy Milton intervjuet av Jon Gisle

DET GAMLE SPILL OM EN VÆR

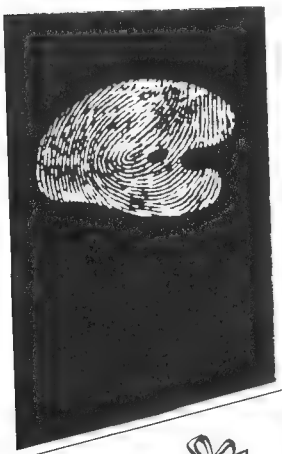

I mars besøkte Freddy Milton Norge i forbindelse med et stort tegnefilm-arrangement i Chateau Neuf. Milton har i lengre tid markert seg som en av de ledende innen den yngre generasjon danske serietegnere. TEGNs redaktør benyttet anledningen til å få et intervju med ham, og lenger ute i bladet bringer vi en serie av Milton fra slutten av 70-tallet — «Breezy Bumper». Dessuten har Freddy Milton skrevet en artikel for TEGN om situasjonen for danske serietegnere akkurat nå.

Selvportrett av en stresset Freddy Milton overvåket av en av sine tidligste seriefigurer: Sherlock Holmes.

–Vi er født i samme stjernetegn, nemlig Væren, sier Freddy Milton om sitt forbilde Carl Barks, –kanskje det er derfor vi har så mye felles.

Freddy Milton er en av de ledende danske serietegnerne. Født 1948, hans fulle navn er Freddy Milton Nielsen. Han er utdannet lærer, men har bare stått bak kateteret i noen få måneder. Han tok tegning som valgfag, og tegning er det han har drevet med hele sitt voksne liv.

Milton begynte å tegne i realistisk stil og debuterte med tegneserien *Zenit*, som gikk i Jyllandsposten i 1972-73. I 1974 fikk Janne Lundström, serieforfatter og redaktør, ham til Stockholm, hvor han jobbet som frilanser for Semic med ombrekning av amerikanske serier til hefteformat. I Stockholm traff han nederlenderen Daan Jippes, som av mange ble sett på som en ny Carl Barks. Etter å ha vendt hjem til Viborg i 1976 startet Freddy Milton et spennende samarbeid med Jippes om utviklingen av Donald-serier for det nederlandske Disney-forlaget Oberon. Seriene var først og fremst Miltons verk; han forfattet, skisset og tusjet de aller fleste, bortsett fra i begynnelsen, da Ben Verhagen tok seg av tusjingen. Daan Jippes fungerte som art director; det vil si at han var en slags veileder for Freddy i alle ledd i prosessen. For øvrig hendte det at man tok inn ideer utenfra, og nordman-

I sine Hakke Hakkespett-serier har Freddy Milton innført flere nye figurer. En av dem var Klatten, en — ja, kort og godt — klatt fra verdensrommet.

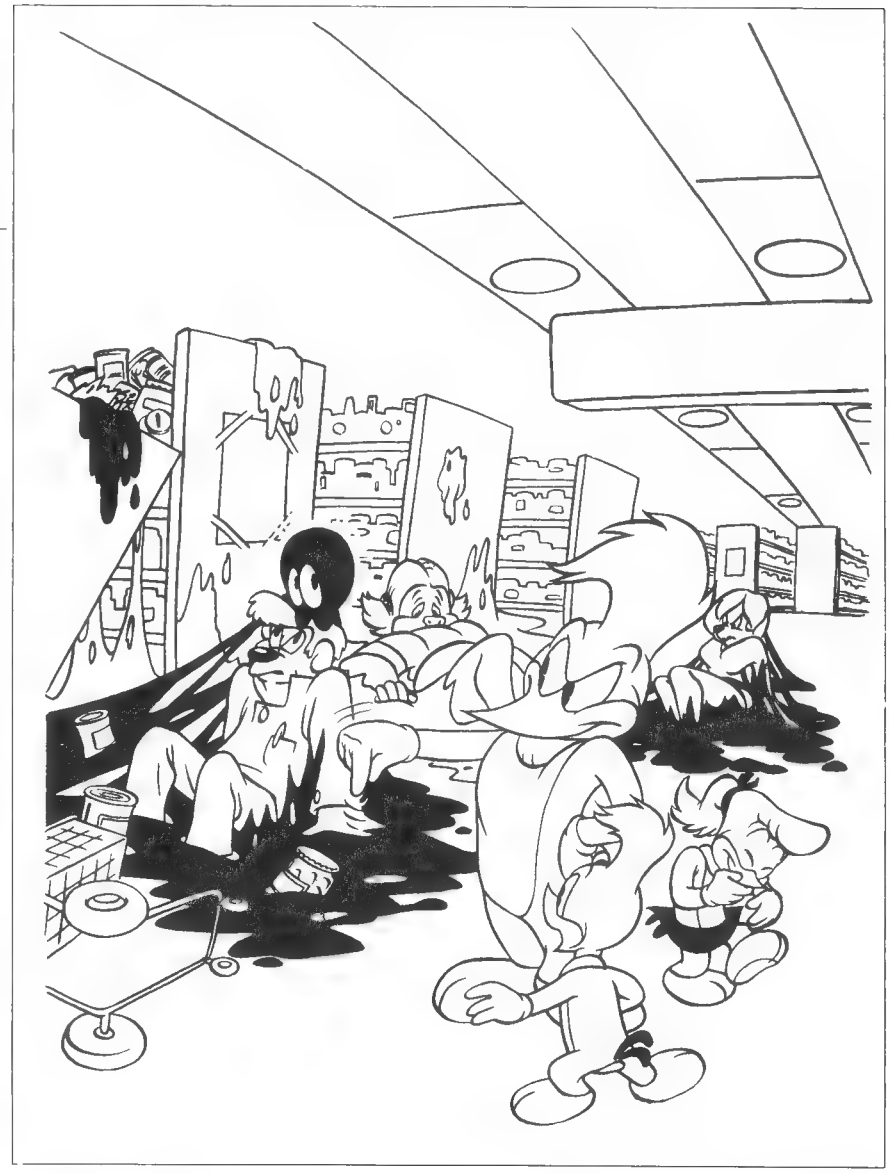

nen Eirik Ildahl er blant dem som har bidratt her.

Daan Jippes forlot Oberon i 1981 og reiste til USA, men Freddy Milton jobber stadig for nederlenderne. Riktignok tegner han nå etter andres manus, men til gjengjeld har han sendt noen av sine egne manus til Gladstone Comics i USA, som forøvrig publiserer noen av hans eldre Donald-serier for tiden. Milton har også prøvd seg overfor Gutenberghus, som publiserer Donald-serier for det skandinaviske markedet. Men Gutenberghus foretrekker frilansere som jobber for dem på heltid, mens Freddy gjerne vil gjøre andre ting også — sånn for avvekslingens skyld . . .

Gnuff

Fra 1980 til 1984 tegnet Freddy Hakke Hakkespett-serier for det svenske Semic. Her fikk han anledning til å utvikle sine egne bifigurer, som han selv beholdt rettighetene til. Flere av disse har senere dukket opp i det som er hans hovedverk til nå, *Familien Gnuff*. Da Freddy var i Norge i mars i år, var det naturlig at TEGNs medarbeider tok utgangspunkt nettopp i Gnuff. Når begynte egentlig arbeidet med denne serien?

–Den første Gnuff-serien ble skrevet allerede i 1974, men albumene om dragefamilien ble ikke utgitt før i 1980-årene. Jeg jobber nå med det fjerde albumet, hvor temaet er innvandrerproblematkken. Tidligere har jeg tatt opp blant annet miljøspørsmål og byråkrati.

–Det er mye samfunnskritikk i seriene dine?

–Absolutt, og det var derfor jeg måtte lage mitt eget tegneserieunivers med mine egne figurer. Samfunnskritikk aksepteres jo ikke akkurat i Donald. Der unngår de alt som kan virke støtende på en eller annen gruppe av lesere.

–Men du var i kontakt med Gutenberghus på 70-tallet og laget blant annet en Donald-serie som het «Det store nys». Den ble refusert. Hvorfor?

–Rett og slett fordi den var for lang! Senere tegnet jeg den om med mine egne figurer og utga den selv under tittelen «Kalle Klodrik». Storeglam i «Gnuff» hadde forresten sin debut i «Det store nys».

–«Familien Gnuff» handler altså om drager. Hvorfor drager?

–Som sagt måtte jeg skape mitt eget tegneserieunivers fordi min samfunnssatire og moralisme — i likhet med Barks er jeg en stor moralist! — ikke passet inn i Disney-seriene eller andre eksisterende tegneserieunivers. Når jeg valgte drager, var det ikke minst fordi de lever så lenge. Gniffe nærmer seg 100 år og er et barn. De eldre dragene har levd i mange hundre, kanskje tusen år. Jeg kan derfor plassere dem i ulike tidspoker uten å ty til slike kunstgrep som for eksempel i «Fantomet». — Typisk for «Familien Gnuff» er for øvrig at det er hele familien som er hovedperson. Alle er like viktige.

Karikatur i episk sammenheng

–Du har tegnet både i realistisk stil og i funny animal-stil?

–Jeg startet med å lage realistiske serier. Det var Daan Jippes som for alvor sporet meg inn på funny animals. Jeg mener at medier som film og litteratur tar bedre vare på det realistiske enn tegneseriene.

–Hvor har da tegneseriene sin styrke?

–Tegneserieformen egner seg best til å fremstille karikatur i episk sammenheng. Realistiske tegninger kan ikke bli så realistiske som for eksempel en filmscene, men til karikatur er tegning den rette form. Og i tegne*serier* får man det karikerte satt inn i en episk sammenheng. Forutsetningen er at også manuset er karikert, med visse forenklinger i dramaturgien.

En annen fordel ved tegneseriene sammenlignet med film er at de engasjerer leserne fordi de må bestemme så mye selv. Du bestemmer tempo og rytme, dikter til det som befinner seg mellom bildene, avgjør hvordan replikkene sies osv. Film er mer passiviserende. Men det er med tegneserier som med andre medier: Man får slagkraft først når man utnytter mediets sterke sider.

Serien denne tegningen er hentet fra, er skisset av Milton, men tusjet av Ben Verhagen, som på egen hånd satte inn en karikatur av Freddy nederst til høyre i bildet.

Motivasjon er Barks' styrke

–Jeg antar at Carl Barks er den seriekunstner som har betydd mest for deg?

–Jeg husker tydelig den første Barks-historien jeg leste. Det var den hvor Donald prøver å sette opp draker, og alt går galt. Her viser Barks hvor dyktig han er når det gjelder å få fram personenes motiver; vi forstår hvorfor de gjør det de gjør. Motivasjonen er i dette tilfelle at Ole, Dole og Doffen erter opp Donald ved å påstå at han ikke kan sette opp draker.

–Er du her inne på noe av det store hos Barks?

–Jeg tror det. Alt figurene gjør, blir forklart. Det legger ikke dagens Donald-forfattere så stor vekt på. Historiene hans er enkle og logiske, særlig i den beste perioden, som var mellom 1946 og 1956. Da skapte og designet han en hel tradisjon. Ved å forklare motivasjonen bak handlingene gjorde han det også naturlig for leserne å identifisere seg med figurene.

Det var også en fordel at Barks tusjet sine egne serier. Han var ikke noen god tusjer, men det at han både skisset og tusjet, ga ham en egen stil. Det er nærmest en fordel at tegningene hans ikke er perfekte. Det er en hel del unøyaktigheter, men Barks får med seg det som er vesentlig, verken mer eller mindre.

–Men Barks' serier er jo ikke alltid like konsentrert? Det hender at han opererer med parallellhandlinger, som i historiene med hjelperen til Petter Smart.

–Jo, men slike parallellhandlinger hører til det vesentlige. De er en kommentar til hovedhandlingen.

Fra fransk til dansk

–Hvilke andre serieskapere har du hentet inspirasjon fra?

–Det var særlig i de første årene jeg lot meg påvirke av andre. André Franquins serier har betydd mye for meg. Jeg har jo jobbet mye som oversetter og håndtekster, og Franquin er uten sammenligning den som er morsomst å oversette. Ellers ble jeg inspirert av Uderzo, Al Williamson og selvfølgelig av Daan Jippes.

–Er det vanskelig å oversette fra fransk?

–Iallfall humor, for franske vitser er gjerne uoversettelige. Det som er morsomt på fransk, er ikke morsomt i Skandinavia, så man må finne på helt nye ting.

–Du er også fanzine-redaktør. Allerede i 1973 startet du artzinet *Sejd*, og senere fulgte det donaldistiske bladet *Carl Barks & Co*. Får du tid til slikt nå?

–Nei, siste Carl Barks & Co. kom i 1985, og noen flere blir det neppe. Men de 18 numrene som ble utgitt, fins stadig på lager til 25 kroner stykket.

Familien Gnuff. Fra venstre: Gnille, Gniffe, Gnoffen og Gnuff.

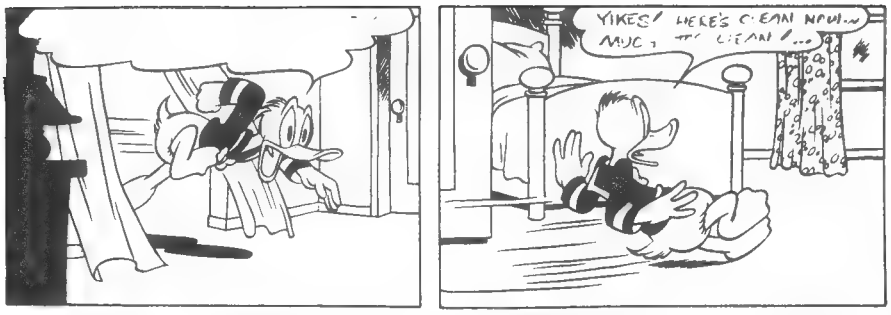

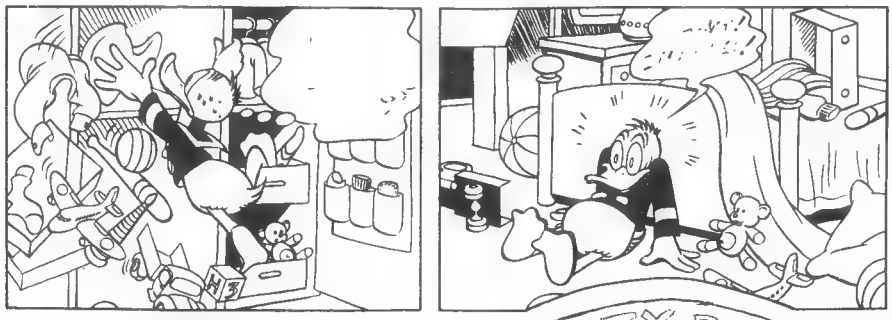

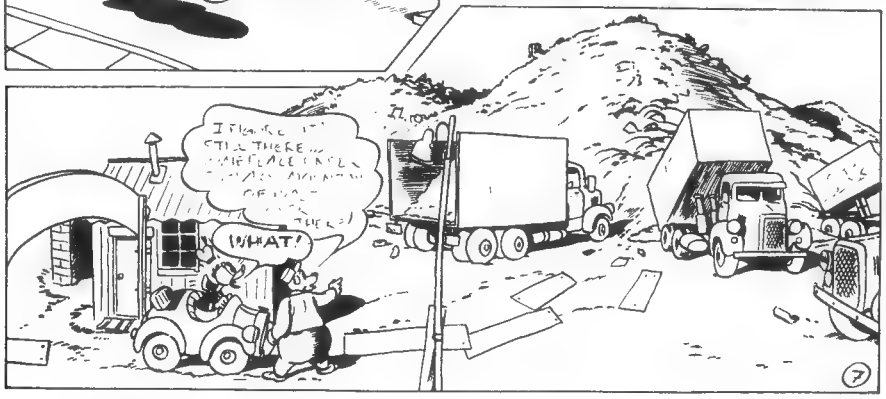

Fra en av Miltons Donald Duck-serier for det nederlandske forlaget Oberon.

–Du har også laget reklametegninger og bokillustrasjoner.

–Når jeg tar reklameoppdrag, er det ikke bare for å tjene penger. Jeg prøver å ta oppdrag som jeg synes er spennende i seg selv. Når det gjelder bokillustrasjoner, kan jeg nevne at jeg illustrerte «Den stygge andungen» av H.C. Andersen på en spesiell måte. Andersens tekst ble beholdt uforandret, men jeg la tegningene til vår tid og gjorde andungen til en sosial taper.

–Store planer for fremtiden?

–Jeg får vel snart markere Gniffes hundreårsdag. Det lille barnet har jo vært 98 i en årrekke nå . . .

Jon Gisle

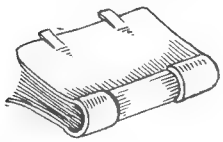

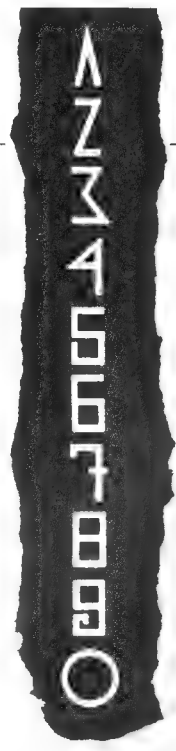

Tallenes form

Hvorfor ser våre tall ut som de gjør?

Som de fleste kjenner til er våre tallsymboler av arabisk opprinnelse. Opphavsmannen derimot kjenner vi ikke.

Det later i dag til å være klart, at tallene i sin opprinnelige form var bygget opp av rette streker og vinkler. Ved å se tallet kunne man telle seg frem til hva det sto for:

1 var en vinkel.
2 var to vinkler osv.

For hvert nytt tall ble en ny .vinkel lagt til. (Se ill.)

Det siste tallet var tomt, rundt, uten vinkler – dvs. null. Det arabiske ordet for null, «sifr», finner vi igjen i europeiske språk som navn på tallsymboler generelt. (Null kommer fra latin, «nullus», som betyr «ingenting».)

(Kilde: Arvid Falch i bladet «Illustrert Vitenskap».)

FRA MIN ARBEIDSPLASS...

Jeg har min arbeidsplass i tegnestudioet Gimle midt i København. Det er et tegnerkollektiv på ti personer, hvorav de fleste jobber med serier. På telefonen står det en lapp med påskriften «Ringer noen om utplassering i arbeidslivet, er svaret absolutt NEI!»

Det er jo synd at Nordens antagelig største tegnerkollektiv har en slik lapp på telefonen, men det er dessverre nødvendig. Gimle har eksistert i seks år, og etter noen år var vi blitt så kjent at mange elever fra forskjellige skoler ringte oss hver gang det var snakk om utplassering i arbeidslivet. En gang hadde vi fem stykker på en gang, noe vi bare klarte fordi det aldri forekommer at alle ti tegnere er til stede samtidig. Dessuten fant vi ut at bare noen få av elevene var seriøst interssert i serier. De hadde nesten ikke forsøkt å lage serier før, men «kunne godt tenke seg å prøve». Så vi fikk nok. Og ringer det noen, avviser vi dem aldri helt. Hvis de *virkelig* har forsøkt å lage serier, er de alltid velkommen til å komme og få kommentarer og gode råd.

Men situasjonen er symptomatisk for utviklingen i disse årene. En helt ny generasjon er vokst opp med et variert tilbud av tegneserier, så det er bare naturlig at flere og flere selv ønsker å ta denne uttrykksformen i bruk. Og det som skiller amatørtegneren fra den profesjonelle, er i praksis bare den tiden man gidder å investere i å skolere seg. Tvers overfor meg i studioet sitter Niels Roland, som representerer nyrealismen innenfor episke tegneserier i Danmark. Forleden viste han meg et par westernserier fra sin omfattende produksjon da han var 10-12 år gammel. De var på ingen måte bedre enn det de fleste presterer i den alderen, men han var produktiv og holdt interessen ved like. De fleste som klarer å bevare interessen i 10 år og stadig jobbe med serier, burde ha gode sjanser til å utvikle en noenlunde profesjonell stil, slik at et publikum kan ha utbytte av å lese seriene deres.

Et notat om den danske serie-situasjonen

MOMSEMOR

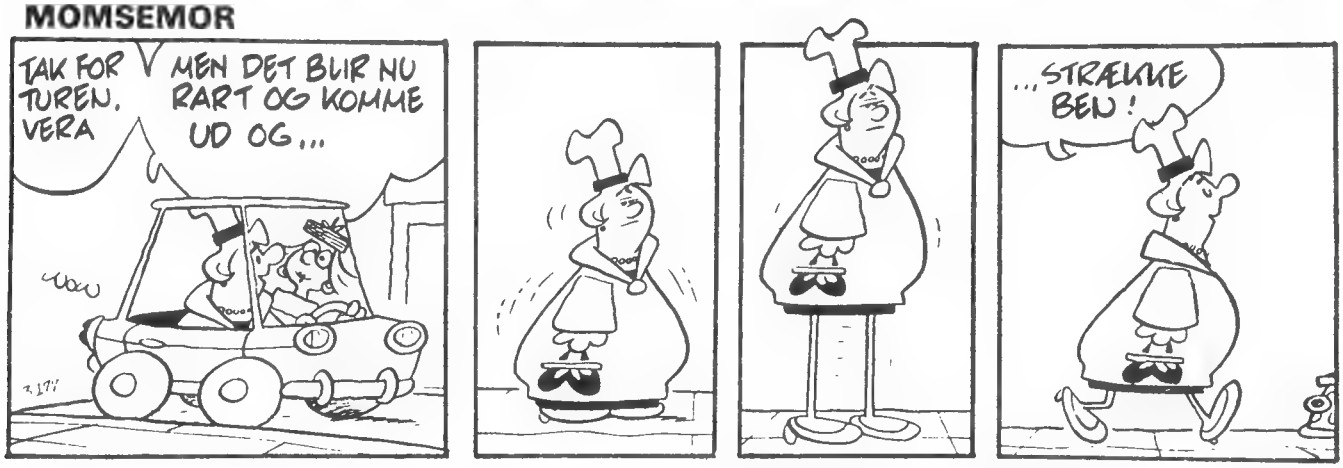

HOMO ERECTUS (LATIN: „STÅ-MAND", HVAD DE SÅ ELLERS MENER MED DET?)
KALDES DEN TIDS MENNESKER. DERES KULTUR KALDES: CLACTONIEN
DE KUNNE JAGE STØRRE DYR OG STEGE DEM MEN VI VED IKKE OM DE SELV KUNNE TÆNDE ILD.
FRA SYDFRANKRIG VED VI, AT DE KUNNE BYGGE HYTTER
DISSE SKÆRE-REDSKABER ER FUNDET VED STRANDEN PÅ VESTSJÆLLAND.

I Ekstra-Bladets tegneseriebilag KILROY har Claus Deleuran begynt med en kjempeserie om Danmarks historie.

Werner Wejp-Olsen, med signaturen WOW, utgjør nesten alene mellomgenerasjonen blant danske serietegnere.

Sekvenser av enkeltbilder

Det viktigste er faktisk fortellergleden. Den danske tegneserieveteranen Jørgen Mogensen sa en gang: «Hvis man skal bli serietegner, må man ikke være *for* dyktig.» Med detmente han selvfølgelig at det er nødvendig med enkelhet i stilen. Man skremmer publikum vekk hvis hvert enkelt bilde blir et lite «kunstverk» i seg selv. Dette er en misforståelse som dessverre blir underbygget av enkelte estetikere som liker å ta ut enkeltbilder, forstørre dem og henge dem opp på utstillinger. Tegneseier fungerer baresom sekvenser av enkeltbilder.

Men selv om mange unge driver med serier bare en kort stund, er det tross alt langt flere enn før som klarer å bruke seriemediet på en personlig måte. Det skjer over hele Skandinavia for tiden.

I starten har man stadig enkelte forbilder som inspirasjonskilder, men sammenligner man stilen hos den nye generasjon av tegnere er det forbausende hvor forskjellige de enkelte stilarter er. I Danmark er de fleste nå opptatt av å videreutvikle den episke tradisjon og lage lengre fortsettelsesserier i albumform. Enkeltstripegenren viser seg for begrenset. Den hadde sin storhetstid i Danmark rett etter krigen, da den nå «gamle» generasjon av tegnere oppdaget dagsavismarkedet. Det var før fjernsynets tid. I slutten av 50-årene kom TV til Danmark for alvor og kom til å stå for en stor del av både nyhetsdekningen og underholdningen. Antallet dagsaviser skrumpet inn, og det ble mindre lønnsomt å lage avisstriper. De etablerte seriene innen denne genren klarte seg likevel langt inn på 70-tallet, ja enkelte opphørte først da opphavsmennene ble pensjonert nå i 80-årene. Det fins likevel unntak. Carsten Graabæk *(Statsministeren)* har utviklet en enkel strek (han tegner med blyant uten å tusje) og en slagkraftig form som vår tids dagsavisredaksjoner liker. Og en seriekonkurranse som Politiken arrangerte, avfødte *Café*, en serie om hovedstadens «in»-kultur, tegnet og fortalt av Nicoline Werdelin.

Men ellers er det karakteristisk at det med unntak av WOW (Werner Wejp Olsen) ikke fins noen mellomgenerasjon av danske serietegnere, siden vilkårene for danske serier var så dårlige i 60-årene. Først i løpet av 70-årene kom det likevel en tilvekst av nye folk til bransjen. Nå var inspirasjonskildene ikke lenger avisseriene, men albumseriene fra Frankrike og Belgia. Et unntak er Claus Deleuran, som tegner i en høyst personlig stil med røtter i klassisk dansk serietradisjon. De andre nyere tegnerne, som Peter Madsen, Orla Klausen, Ole Pihl, Michael Jensen, Sussi Bech og undertegnede, er stilmessig tydelig blitt påvirket av utenlandske hefte- og albumserier, både klassiske og nyere.

Eksotisme

Det er karakteristisk at det er en overvekt av «historiske» serier. Spenningshistorier som foregår i eksotiske omgivelser eller i en annen tid enn vår, har en direkte appell; det ser man også av de utenlandske seriene. Men etter hvert har det også kommet serieskapere som ønsker å gjenspeile vår egen tid. Den siste av disse er Niels Roland, som kommenterer vår tids atferdsmønster i en moderert Lauzier-inspirert stil.

Samtidig med at serieproduksjonen har økt, er tegneseriene blitt gjenstand for større oppmerksomhet, ikke bare

Rune Kidde er en av de mest særpregede danske humortegnerne.

fra publikums side, men også hos anmeldere, biblioteker, tidsskrifter og fjernsyn. En viktig faktor er folkebibliotekenes innkjøp av danske seriealbum til både barne- og voksenavdelingene. Etter reglene gir dette opphavsmennene godtgjørelse på lik linje med andre forfattere. Dette beregnes ut fra antallet innkjøpte bind, i motsetning til i Sverige, hvor beregningsgrunnlaget er antall utlån. Pengene fra bibliotekene er helt nødvendige for en serieskaper. En normal forlagskalkyle på et svart/hvitt-album, som sikrer forlaget mot tap, vil normalt gi bare 10 000 kroner til opphavsmennene. 4-6000 solgte eksemplarer er vanlig. Et fargealbum må helst selge mer slik at fargeleggingen kan bli finansiert. Her er det nødvendig med samtrykk med andre språk eller forhåndssalg til ukeblader eller aviser, hvor serien går som følgetong før den blir publisert som album.

I denne forbindelse vil jeg nevne at danske aviser for tiden forbereder seg på den konkurransesituasjonen de vil komme i hvis det blir tillatt med reklame i TV. For å sikre annonseinntektene har avisene innkjøpt maskiner for fargetrykk, noe som også kan komme seriene til gode. Dessuten har de to konkurrerende middagsavisene BT og Ekstrabladet (tilsvarer Dagbladet og VG) bestemt seg for å satse på søndagsutgaver, hvor det også kan bli et marked for publisering av serier. Fra før av kjører BT en albumside om dagen. Det blir 6-7 album i året hvorav 2-3 danskproduserte.

«Kilroy»

BT har nylig tatt initiativ til en krimserie i samtidsmiljø, forfattet av Per Vadmand og tegnet av Peter Heydenreich. Ekstrabladet har siden nyttår satset på et eget lørdagstillegg med tegneserier, delvis i farger, med tittelen «Kilroy». Foruten utenlandske serier er det bidrag av Werner Wejp-Olsen (som var en av dem som stod for ideen), Rune Kidde, Franz Füchsel, Claus Deleuran, Henrik Rehr og undertegnede. Hvis prosjektet får lov til å leve, vil det utgjøre et verdifullt tilskudd til finansieringen av dansk nyproduksjon av serier.

I denne forbindelse må det nevnes at man i Danmark ikke har noen slik støtteordning for tegneserier som det

STORE BEDEDAG BLEV INDFØRT VED FORORDNING d. 27. MARTS, 1686, AT HOLDE PÅ 4. FREDAG EFTER PÅSKE SOM STRENG FASTE- OG BODSDAG!
VIL DET SIGE, AT JEG I VIRKELIGHEDEN SKULLE HAVE UNDLADT AT VOLDÆDE 5 POSER FRANSKE KARTOFLER OG 9 MARCIPANBRØD FRA DØGNEREN OG SKYLLE EFTER MED ET PAR LITER FAXE FAD, MENS JEG SÅ "KNALDHYTTE PÅ HJUL" PÅ VIDEOEN?

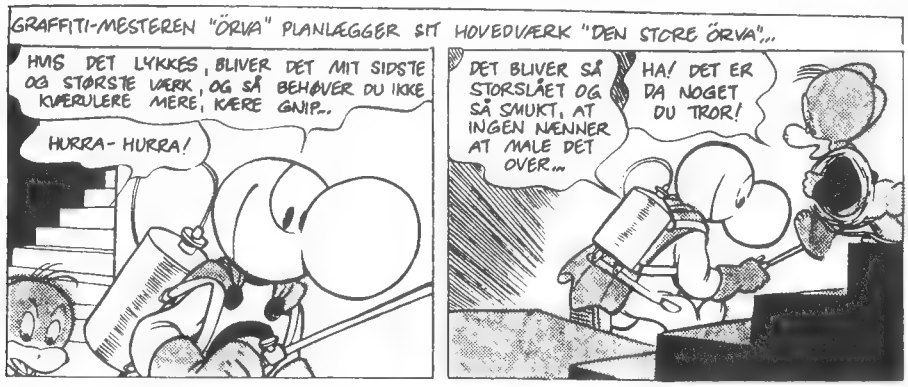
GRAFFITI-MESTEREN "ÖRVA" PLANLÆGGER SIT HOVEDVÆRK "DEN STORE ÖRVA"...
HVIS DET LYKKES, BLIVER DET MIT SIDSTE OG STØRSTE VÆRK, OG SÅ BEHØVER DU IKKE KVÆRULERE MERE, KÆRE GNIP..
HURRA- HURRA!
DET BLIVER SÅ STORSLÅET OG SÅ SMUKT, AT INGEN NÆNNER AT MALE DET OVER...
HA! DET ER DA NOGET DU TROR!

Graffiti er et hovedtema i Miltons nye Gnuff-serie, som går i svart/hvitt i KILROY før den kommer ut som fargealbum.

lyktes Seriefrämjandet i Sverige å få inn i kulturstøtteloven i midten av 70-årene. I Danmark som i Norge er seriene stadig helt og holdent privat finansiert.

Et nytt moment utgjør den tegneserieprisen som BT innstiftet i 1986, og som blir på 20.000 kroner. Første prisvinner ble Rune Kidde, som på flere måter har bidratt til å videreutvikle dansk humor.

Ole Pihl har gått fram på en utradisjonell måte for å få statstilskudd til sin serieproduksjon. Han var arbeidsledig i lang tid, og hadde dermed krav på noe som heter «arbejdsgivertilskud», forutsatt at han kunne finne en arbeidsgiver som ville ansette ham i ni måneder. Han sørget for å få et tilbud om jobb hos forlaget Interpresse, som fikk tilskudd til lønnen hans ved å ansette ham på et prosjekt som gikk ut på at han skulle produsere et album på denne tiden. Resultatet ble *Det hvide Guld*.

Utdannelse i serietegning?

For et par år siden ble det forsøkt et annet initiativ som i praksis ville bety statlig støtte til serieproduksjon. Det var yrkesskolen i Hadsten som hadde for få elever og gjerne ville starte en egen utdannelse for serietegnere. Det ble nedsatt en arbeidsgruppe for å planlegge prosjektet, og det ble dannet en fagforening for serieskapere (FATS) og en forening av serieutgivere. (Disse to foreningene måtte man ha for å kunne sette utdannelsen i gang.) Prosjektet ligger stadig til behandling i undervisningsdepartementet.

Et åpenbart problem med Hadsten-prosjektet er at staten ikke bare vil måtte støtte selve utdannelsen. Etter loven vil de som blir uteksaminert få fulle fagforeningsrettigheter, herunder tilslutning til en arbeidsløshetskasse støttet av det offentlige. Så lenge utdannelsen ikke er kommet i gang, må serietegnere som vil være organisert, slutte seg til Fotografisk Landsforbund eller Journalistforbundet. Dessuten har Danmark et tegnerforbund som blant annet omfatter reklametegnere, men det har ikke tilknytning til noen arbeidsløshetskasse. Flere unge danske serietegnere har i startfasen måttet klare seg med ren sosialhjelp, den såkalte «Bistandshjelp for arbejdsløse». (Det gjelder blant annet 30% av Gimles medlemmer.)

Et kritisk punkt når departementet skal vurdere Hadsten-prosjektet, er spørsmålet om behovet. Godkjenner man utdanningen, anerkjenner man også offisielt at det er behov for den. Dette er nok det kritiske punkt for departementet, men ikke mer kritisk enn at staten på andre områder har anerkjent behov for teaterskoler, filmskoler og musikkskoler.

Når de økonomiske forholdene er så dårlige for serietegnere i Danmark, henger det selvsagt sammen med at tegneseriene ikke er anerkjent som «kunstart». De betraktes stadig som en hybrid frambringelse av underholdningsindustrien. Og det er klart at det er markedsmekanismene som bestemmer tilbudet av danske serier. Dette gjelder riktignok ikke i så stor grad debutserier. Debutanter har ikke så store problemer med å få sine serier trykket hvis de er noenlunde profesjonelt laget. Men går salget av første utgivelse dårlig, er det ikke lett å få fortsette i bransjen, selv om serien ut fra en kvalitetsmessig vurdering er akseptabel. Problemet blir å få finansiert flere utgivelser og videreutvikle sin stil. Her atskiller seriene seg fra litteraturen, hvor det tilsynelatende (etter anmeldelsene å dømme) er mulig å skape gode ting på deltid. Seriene skiller seg også fra film, som er et teamwork som i våre land stort sett er avhengig av støtte.

Som serieskaper har man alle filmmediets og litteraturens ulemper og få av fordelene. Man er alene om å skape produktet, og det kan være vanskelig å utvikle noe salgbart hvis man er nødt til å arbeide på deltid eller på arbeidsløshetstrygd. Hvis danske serieskapere i framtiden skal håpe på samme slags vilkår som filmskapere, teaterfolk og musikere har,må det komme en offentlig støtteordning etter lignende modeller som man har innenfor disse mediene.

Når jeg gjør de økonomiske forholdene til et viktig poeng til tross for at det etter hvert er utgitt imponerende mange danske serier, er det fordi alle de nye serieskaperne tilhører den unge generasjon, som saktens kan akseptere usle honorarer i starten. Når man blir litt eldre og vant til å se sine egne ting på trykk, begynner man å sammenligne seg med sine jevnaldrende som jobber innenfor teater-, film- og musikkverdenen og får rimelig betalt for det. Man skal ikke undervurdere det økonomske når det gjelder å få fram talenter, særlig manuskriptforfattere. Seriene er stadig preget av at mediet først og fremst tiltrekker folk som er opptatt av billedsiden. Om man har noen original historie å fortelle, kommer i annen rekke. Den store mengde uoriginale manuskripter som blir dyktig illustrert, skader også mediets anseelse. Det er beklagelig når man ønsker at seriene skal bli anerkjent som en uttrykksform med samme spennvidde som andre medier. Dessverre kan man stadig si om de fleste nye serier: «Det hender en masse, men det skjer ingenting . . . »

Nå er det ikke rart at Sturgeons lov også gjelder for tegneserier. Den lyder som kjent slik: «95 per cent of science fiction is trash, but then 95 per cent of everything is trash.» Det er faktisk mulig å bygge slott på avfallsplasser. Men mediet blir i lengden ikke bedre enn de vilkår man gir utøverne.

Freddy Milton

Oversatt av Jon Gisle

Sælger Sofus

af MILTON

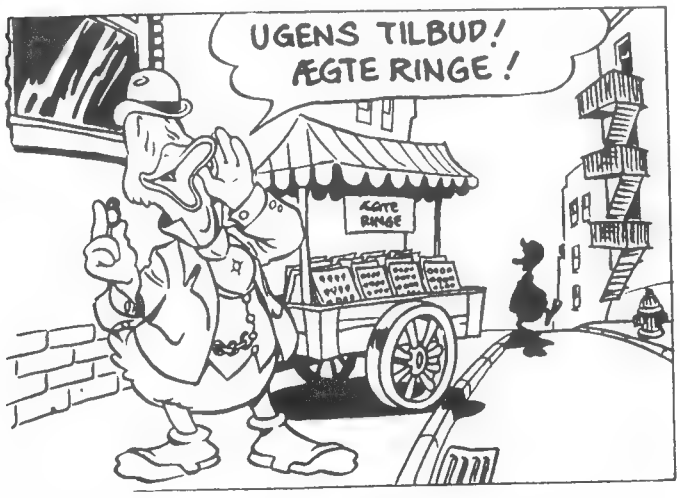

DET SER NU ELLERS UD SOM ET STORT STYKKE ALMINDELIGT GLAS...
JEG VED DET... DET ER FOR AT NARRE TYVENE... VISSE FORHANDLERE KRÆVER EKSTRA FOR DET.
ÆGTE RINGE

TUSIND TAK! HVIS JEG KAN GØRE DIG EN TJENESTE, SÅ SPØRG EFTER MIG! ALLE KENDER TOSSE-TOMAS!
RINGE
SIK-KERT!

DU STORE! HVIS JEG HAVDE FLERE AF HANS SLAGS, KUNNE JEG TRÆKKE MIG TILBAGE OM EN UGE!

NÆSTE DAG
JEG GÅR UD OG SER OM JEG KAN GØRE FLERE FINE FORRETNINGER!
DEN RING ER VEL NOK KØN!

SIG MIG, ER DU IKKE DEN SAMME FYR SOM SOLGTE MIG MIN ÆGTE DIAMANTRING I GÅR?
UDSALGS URE

JO, MEN DET KAN DU IKKE BEVISE! STIK AF, JEG HAR TRAVLT!

KAN JEG IKKE GØRE EN ANDEN FIN HANDEL I DAG? DE URE DER SER SMARTE UD!
UDSALGS URE

DET ER FOR GODT TIL AT VÆRE SANDT - FYRE SOM TOMAS MØDER MAN KUN ÉN GANG I HVERT ÅRTUSINDE, OG JEG HAR HAM HELT FOR MIG SELV!

KUN I KORT TID SÆLGER JEG DISSE ÆGTE 17 RUBINERS SWEIZERURE FOR BARE 10 KR ... KUN SOM ET REKLAME-NUMMER!
DET VAR SANDELIG HELDIGT JEG TRAF DIG! LAD MIG FÅ TRE AF DEM!
MEN JEG KAN IKKE HØRE DEM TIKKE... VIRKER DE IKKE?
SELVFØLGELIG VIRKER DE, MEN DE ER SÅ GODT LAVET AT INDMADEN ER LYDDÆMPET DE LAVER IKKE EN MASSE UNØDIG STØJ SOM ANDRE URE!
TUSIND TAK NOK ENGANG -TOSSE-TOMAS SKAL IKKE GLEMME DIG FOR DET HER!
DET TROR JEG, HELLER IKKE!
DEN FYR ER FOR GOD AT LADE SLIPPE... HVAD MED AT BRUGE DET FALSKE INDEHAVERBEVIS?
AHH! INGEN ER DUM NOK TIL AT FALDE FOR DET GAMLE NUMMER
HAN ER
JA... JEG TROR DU HAR RET...
ET ØJEBLIK, HR TOMAS! SIDEN DU HAR VÆRET SÅDAN EN GOD KUNDE VIL JEG TILBYDE DIG DEN BEDSTE HANDEL I HELE VERDEN!
ÅH... HVAD HAR JEG GJORT FOR AT FORTJENE ALT DETTE?
HVAD VILLE DU SIGE TIL AT EJE KILDEVÆLDSBROEN?
NOVRA, DET HAR JEG ALTID DRØMT OM!
TILFÆLDIGVIS HAR JEG HER DET LÆNGE FORSVUNDNE SKØDE PÅ KILDEVÆLDSBROEN... NÅR DU KØBER DET, BLIVER DU AUTOMATISK DEN NYE EJER AF BROEN
H-HVAD KOSTER DET
TJA, LAD OS SE... BROEN ER VEL 100 MILLIONER KRONER VÆRD, VIL JEG ANSLÅ...

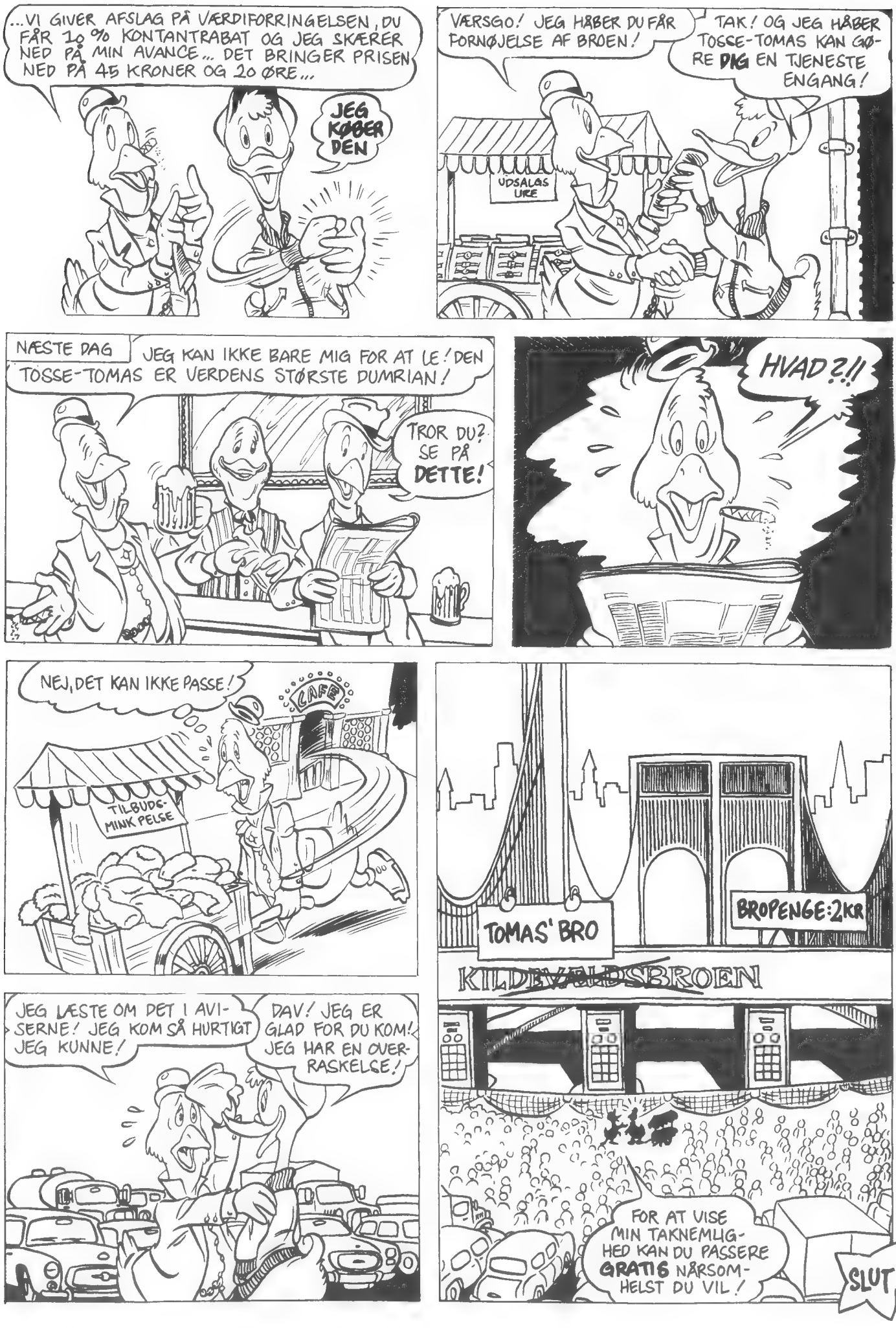
...VI GIVER AFSLAG PÅ VÆRDIFORRINGELSEN, DU FÅR 10 % KONTANTRABAT OG JEG SKÆRER NED PÅ MIN AVANCE... DET BRINGER PRISEN NED PÅ 45 KRONER OG 20 ØRE...
JEG KØBER DEN
VÆRSGO! JEG HÅBER DU FÅR FORNØJELSE AF BROEN!
TAK! OG JEG HÅBER TOSSE-TOMAS KAN GØRE DIG EN TJENESTE ENGANG!
UDSALGS UKE
NÆSTE DAG
JEG KAN IKKE BARE MIG FOR AT LE! DEN TOSSE-TOMAS ER VERDENS STØRSTE DUMRIAN!
TROR DU? SE PÅ DETTE!
HVAD?!!
NEJ, DET KAN IKKE PASSE!
CAFÉ
TILBUDS-MINK PELSE
TOMAS' BRO
BROPENGE: 2KR
KILDEVALDSBROEN
JEG LÆSTE OM DET I AVISERNE! JEG KOM SÅ HURTIGT JEG KUNNE!
DAV! JEG ER GLAD FOR DU KOM! JEG HAR EN OVERRASKELSE!
FOR AT VISE MIN TAKNEMLIGHED KAN DU PASSERE GRATIS NÅRSOMHELST DU VIL!
SLUT

ANMELDELSER
Kritikk, ros og slakt

Eros i serier

Enhver teoretisk bok om tegneserier er ikke komplett om ikke temaet erotikk blir ofret minst ett kapittel, med eller uten pekefinger. Erotikk? Mitt leksikon forteller at det kommer av gresk, eros = kjærlighet, og betyr det følelsesliv som er knyttet til sanselig kjærlighet.

I 1970 kom Sture Hegerfors med en hel bok om emnet, «Sex och Serier», som hadde lite tekst, men derimot mange bilder. Året etter så han seg riktignok nødt til å komme med en ny bok, hvor særlig tittelen er treffende, «Seriöst om Serier» — erotikk kan tydeligvis gi klamme fingre.

Det har kommet mange nakne kvinner siden 1970, særlig fra Frankrike og Italia. Det har fått Morten Hesseldahl i Danmark til å sette seg ned en ledig helg og riste ut en bok om emnet. Hesseldahl er filosofistudent ved Odense universitet, men frykt ikke, det er ikke mye filosofi i denne boka.

Det Hesseldahl har gjort i stedet for å filosofere, er å gå igjennom tegneseriesamlingen sin, og telle antall bilder med kvinner som enten er nakne eller sparsommelig påkledd. Han har begrenset seg til europeiske serier, med unntak av amerikanske Corben, Will Eisner, Milton Caniff og Prins Valiant-tegneren som ikke nevnes ved navn (= Harold Foster). «Denne bog skal opfattes som en eksempelsamling,» skriver Hesseldahl, og som en katalog over de serier som har damer med, fungerer denne boka riktig bra. Nå slipper man å bla igjennom seriene selv for å finne ut om det er pupper eller ikke. Man kan få rask peil på hvilke serier man bør være på jakt etter, hvis det er dét man virkelig ønsker.

Tar man seg tid til å lese teksten iHesseldahls bok, blir man ikke så veldig mye klokere. Det er en blanding av reklamekatalog fra et tegneserieforlag og en lett springende samtale over et kafébord. Her er ikke større forsøk på tematikk eller analyse, heller ikke noe historisk perspektiv eller en ussel sammenligning med noe annet som kunne sette tegneserieeksemplene i perspektiv eller i relieff. I stedet hopper man elegant og skjødesløst fra den ene tegners tegnete kvinner til den andre.

Egentlig er det noe forferdelig trist og nedslående over denne ensidige fokuseringen på kvinner i tegneseriene. Det er som om det alltid skal settes likhetstegn mellom kvinner og sex. Det ene betinger liksom alltid det andre. Det minner om det italienske utsagnet om at «alle kvinner er horer, unntatt min mor — hun er en helgen!»

Hva er det jeg maser med? Hesseldahl sier ingenting galt eller feil. Hans glede over tegneserier, og sikkert mangfoldige interesse av det samme, som han ikke ueffent forsøker å beskrive innledningsvis, er nok oppriktig ment, men det er faktisk underlig at det han skriver er så flatt at det ikke går under huden. Han sier ingenting, men raser mellom enhver intelligent tanke som en slalåmkjører. Når han kommer til en såpass omdiskutert tegner som Milo Manara, finner han det best *å bare oppleve* seriene hans. «Jeg foretrekker at lade flertydigheden råde og dermed give nogle underdanige indrømmelser til værkets mystik. Men som sagt, det er en personlig sag!» (s. 119)

Nei, det er søren ikke noen personlig sak! Hesseldahl skriver ikke et privat brev. Man må kunne forvente at når han skriver en bok, enveiskommuniksjon mellom forfatter og leser, at forfatteren har satt seg ned og forsøkt å sette ord på tegneserieopplevelsen — om han virkelig har hatt noen — i stedet for å skrive dulgt om «flertydighet» og «mystikk». Et annet sted forsøker Hesseldahl å snike seg unna tankevirksomhet ved å beskrive Manara som en kunstner hvor det er «rigeligt at hente for den analyseliderlige». Analyselidderlig? Himmel og hav!

Om boken ikke er særlig dyptpløyende og heller ikke gir noen aha-opplevelser (litteraturlisten består av fem bøker pluss noen artikler fra TEGNs gamle kollega «Kulørte Sider»), bør man vel kunne forvente at boka iallfall er morsom?

Det er den heller ikke. Men den har mange bilder.

Finn Bjørklid

Morten Hesseldahl
Erotik og eventyr
Stavnsager 1986
ISBN 87-7275-073-1
Nkr 154,–

Godt nytt fra Bilal

Det gikk seks år fra Enki Bilal utga *Udødelighetens pris* til etterfølgeren, *Lokkeduen* (La femme piege), kom ut på fransk i fjor. Bilals norske forlag, Semic, reagerte langt raskere. Bare noen måneder etter at det første albumet forelå på norsk, utga de *Lokkeduen*. Og med god grunn, for i løpet av de seks årene har Bilal gjennomgått en kraftig utvikling både som tegner og som manuskriptforfatter.

Udødelighetens pris var preget av habilt tegnerhåndverk basert på et manuskript med mange klisjeer. (Se anmeldelse i TEGN nr. 3.) *Lokkeduen* er mer original, mer visuell, mer filosofisk. Hovedpersonen er en kvinnelig journalist anno 2025 som sender budskap inn i fortiden, som for oss er framtiden, nemlig 1993. Den ene mann etter den andre dør for hennes hånd. Etter drapene tar hun noen piller som får henne til å glemme det som er skjedd. Men Jill Bioskop, som hun heter, har en lengsel i seg etter noe varig og positivt. Etter det hun omtaler som et «tolv dager langt tiltagende og blodig mareritt», ender hun i luftig svev over Saharas solfylte ørken med den gammel-egyptiske guden Horus og innleder et nytt forhold til Nikopol, hovedpersonn i *Udødelighetens pris*. I motsetning til hva vi er vant til, blir ørkenen stående som noe positivt, et symbol på frihet, i kontrast til den brutale og dekadente vestlige bykultur. Og det viser seg at drapene har foregått i hennes fantasi. Albumet skildrer en reise både gjennom hovedpersonens sinn og gjennom en verden fylt av meningsløse og brutale motsetninger. Indre og ytre virkelighet griper inn i hverandre.

Bilal opererer nå med en enkel layout med få bilder på hver side. Han utnytter virkemidler som ulike skrifttyper, fra hard skrivemaskinskrift (hvitt på sort) i Jills budskap fra det forfalne London og Berlin, til en myk håndskrift når hun starter sin nye dagbok i Egypt. Han bruker også fargene på en fin måte for å skjelne mellom ulike miljøer, stemninger og dimensjoner. Særlig merker man dette i bildene av Horus, som er en søker på linje med hovedpersonen. Gjennom det meste av albumet er bildene av Horus holdt i kalde, harde farger, men når han kommer fram til Egypt, blir fargene lysere og varmere.

Dette er et av de virkelig store franske seriealbumene fra de senere årene. Det kan leses uavhengig av forgjengeren. Og vi venter spent på fortsettelsen, for visstnok er *Lokkeduen* annet bind i en trilogi.

Jon Gisle

Enki Bilal
Lokkeduen
63 sider
Heftet, kr 63,–
Semic 1987
ISBN 82-535-0760-7

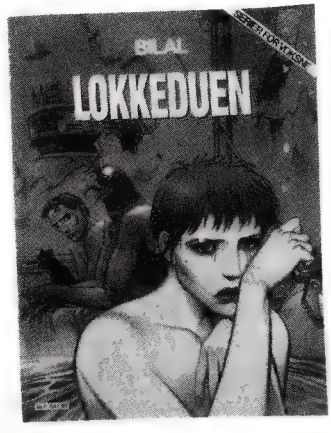

Søte serier i klubben

Hjemmet har i et par år nå utgitt en bokklubbtegneserie under den selvsagte tittelen «Tegneseriebokklubben», med et variert utvalg av tegneserier. Klubben har vært en slik suksess at utlandet har tenkt å følge opp med noe lignende, og i Norge har Semic tatt opp konkurransen med sin «Serie-samlerklubben». Hjemmets serie er innbundet med to album i hvert bind.

Teorier om serier

HAMMARSTRÖM & ÅBERG

Er man mistenksom og paranoid nok, kan man sikkert tro at TEGN nekter å gi god kritikk til litteratur om tegneserier. Den form for nihilisme eksisterer ikke. I forbindelse med en tegneserieutstilling i Sverige har det kommet en svær bok, solid innbundet, med en mengde bilder og flere i utsøkte farver. Boken skal stå som katalogen, men er mer universell enn som så. Den er riktig bra.

Boken er en antologi, fylt med gode og fyldestgjørende artikler om det meste som er interessant innenfor tegneserienes varierte verden, av en mangfoldig skribentmasse. Den teller 21 mennesker, 16 menn og 5 kvinner, med ulik bakgrunn, som den kjente og solide serieskribenten Göran Ribe; Lena Johannesson, docent i konstvetenskap og bildkommunikation; Jean-Pierre Frey, fransk arkitekt og sosiolog, forsker og bygningshistoriker i Paris; og Joakim Pirinen, nyskapende og personlig serietegner, født 1961. Denne brokete samling av skribenter — brei bakgrunn for egne meninger — har skapt en spennende, kunnskapsrik, variert og forbausende homogen bok.

Göran Ribe står for tre solide bidrag (den mannen bør snart skrive sin egen bok): «Serien som medium», «Seriernas historia i USA och Frankrike/Belgien» og «Strömninger och stildrag i dagens vuxenserier i USA och Frankrike». De står i bokens første del og fungerer som den nødvendige bakgrunn for de senere bidragene, og Göran Ribe har absolutt en utakknemlig oppgave som han har løst på en talentfull måte. Problemet med serier er mengden av dem og for hvert år kommer flere. Å sortere dem ut, båse dem på fornuftig vis, gi et historisk perspektiv på noen få sider, er ikke lett. For en utenforstående kan det lett bli mange navn som ikke sier så mye. Billedmaterialet illustrerer teksten på en pedagogisk måte.

Elisabet Haglund vet å trekke linjer på en samlende måte som gir mening i «Avantgarde och experiment i serievärlden», men må begrense seg til det amerikanske kunstmagasinet RAW, noe som kan virke vel smalt. Artikler som ikke virker smale er de som har begrenset temaet til en seriefigur eller en tegneserietegner, som: Robert Crumb (uhyre bra), Tardi (av eksperten Steffen Kronborg), Tintin, og Søren Vinterbergs greie innledning til Bourgeons «Vindens passasjerer». Det beste og særeste, mest tankevekkende og perspektivrike, er for denne leser Johan Andreassons essay om amerikaneren Harvey Pekar og hans selvsentrerte tidsskrift «American Splendor». Pekar skriver om seg selv og sitt daglige liv, tegnet av forskjellige tegnere. Disse biografiske og nærmest egoistiske seriene gir en merkelig opplevelse av realisme, som Andreasson diskuterer på en blendende måte.

Flere av artiklene er oversettelser fra danske «Kulørte sider» og hentet fra det svenske tidsskriftet «Bild och Bubbla», men flertallet er skrevet spesielt for denne boken. Det finnes også en del søkte artikler, men som ikke er blottet for sjarm. Det gjelder f.eks. Elisabeth Haglunds «Kalle Anka och de röda och de blå fuxarna» som først og fremst er en undersøkelse av barndommens lesning,nostalgien av dette, men også verdien av den personlige lesningen, formet som et tankestudium om hvorfor det i barndommen var så lett å leke at man var Kaptein Miki i Det Ville Vesten, og hvorfor Donalds mer komplekse forvandlingshistorier ikke kunne la seg oversette til lek.

Ingen antologi er fullkommen om den ikke rommer minst ett ufullkomment, akademisk stykke, men det har også denne boken. Det står poeten, essayisten og oversetteren Ilmar Laaban for. Hans filosofering over den spesielle superhelten «Deadman» er så befestet til en artikkel av Umberto Eco, foruten så nedsyltet i kronglete tanker og et svulstig begrepsapparat, at den italienske filosofen Benedetto Croce ville ha kunnet benytte Laaban som et negativt eksempel i sine forelesninger om estetikk og uttrykk. Men aldri så galt at det ikke er godt for noe, i det minste er man blitt nysgjerrig på hva Eco virkelig mener om superhelt-fenomenet.

Bakerst i boken finnes en litteraturliste i utvalg. Omslaget er forresten ved Mikael Grahn: en tegneserieblotter i spranget.

Finn Bjørklid

Boken om serier
Div. skribenter
Hammarström & Åberg 1986
ISBN 91-7638-064-5 (innb.)
(Nkr) (ca.) 134,–

Om utvalget virkelig representerer det beste forlaget har skaffet seg rettigheter på gjennom tidene, kan avgjort diskuteres. Selvfølgelig er Carl Barks rikt representert, og det sier se selv at dette er Hjemmets grunnstein.

Ikke vet jeg hvor mange versjoner og utgaver «Donald Duck og gullhjelmen» er kommet i til nå i Norge, men i tegneserieklubben dukker den opp igjen. Men det komme jo stadig nye Donald-interesserte, og hvem av disse er samlere som ønsker eller har mulighet for å gi 500 kroner for originalutgaven. Historien om Donald som museumsvakten ved vikingskipene som får mulighet til å bli konge over hele Amerika, har derfor så avgjort sin misjon også i dette opptrykket.

Også et par andre Barks-serier kommer i kjølvannet av denne sjøfarende giganten. Det er blant annet den også klassiske serien om Petter Smart og Fuglefangeren, som jeg gjerne leser om igjen.

Den andre hovedserien er «Langbein da Vinci», fra en tidligere Langbein-serie hvor han opptrer i pseudo-historiske skikkelser, her som den kjente maler og oppfinner. Modellen for Mona Lisa spilles av Klara Ku! Og under demonstrasjonen av den like geniale som gigantiske *armbrøsten,* gjennomhuller prosjektilet 6 bygninger og ender fatalt i en politistasjon.

Selv har jeg blandede følelser for serien, men den har avgjort sine sider, særlig en enorm detaljrikdom.

Bok nr. 25 kan ikke by på noen Barks-serier, men har til gjengjeld den ålreite historien om Iznogood, «Kalifen på ferie», av Goscinny og Tabary, pluss «Totto Talong møter bøddelens gjenferd» av Greg (eller Michel Régnier som han egentlig heter). Iznogood er blitt utrolig populær her i landet, noe som ikke minst skyldes de sprelske manusene til Asterix-forfatteren René Coscinny, hvilket hever serien langt over gjennomsnittet.

Tor Ødemark

Div. tegnere og forfattere
Tegneseriebokklubben
Nr. 24 og 25
A/s Hjemmet 1987
Nyopptrykk

Men sekstiåtterne var ikke døde . . .

Byen som druknet (La cité des eaux mouvantes) er en tidlig Linda og Valentin-historie, utgitt i Frankrike i 1970 som det andre albumet i rekken. Cappelen har valgt å starte sin nye serie med Linda og Valentin-utgivelser med nettopp dette albumet. Ganske finurlig, siden manusforfatter Pierre Christin her bringer hovedpersonene bakover i tiden til 1986, som altså var framtid da serien ble laget. Interessant å se hvordan Christin den gangen forestilte seg vår meget nære fortid.

Det som skjer i Christins 1986, er en atomkatastrofe på Nordpolen, hvor et lager med bomber eksploderer. Polarisen smelter,

Pratt i Sibir (og Kina)

Fortjenstfullt har Cappelen utgitt to tykke bøker med Corto Maltese. I den første er Corto Maltese i Sibir. Han er italiener, men fikk gjennombruddet i Frankrike og Belgia. Tyskerne synes ikke han kan tegne, mens han for de fleste tegnere er selve Tegnernes Tegner. I Danmark er han meget populær. I Sverige selger han ikke i det hele tatt. Og nå står Pratt og Maltese foran den norske døra.

Corto Maltese er en anti-helt, en sjøfarende og tvetydig rettferdighets-frilanser, som stort sett holder seg på landjorda. Sjømannslua representerer en figur som beveger seg som menneskelig drivtømmer, i slekt med Sinbad og andre rastløse vandrere. Hittil har det kommet 8 bøker om den reflekterende og kyniske livsnyteren og eventyreren. I geografi spenner de fra Irland i nord, Argentina i sør, Kina og Japan i øst og De vestindiske øyer i vest.

I 1917 feier den russiske revolusjon aristokratiet overende og på flukt. I 1918 bryter borgerkrigen løs mellom rødegardistene på den ene siden og hvitegardistene, støttet av vestlige kapitalister, på den andre siden. Langs den transsibirske jernbane reiser et pansertog fram og tilbake, som man kaller for Admiral Kolchaks gulltog. Det frakter med seg de keiserlige skatter etter tsar-familiens død. I Sibir finnes også den sinnssyke baron Ungern-Steinberg — den siste hvite general som ble tatt til fange og den siste som vant kamper mot den røde hær. Tre kinesiske selskaper har egne intriger på gang, og en av dem får Corto Maltese til å senke sin «Utopia» av Thomas More og sukke: «Jeg blir visst aldri ferdig med denne boka . . .»

I 1919 reiser Corto Maltese til Sibir. Med seg har han sin beste fiende, hans seiglivete motpol, en merkelig russer ved navn Rasputin, som stadig henviser til «den gale munken» . . .

Boken presenteres som en fortelling om en krig. Det er vel et av de eldste temaer i litteraturen. En idé innenfor denne, like gammel som Herodot og Homer, beskriver krigen som — når alt kommer til alt og regnskapet er gjort opp — noe som «gjør menn til mannfolk». Man finner det samme i suksessfilmen «Platoon», som i rene «Cartoon»-boken «Maltese i Sibir». Men enhver film eller serie som benytter seg av krigen som emne (og som er en gullgruve av mange, motsetningsfylte emner), ender likevel opp med den gamle banale sannhet at «krig er krig»!

Den historisk sanne figuren Baron Ungern-Sternberg møter Corto Maltese på den sibirske tundra. Baronens tese er at verken godhet eller sannhet finnes, bare handling — og handling er krig. Baronen dør like voldsomt som han levde, foran eksekusjonspelotongen. Det fortelles at hvis man står ved graven og roper på ham, så vil han svare. I bokens siste side forteller Corto at han en vakker høstdag besøkte graven, et plantet tre lyste i rødt og gull. «Jeg ropte. Han svarte ikke.»

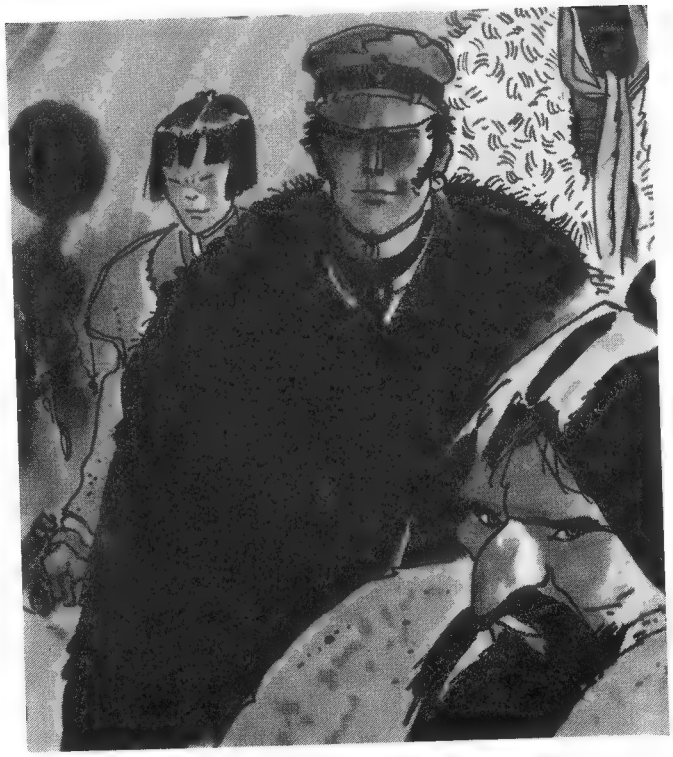

Mer enn det er en historie om krigen, er det en fortelling om krigens og handlingens intriger. Og Maltese er ikke noen klassisk helteskikkelse. Hans rolle er snarere tilskuerens, og gjennom hans øyne opplever leseren dramatiske hendelser og forunderlige menneskeskjebner. Gjerne i følge med en sarkastisk og antidramatisk replikkveksling. Pratt introduserer med jevn fart utover boken den ene forunderlige figuren etter den andre. Midtveis møter Maltese i badstuen en amerikansk offiser fra flyvåpenet, Jack Tippit sprader inn i dampen; naken — kun iført militærhatt, sigar og revolver. Dialogen er typisk. Tippit: «Jeg ser at De har ring i øret . . . Er De bolsjevik? Anarkist? Eller kanskje revolusjonær-romantiker på jakt etter nye beitemarker i Kina?»

Maltese svarer: «Hva jeg er, er min egen sak . . . Det eneste jeg vil si at et godt knivstikk alltid går nedenfra og opp!»

Det er en spennende og forunderlig historie, stadig med skjeve blikk og sarkastiske innfall. Blant annet dukker Rasputin opp som julenisse! Tegningene er svakt abstrakte i sine kjølige svart/hvitt-flater, men også oversiktlige og poetisk dvelende. Når og man får en kjedereaksjon med flodbølger, oversvømmelser og jordskjelv. Store landområder blir radert ut av kartet, regjeringer verden over mister den politiske styringen, og forbryterbander overtar makten. Verden rammes av et kaos av matmangel og kjernefysisk stråling. Alt bryter sammen. Midt oppi dette infernoet havner tid-og-rom-agentene Linda og Valentin, på jakt etter superskurken Xombul, som har foretatt en tidsreise for å utnytte situasjonen.

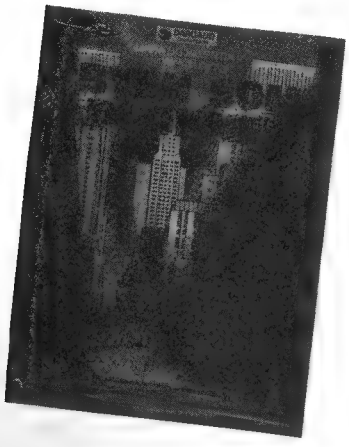

Serien tar opp et vell av temaer som det var naturlig for politisk bevisste kunstnere som Christin og hans tegnerkompanjong Jean-Claude Mézières å interessere seg for i sekstiåtternes glanstid, ikke minst i sekstiåttergenerasjonens hjemland, Frankrike. Temaene er skremmende aktuelle fremdeles. Men manuskriptet virker i dag vel programmessig. Man merker den forenkling som Horst Schröder har pekt på i flere av Linda og Valentin-albumene: «skal man ta slike politiske problemer opp i en tegneserie, kommer man i konflikt med de markedsmessige begrensningene for mediet. Et album har bare 44 sider, og ettersom det politiske aspekt skal integreres i en spennende fortelling, blir det vanskelig å videreutvikle dette aspektet.» Ikke desto mindre *er* det et spennende album, som ikke minst vil fungere bra overfor et yngre publikum. Det er neppe tilfeldig at Cappelen markedsfører dette som en serie for barn og ungdom, selv om den også godt kan leses av voksne.

Mézières hadde funnet sin form allerede i 1970. Hans tegnestil er enhetlig, selv om den er karikert, naturalistisk og futuristisk på en gang. Spesielt inntrykk gjør hans bilder av den druknende New York — menneskelig kultur i naturkreftenes vold — som følge av kulturens sammenbrudd.

Jon Gisle

Pierre Christin (manus) og Jean-Claude Mézières (tegninger):
Linda og Valentin 1
Byen som druknet
54 sider
(Horst Schröder teller altså feil!)
Heftet, kr 48,–
Oversatt av Asbjørn Øverås
Cappelen 1987
ISBN 82-02-10710-5

Rødt

Ikke er det svart/hvitt, men ikke er det så mye farger heller. Yslaire og Balacs *Sambre* minner om Andrej Tarkovskijs film *Stalker,* som utnytter grenselandet mellom ren svart/hvitt og klare farger. I *Sambre* er det stort sett bare de røde øynene til den kvinnelige hovedpersonen som bryter grå- og bruntonene, når man ser bort fra en gjennomgående rødtone når et blodig oppgjør nærmer seg. Albumet bringer tanken hen på Tarkovskij også fordi det er vanskelig å gjenfortelle hva det dreier seg om. Ikke det at serien mangler handling, men det er ikke den som er det vesentlige.

La oss likevel gjøre et forsøk: Tittelpersonen er død allerede før første side. Likevel er han stadig nærværende, og dette nærværet preger alt de andre personene foretar seg. Sambre var en gal fantast som utviklet rasistiske teorier på grunnlag av folks farge på øynene. Etter hans død fører

det gjelder tekniske gjenstander, som tog og våpen, er linjen rett og arkitektonisk. Det er en bok man leser for historiens skyld, og nyter for stilens egen del.

Jón Sveinbjørn Jónsson har forsynt boken med et forord, som er velskrevet og kunnskapsrikt, men for å være litt pedantisk så etterlyses flere avsnitt (som et typografisk virkemiddel som gjør lesningen mer behagelig). Sissel Endresen har oversatt og Lars Fiske håndtekstet, begge to habilt og dyktig.

Finn Bjørklid

Hugo Pratt
Corto Maltese i Sibir
Heftet, kr 86,–
126 sider
Cappelen 1986
ISBN 82-02-10583-8

Når Corto røyker dop

I want a shot at redemption
Don't want to end up a cartoon
In a cartoon graveyard
Bonedigger Bonedigger
Paul Simon, 1986

Kjennere av Hugo Pratts serier har alltid en konstant diskusjon om hvorvidt Corto Maltese er best i farver eller i svart/hvitt. Personlig kan jeg like begge deler. Det aller siste albumet, «Det gylne hus i Samarkand», har for sikkerhets skyld begge deler. Forsiden er smykket i akvarellfarver på blankt omslag hvor Pratt bruker mye vann på penselen. Det pussige er at første side også er i farver, med tørrere, men pikant akvarell, mens bokens resterende 142 sider er i svart/hvitt. Når man ser hvor vart og stemningskapende farvene kan være, skulle det ikke være meg imot å lese hele albumet slik. Når man derimot glir lesende gjennom de strøkne svart/hvite sidene glemmer man å savne farver.

Denne boken kommer samtidig ut i Norge, Vest-Tyskland og Danmark. Sikre kilder forteller at Pratt for noen år siden ble lokket av kretser innenfor den afghanske motstandsrørsla til å fortelle afghanernes historie. Pratt blir nok aldri en monoton propagandist, selv for sympatiske saker, men ved å plassere Corto Maltese i afghansk grenseområde gir han likevel leseren et skarpt innblikk i bakgrunnen til at dagens afghanere er slike seige geriljakrigere og byr enhver inntrenger intens motstand.

Pratts historie er bredere enn som så. Den er også et oppgjør med svermeriske, politiske bevegelser fra de første ti-årene av vårt århundre. Mer enn det igjen er «Det gylne hus i Samarkand» et uttrykk for mannens krise på midten av 1980-tallet. Mest fruktbart kan man lese historien som en psykologisk studie over en menneskelig oppløsning i Corto Malteses spaltning, og Hugo Pratts kunstneriske krise, slik Søren Vinterberg allerede har ymtet frampå i artikkelen «Den herreløse Mand på vej til Samarkand» (Information, 13.03. 87).

Rammehistorien er enkel nok. Det er guttebok-syndromet: Corto Maltese er for n`te gang på jakt etter en skatt et sted ute i det betente området Samarkand. Han utsettes for ulike prøvelser, fra borgerkrig og opprør, banditter og mystikk, devisjens dans og møter den kommende leder for det revolusjonære Sovjet, Stålmannen Josef Stalin. Det gylne hus refererer til et grusomt og beryktet fengsel, der Malteses personlighetsmotpol sitter: den underlige Rasputin, som i likhet med Maltese driver intrigespill på et høyt og forvirrende plan.

«Det gylne hus» er Pratts hittil lengste historie. Den ble påbegynt og offentliggjort avsnitt for avsnitt allerede i 1980, men året etter ble den brått avbrutt på et dramatisk høydepunkt. Det siste man så var en mann som ble brutalt trukke bak en klippevei mens han gispet sitt UGH. Historien sto deretter i stampe på side 26 fram til mai 1983, og først året etter begynte avsnittene atter å strømme ut. Man kan observere at fra den omhyggelig pirkete og forseggjorte førsteoppslaget i farver, blir tegningene mer hektiske og mer skjødesløse utover fortellingen, selv til Pratt å være. Midtveis merker man oppløsningn også i oppstrekingen av rutene, hvor streken raser som på en skisse fra den ene ruten og over i den andre. Ingen tid for retusj og dekkhvitt.

Hugo Pratts krise kan også merkes i Corto Malteses oppløsning. En dobbeltgjenger krysser stadig sporene hans og gjør Maltese underlig passiv og nærmest bare slenger med hvor intrigene kaster ham ut. Dobbeltgjengermotivet oppsøker Maltese også på andre måter. Når han setter

se ned for å slappe av med vannpipen, kommer hans speilbilde på besøk. Maltese tror det er dobbeltgjengeren, men det er ham selv som kommer for å advare ham (= seg selv), men finner det umulig å snakke med seg selv. Rasputin, som i seg selv har vært en absurd dobbeltgjenger, oppsøker Maltese i hans drøm, men finner det vanskelig å slippe inn. «Jeg må invitere meg selv,» klager han, «for du tar meg aldri med i drømmene dine, som er fulle av vakre kvinner og penger . . .»

Betydningen av «Det gylne hus» er at fengselet er så tett og fluktsikkert at den eneste måten å slippe unna på er gjennom hasjrøykens gylne drømmer. Denne rusen, «comfortably numb» som Pink Floyd synger, er også et uttrykk for en oppløsning, en ramme rundt en fortelling som glir fra den ene absurde hendelse etter det andre forvirrede øyeblikk. Rasputin taper eksempelvis sin viktigste attributt, nemlig skjegget, og ligner dermed mindre på seg selv, en lignende personlighetsoppløsning. Og på de rykende ruinene på slagmarken etter bolsjevikenes framferd når absurditeten og oppløsningens abstraksjon sitt høydepunkt når helten og skurken begynner å danse som to teatralske Zorba-figurer med armene om hverandres skuldre.

«Du . . .?» spør Corto Maltese. »Kan du denne dansen?»

«Spøker du?» svarer Rasputin. «Jeg kan dem alle!»

Og skatten? Som alle ting som kan begjæres, er den en illusjon som oppløses og «vil forbli gjemt i labyrintene av våre spørsmål og våre svar . . .» mumler Corto Maltese til Rasputin og tenner en ny røyk.

Anne Dugstad

Hugo Pratt
Det gylne hus i Samarkand
Heftet, kr 139,–
143 sider
Cappelen 1987
ISBN 82-02-10721-0

datteren hans galskap videre, men sønnen innleder et Romeo- og Julie-forhold til en pike (hun heter faktisk Julie!) med røde øyne — en farge faren absolutt ikke aksepterte. Piken ser det som en oppgave å befri ham fra den døde farens tyranni.

Galskap og befrielse fra galskap. Som i Tarkovskijs filmer er det på det indre plan tingene egentlig foregår. Og som hos Tarkovskij er symbolene flertydige og mange. Rødt står både for vold og frihet. Eller er det samme frihetstrang som preger både den rødøyete og Sambres vanvittige datter, men med den vesentlige forskjell at den ene kanaliserer frihetstrangen gjennom kjærlighet, den andre gjennom vold? Det får vi kanskje svar på i neste album.

Jon Gisle

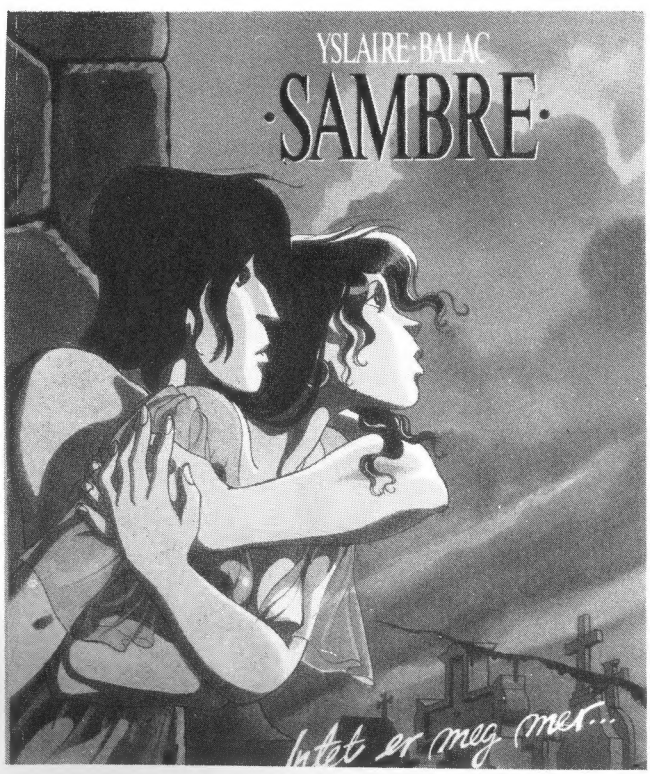

Yslaire og Balac
Sambre bind 1
Intet er meg mer . . .
Heftet, kr 68,–
51 s.
Cappelen
ISBN 82-02-10732-6

NYTT BLAD!

SPACE POCKET er et nytt og spennende blad du aldri har sett maken til! Tegneserier om modige menn som setter alt inn for å redde jorda og bevare den universale fred – selv om de må sette livet på spill! Du får møte andre underlige kulturer og folkeslag – men maktsyke herskere finnes over alt. Kampen mot undertrykkere og voldsherredømmer er lik, uansett når og hvor du befinner deg i tid og rom.

256 sider med nervepirrende historier og glimrende tegninger – lar du være å kjøpe denne pocket'en, går du virkelig glipp av noe!

SPACE POCKET koster 29 kroner. 1 øre for hver side (men du får ikke kjøpt den i løse ark!) – det vil si at de hardt oppsparte lommepengene dine rekker lengre.

Vi skal ikke skryte mer. Kjøp den – og bli overbevist. Etter at du selv har vært en av det federale galaktiske politis beste menn, sett en av romhistoriens største luftkamper, vært vitne til en kidnapping gjennom tiden og sett Den Sorte Lord's imperie falle, vil du være overbevist. Og utslitt.

DEN SORTE LORD
Langt, langt borte, i en annen galakse, i en annen tid, styrte Den Sorte Lord ved hjelp av riddere på hester av metall over vettskremte innbyggere. Adlød de ikke, ville ridderne være over dem som rovfugler over et forsvarsløst bytte. Det eneste som holdt liv i dem, var legenden om en ung gutt som en dag skulle våge å ta kampen opp mot den forferdelige herskeren...

JORDENS SISTE DAGER
Dette er et eventyr du selv spiller hovedrollen i. Ved hjelp av roboter er et folk fra det ytre rom i ferd med å overta jorden. Tar du de gale avgjørelsene, kan lett tittelen på historien bli virkelighet...

TILBAKE TIL FREMTIDEN
David Hollis var en helt vanlig 20-åring i en helt vanlig småby, på en helt vanlig lørdagskveld. Hva han ikke visste, var at hans fremtid var planlagt – helt frem til hans død...

HODEJEGEREN
Det var kallenavnet på medlemmer av det intergalaktiske politikorpset. Men for Austin, en av disse politimennene, ble kallenavnet et mareritt da han oppdaget at det var hans hode det ble jaktet på...

SPACE
POCKET

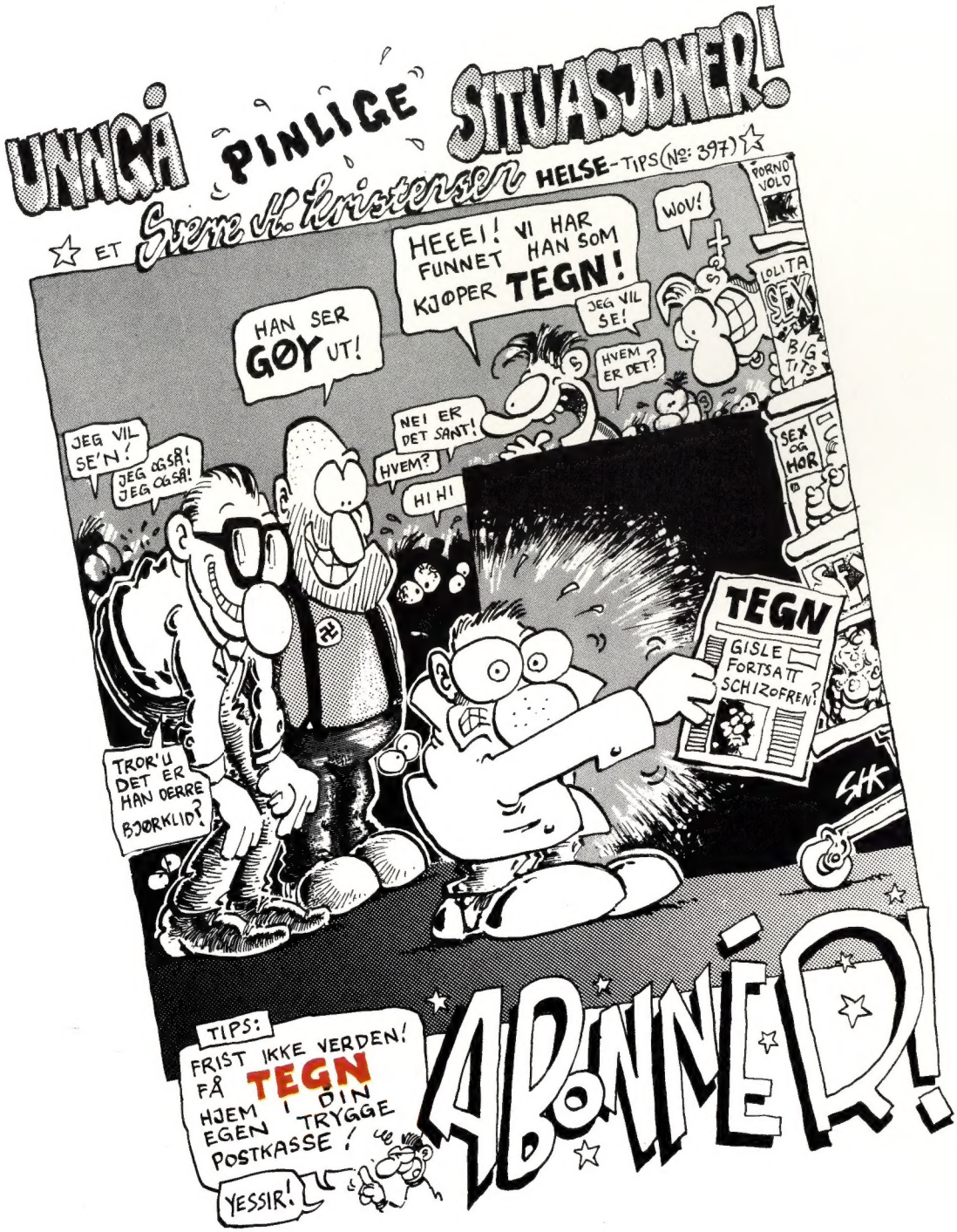

TEGNs gallup over lesernes intelligens:

ER DU SMART?

☐ *JA!* Jeg er meget intelligent og jeg vet at et års abonnement gir 4 numre av TEGN rett ned i min egen postkasse. Det koster kun usle 130 små kroner.

☐ *VET IKKE*, men jeg er politisk bevisst, og derfor tegner jeg abonnement, slik at TEGN får pengene og ikke store distribusjonskonserner.

☐ *NEI*, men jeg er interessert i tegneserier og vil ha TEGN regelmessig. Derfor abonnerer jeg.

☐ *FORSTÅR IKKE SPØRSMÅLET*. Send meg øyeblikkelig innbetalingsblankett!

Sett kryss i den ruten som passer!

TEGN

Livet er herlig!

Alt man trenger å gjøre er å betale kr 130,– til postgiro 4 37 21 08 og sette på to adresser, din egen og til TEGN, boks 162, 1473 Skårer. Dermed får du fire (4) nummer av TEGN før alle andre, rett fra trykkeriet. Wow!

BATMAN IS BACK!

sommerens store leseopplevelse.

Nr. 1 av 4 album med Frank Millers BATMAN er i salg 23. juni.
De andre kommer i august, oktober og desember.

DU VOKSER ALDRI FRA TEGNESERIER

semic
NORDISK FORLAG AS